

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1943.

Andra kammaren.

Nr 34.

Tisdagen den 7 december.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 30 nästlidna november samt den 1 och den 4 innevarande december.

§ 2.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets memorial nr 16, statsutskottets utlåtande nr 266, bankoutskottets utlåtande nr 76 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 72.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.04 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Onsdagen den 8 december.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1943 den 8 december sammanträdde kamrarnas valmän för utseende av dels en fullmäktig i riksgäldskontoret för återstående delen av valperioden 1942—1945 efter herr T. E. Ström, vilken avlidit, dels ock, om så erfordras, en suppleant för riksgäldsfullmäktige; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktig

för återstående delen av valperioden 1942—1945:
herr Strand, Axel W., ledamot av riksdagens första kammare med 44 röster;

suppleant

för tiden från valet, till dess nytt val under år 1944 försiggått:
herr Hall, David E., ledamot av riksdagens andra kammare med 41 röster.

Gunnar Bodin.

Oscar Carlström.

A. J. Bårg.

Gustaf Velander.

Protokollen lades till handlingarna. Därjämte beslöt kammaren, att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av kammarens protokoll under-

Andra kammarens protokoll 1943. Nr 34.

rättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag till dels förordnanden för de valda dels ock skrivelse till Konungen med anmälan om de försiggångna valen.

§ 2.

*Svar på
interpellation.*

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**, som anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har fröken Öberg interPELLERAT mig rörande följande spörsmål:

1) Har herr statsrådet för avsikt att till 1944 års riksdag framlägga förslag till ordnande av husmoderssemester?

2) Om så är fallet, kan det förväntas, att förslaget kommer så tidigt, att reformen kan genomföras redan sommaren 1944?

Interpellanten framhåller i motiveringen till interpellationen, att frågan om husmoderssemesterens ordnande är en av de viktigaste sociala reformer, som väntar på sin lösning. Även enligt min uppfattning är frågan om beredandet av en något så när tillfredsställande semester för husmödrarna en angelägenhet av stor vikt. För husmödrarna i de mindre bemedlade hemmen torde den icke kunna ordnas utan samhälleliga åtgärder. Vid tillsättandet av fritidsutredningen angav jag därför som en av utredningens uppgifter att beakta ifrågavarande spörsmål.

Under fritidsutredningens ledning har sedan 1938 bedrivits en ganska omfattande försöksverksamhet i syfte att utvärdera de lämpligaste vägarna för husmoderssemesterens ordnande genom statlig medverkan. De erfarenheter, som denna försöksverksamhet givit, ligga till grund för fritidsutredningens i februari 1942 avlämnade förslag i ärendet. Utredningen betraktar husmoderssemesteren främst som en form av hälsovård, som avser att skänka trötta men friska husmödrar nya krafter och ny arbetsglädje. Enligt utredningen bör husmodern under semestertiden vara helt avkopplad från hemarbete och placeras i ny miljö. Ett betydande antal semesterhem bör därför inrättas. Vid folkhögskolor och liknande anstalter, vilka visat sig synnerligen lämpliga som semesterhem, kunna omkring 11,000 husmödrar varje år beredas en veckas semester. Utredningen föreslår emellertid vid sidan av denna semesterhemsverksamhet en stipendiegivning, där stipendierna närmast avse att täcka kostnaderna för resor till anhöriga. Denna stipendieverksamhet skulle emellertid förekomma i mycket begränsad omfattning. Utredningen föreslår till en början 500 stipendier å i genomsnitt 50 kronor.

Fritidsutredningens förslag har vid remissbehandlingen i stort sett rönt ett välvilligt mottagande. Emellertid ha några remissinstanser framhållit vissa kritiska synpunkter. Det har anmärkts, att den föreslagna tiden — en vecka — vore för kort för att medge en verklig avkoppling. Man har vidare framhållit, att verksamheten finge en alltför begränsad omfattning jämfört med det behov, som föreligger.

Det har därjämte framhållits, att ett betydande antal husmödrar skulle kunna ordna sin semester på ett fullt tillfredsställande sätt, om fria resor ställdes till deras förfogande på samma sätt som numera barn från tätorterna i landet erhålla fria sommarresor.

Den kritik, som framförts, är enligt min mening i åtskilliga avseenden berättigad. Vidtager staten åtgärder i syfte att trygga husmoderssemesteren torde denna sålunda böra omfatta minst två veckor i stället för som föreslagits en vecka. Vidare böra stödåtgärderna per år omfatta ett betydligt större antal mindre bemedlade husmödrar än vad de föreslagna åtgärderna skulle komma att göra. Jag vill erinra om att enligt utredningens sifferuppgifter är antalet

Svar på interpellation. (Forts.)

hem med minst tre barn, där försörjarens inkomst understiger 1,500 kronor, över 100,000. Bland annat torde utvägen att skapa semestermöjligheter genom fria resor i större utsträckning än utredningen ifrågasatt böra bli föremål för beaktande. Dessutom torde man böra taga upp till prövning, huruvida samhället kan lämna stöd åt familjesemestrar för de mindre bemedlade.

Jag vill emellertid betona, att även om fritidsutredningens förslag icke innebär en fullständig lösning av husmoderssemesterproblemet skulle dock ett realiserande av detsamma för vissa grupper av husmödrar vara av stort värde. För åtskilliga husmödrar är otvivelaktigt den lämpligaste formen för semester att befrias från allt bestyr med familjen och hemmets skötsel, vilket bäst sker i semesterhemmen. Enligt min mening bör därför stöd åt semesterhemmen *ingå* bland de åtgärder, som samhället vidtager för semesterfrågans lösning. Ett stöd av denna art har, som jag redan framhållit, lämnats genom den försöksverksamhet, som fritidsutredningen hittills bedrivit. Enligt min mening bör denna försöksverksamhet fortsätta, om möjligt i utökad skala, medan överväganden pågå rörande de lämpligaste formerna för en mera definitiv lösning av husmoderssemesterproblemet. Jag vågar icke ställa i utsikt, att dessa överväganden kunna slutföras i så god tid, att förslag i ärendet kan föreläggas 1944 års riksdag.

Härefter yttrade:

Fröken **Öberg**: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet få framföra mitt tack för svaret. Anledningen till att jag fört fram denna fråga är att jag under mina resor i sommar kommit i kontakt med så många av dem, som ha ansvar för semesterhem åt husmödrar, och att de alla ha undrat och frågat, om eller när man kan vänta ett statligt ingripande i frågan om husmoderssemester. Man har framfört den uppfattningen, att om icke frågan bleve löst inom den närmaste tiden, kunde man befara, att när efterkrigsproblemen sätta in, det komme fram så många andra hjälpbehov, att frågan om hjälpen till husmoderssemester skulle alldeles komma i skymundan. Att så icke kommer att ske, tror jag mig kunna utläsa av herr statsrådets svar, där jag med särskild tacksamhet noterat satsen: »Även enligt min uppfattning är beredandet av en något så när tillfredsställande semester för husmödrarna en angelägenhet av stor vikt.» Vidare är jag glad över, att herr statsrådet delar den uppfattning, som givit sig tillkänna i en del av remissvaren, att den av fritidsutredningen föreslagna tiden av en vecka är för kort. Vi alla, som sysslat med husmödrarnas semester, veta, att under den första veckan känner en husmor bara, hur verkligt trött hon är. Det är först under den andra veckan som den egentliga rekreationen kommer. För övrigt vore det ju underligt, om denna yrkesgrupp icke skulle anses behöva lika lång semester som den för andra yrkesgrupper i lag fastställda semester av tolv dagar. En ökning av antalet fria resor skulle nog resultera i att många flera komme i tillfälle att få semester. Ofta omöjliggör hänsyn till resekostnaden varje tanke på semester. Vidare är jag tacksam, att statsrådet givit sitt som jag hoppas kraftiga stöd åt dem, som anse, att inrättande av semesterhem bör ingå bland de åtgärder samhället vidtager för semesterfrågans lösning.

Till slut ber jag att få säga, att om än statsrådet icke vågar utlova något förslag till 1944 års riksdag, så är ju svaret på min interpellation så positivt, att jag icke är rädd för att vänta någon tid, ty med den inställning till frågan, som statsrådet givit uttryck åt i sitt svar, måste ju en väntan innebära, att när förslaget en gång kommer, det är så mycket grundligare genomtänkt och utarbetat. I avvaktan på det definitiva beslutet få vi hoppas på ökade anslag till försöksverksamheten.

Svar på interpellation. (Forts.)

Fru **Gustafson**: Herr talman! Då jag som ledamot av fritidsutredningen och särskilt som ordförande i den delegation, som har drivit försöksverksamheten för semester åt husmödrar, har en del erfarenhet och framför allt därför att jag känner till det betänkande, som statsrådet åberopade, så vill jag från början säga, att fritidsutredningens förslag icke innebär en slutgiltig lösning av frågan, utan som många andra reformförslag avser början till en statsunderstödd social verksamhet, vilken efter hand kan förbättras och utvidgas. Utredningen framhåller också, att det är vår erfarenhet, att en veckas semester är alldeles för litet, men med hänsyn till de stora summor av statsmedel, som exempelvis en två veckors semester skulle betinga, så stannade vi till en början vid att föreslå endast en veckas statsunderstödd semester. Statsrådet har tagit fasta på vår uppgift om att 110,000 husmödrar skulle vara ekonomiskt kvalificerade för att få en av staten understödd semester. Enbart en veckas semester åt 110,000 husmödrar skulle med det blygsamma belopp som vi föreslå komma att kosta det allmänna cirka $2\frac{3}{4}$ miljoner kronor om året. Detta gjorde, att man icke vågade gå så långt. Framför allt veta vi ju också, att verksamheten av många olika skäl troligen aldrig kan utsträckas så långt. Den blygsamma början till en statsunderstödd semester, som vi föreslagit — vårt förslag baserade sig på de siffror och det prisläge, som var rådande år 1941 — avsåg en veckas semester till 9,500 husmödrar, vilket skulle kosta staten 210,000 kronor om året, som tills vidare skulle tagas ur fonden för friluftslivets främjande enligt beslut av 1939 års riksdag. Då frågan måste betraktas som en hälsofråga, hör ett anslag som detta till femte huvudtiteln, vilket jag förmodar herr statsrådet tager i övervägande vid det slutliga utformandet av en livligt väntad proposition, så att denna verksamhet icke i fortsättningen göres beroende av något så fluktuerande och nyckfullt som anslag av tipsmedel.

Vi hade väntat förslag till 1943 års riksdag och alldeles särskilt i samband med propositionen om hemvårdarinnor. Fritidsutredningen har haft i uppdrag att utreda frågan om husmors vikarie under semester men detta uppdrag har sedermera överlämnats till befolkningsutredningens delegation för hem- och familjefrågor. Frågan kan icke komma fram till 1944 års riksdag, vilket vi livligt hade hoppats. Detta innebär, att sedan beslut fattats av riksdagen efter en kunglig proposition, låt oss säga 1945, verksamheten icke kan organiseras förrän tidigast år 1946. Jag är också glad åt det positiva svaret på fröken Öbergs interpellation, och jag är jämväl alldeles övertygad om att med statsrådets inställning till denna och många andra stora sociala frågor saken icke blir bortglömd, utan Kungl. Maj:t kommer att i sinom tid framlägga ett förslag till frågans lösning.

Jag vill emellertid till sist värdsamt hemställa, att om statsrådet ämnar låta utomstående bearbeta detta förslag, han därvid anlitar den expertis som finns. Jag tänker därvidlag icke särskilt på fritidsutredningens delegation för husmoderssemester utan främst på de stora organisationer som under många år drivit en oppoffrande verksamhet för beredande av semester till husmödrar.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

*Svar på
interpellation.*

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **Gjöres**, som yttrade: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Blombäck till mig riktat följande frågor:

Svar på interpellation. (Forts.)

1) Är det statsrådets mening, att nu gällande anordningar med avseende på kontrollen över särskilt myndigheternas förvaring och handhavande av licenser, ransoneringskort, rabattkuponger och dylikt fylla sådana krav, som måste ställas i detta hänseende?

2) Om så ej kan anses vara fallet, är det statsrådets mening att i anledning av inträffade talrika och omfattande förseelser vidtaga lämpliga åtgärder för kontrollens förbättrande?

I arbetsuppgifterna för de centrala krisorgan, som handhava ransoneringsfrågor, ingår självfallet att tillse att kontrollen över licenser, ransoneringskort, rabattkuponger och dylikt blir i möjligaste mån effektiv. Enligt meddelade bestämmelser ankommer det vidare på krisrevisionen att ägna uppmärksamhet åt de spörsmål, varom här är fråga.

Krisrevisionen har också vidtagit flera åtgärder för att få till stånd ett så vitt möjligt tillfredsställande kontrollsystem. Med ledning av en från livsmedelskommissionen infordrad redogörelse lät revisionen redan på ett tidigt stadium av sin verksamhet verkställa undersökning av kontrollen beträffande tryckning, distribuering och redovisning av ransoneringskort och inköpsbevis samt makulering av redovisade kuponger. På grund av de vid undersökningen gjorda iakttagelserna upprättades en promemoria med förslag till ytterligare kontrollåtgärder, vilken under hand överlämnades till livsmedelskommissionen. De i promemorian föreslagna åtgärderna blevo sedermera i huvudsak genomförda. Vidare har revisionen i avseende å de av bränslekommissionen och industrikommissionen genomförda ransoneringsfrågorna på förekommen anledning företagit undersökning hos vissa kristidsstyrelser och länsstyrelser angående förvaring och kontroll över ransoneringskort och -kuponger rörande flytande bränslen och smörjolja. På grundval av de erfarenheter, som därvid gjordes, upprättades inom revisionen en promemoria med förslag till vissa kontroll- och säkerhetsåtgärder hos ransoneringsmyndigheterna. Förslaget ledde till att nämnda kommissioner utfärdade särskilda föreskrifter i anslutning till förslaget.

Under våren 1942 lät jag sedermera, med anledning av vissa hos trafikkommissionen inträffade stöder av ransoneringskort, från de centrala krisorgan, som syssla med ransoneringsfrågor i en eller annan form, infordra redogörelser för de kontroll- och säkerhetsåtgärder, som vidtagits i olika hänseenden med avseende å ransoneringskort, inköpsbevis och dylikt. Redogörelserna överlämnades till krisrevisionen med hemställan, att revisionen efter att hava tagit del av handlingarna i frågan ville inkomma med yttrande. Sådant yttrande avgavs den 5 mars 1943.

I yttrandet framhöll revisionen, att det vid den ingående undersökning, som revisionen låtit företaga, visat sig, att vissa kontrollföreskrifter saknades eller voro ofullständiga. Då revisionen ansåg det av vikt, att rättelse i dylika fall så snart som möjligt komme till stånd, hade revisionen under hand påpekat förhållandena för vederbörande. De av revisionen härvid föreslagna åtgärderna hade också i samtliga fall vidtagits.

Av yttrandet framgick vidare, bland annat, att den dittills utövade kontrollen företett vissa svagheter i fråga om kristidsnämndernas förvaring och redovisning av inköpskort. Sålunda upplystes, att ett mycket begränsat antal nämnder haft tillgång till kassavalv, kassaskåp eller andra betryggande förvaringsrum. Många nämnder hade, delvis till följd av alltför små anslag från vederbörande kommuner, måst ordna sina expeditiönsförhållanden på ett tämligen primitivt sätt. En följd härav hade bland annat varit, att betryggande förvaringsmöjligheter icke kunnat beredas för nämndernas lager av ransoneringskort. Beträffande nämndernas redovisningar till kristidsstyrelserna, vil-

Svar på interpellation. (Forts.)

ka enligt gällande föreskrifter skulle avgivas för varje kalendermånad, hade ofta betydande förseningar ägt rum. Detta hade i sin tur medfört, att i många fall oreda uppstått i kortredovisningen. En av de främsta orsakerna till att redovisningarna ej avgivits i rätt tid uppgavs ha varit bristen på arbetskraft hos nämnderna. Härtill hade kommit, att kontrollen och övervakningen från kristidsstyrelsernas sida i många fall icke hade varit tillräckligt effektiv. Genom cirkulärskrivelse till kristidsstyrelserna den 14 januari 1943 hade livsmedelskommissionen emellertid framhållit vikten av en mera omsorgsfull övervakning av kristidsnämndernas kortredovisningar från kristidsstyrelsernas sida. Kommissionen hade samtidigt medgivit, att kristidsstyrelse, därest tillräcklig personal för ändamålet icke funnes tillgänglig, finge anställa ytterligare personal för ifrågavarande uppgift. Revisionen uttalade som sin mening, att det kunde förväntas, att såväl härigenom som genom den under år 1942 inom livsmedelskommissionens konsumtionsavdelning inrättade kortkontrollens övervakning bättre ordning skulle kunna ernås i fråga om kontrollen och redovisningen av ransoneringskorterna hos nämnderna samt kontrollbestämmelsernas efterlevnad.

Vidare påpekade revisionen, att ett otillbörligt utnyttjande av kupongerna till ransoneringskorterna kunde underlättas genom den långa löptid, som kupongerna hade, innan de efter ransoneringsperiodens utgång förstördes eller förklarades ogiltiga. Visserligen torde, framhöll revisionen, av praktiska skäl vissa svårigheter föreligga att förkorta denna tid, men det torde likväl kunna ifrågasättas, om icke åtgärder härutinnan borde tagas under övervägande.

Ett annat område, där kontrollen dittills icke alltid visat sig vara effektiv, hade varit kristidsstyrelsernas kontrollbyråer. På grund av olikheterna i byråernas organisation och arbetsmaterialets växlande storlek hade svårigheter uppstått, när det gällt att utfärda enhetliga kontrollbestämmelser. En skärpt övervakning beträffande ifrågavarande kontroll hade därför syntts revisionen påkallad.

Den verkställda undersökningen hade vidare givit vid handen, att redovisningen hos kristidsstyrelserna av till militärförvaltningar utlämnade tvättmedelskort samt halvkupongkort för inköp av vissa slag av livsmedel i vissa fall icke varit tillfredsställande. Sedermera hade emellertid utarbetats nya redovisningsbestämmelser.

Krisrevisionens yttrande har jag låtit tillställa kommissionerna för att av dem beaktas.

Oaktat de kompletteringar av kontrollsystemet, som sålunda vid olika tillfällen kommit till stånd, ha emellertid särskilt under den senare tiden åtskilliga brottsliga förfaranden uppdagats med avseende å handhavandet av licenser, ransoneringskort, rabattkuponger och dylikt. Till en del ha dessa förseelser varit av den art, att de icke kunnat förebyggas genom kontrollåtgärder. I andra fall ha de emellertid otvivelaktigt berott på brister i kontrollsystemet. Där så varit fallet ha åtgärder vidtagits för att vinna rättelse. Vidare har i vad avser livsmedelskommissionens verksamhetsområde nyligen företagits en allmän översyn inom kommissionen av de olika föreskrifterna rörande kontrollen över kuponger och licenser samt arbetet i övrigt hos kristidsstyrelsernas sammanfatta olika gällande föreskrifter dels ock att i vissa hänseenden komplettera föreskrifterna. De kompletterande bestämmelserna innebära skärpning av kontrollen, i det de utgå från ett genomgående system av dubbel kontroll, d. v. s. inkommande kuponger och licenser stå under de olika arbetsmomenten å kontrollbyrån under uppsikt av två personer eller äro, då arbete icke pågår, inlagda till förvaring under dubbla lås.

Svar på interpellation. (Forts.)

Då på ett undantag när de av interpellanten omnämnda brottsliga förfarandena torde falla inom livsmedelskommissionens verksamhetsområde har jag låtit från kommissionen införskaffa en sammanställning, som ingående belyser gällande kontrollsystem i vad avser dels handhavandet av inkommande inköpsbevis hos kristidsstyrelsernas kontrollbyråer, dels tryckning av inköpskort, dels ock kristidsstyrelsernas, kristidsnämndernas och de militära förbandens redovisning av inköpskort m. m. Enär en redogörelse här för kommissionens sammanställning skulle bliva alltför vidlyftig, har jag överlämnat ett exemplar av densamma till interpellanten.

De av interpellanten särskilt omnämnda, hos industrikommissionen inträffade förfalskningarna av licenser för bland annat linolja och terpentin anser jag mig emellertid böra här närmare beröra. Enligt från kommissionen inhämtade upplysningar tillgår licensförfarandet på följande sätt. Sedan ansökning om tilldelning granskats av en bedömare, utsätter denne på ansökningsblanketten den kvantitet, som han anser böra tilldelas, och bestyrker uppgiften med sin signatur. Handlingen går därefter vidare till en överordnad befattningshavare, som ånyo granskar densamma. Sedan bedömarens beslut fastställts eller — om skäl därtill funnits — ändrats, tecknar även den överordnade befattningshavaren sin signatur på ansökningshandlingen. Den sålunda slutbehandlade ansökningshandlingen överlämnas därefter till en tredje befattningshavare, som omhänderhar den bokföringsmaskin, i vilken licenserna utskrivs.

Den med förfalskning av licenser beträdde befattningshavaren hade nu förfarit på så sätt, att han själv skrivit ansökningshandlingar och tillstyrkt tilldelning, varvid han på vanligt sätt åsatt sin signatur å handlingarna. Dessa hade emellertid icke underställts överordnad befattningshavare för fastställelse utan hade av vederbörande försetts även med en signatur, som utgjorde en efterbildning av den överordnades signatur. Därefter hade handlingarna — alljämt med förbigående av den överordnade befattningshavaren — utlämnats till stämpling i bokföringsmaskinen. För att avleda den tredje befattningshavarens misstänksamhet hade vederbörande uppgivit, att ärendena brådskade. Härigenom och genom att han själv hämtat licenserna från maskinen hade han emellertid ådragit sig den misstanke, som ledde till upptäckten av förfalskningarna.

Av vad jag tidigare anfört framgår, att frågan om en tillfredsställande kontroll varit och är föremål för oavlätlig uppmärksamhet från såväl vederbörande krisorgans som krisrevisionens sida. En omfattande kontrollapparat har utbildats och satts i system. Det kan måhända ifrågasättas, huruvida med hänsyn till de avsevärda kostnader, som kontrollsystemet medför, den därmed vunna nyttan står i rimligt förhållande till kostnaderna. Ur psykologisk synpunkt är det emellertid av största betydelse, att allvarigare brister icke kunna påvisas med avseende å kontrollen. Jag anser det därför angeläget, att kostnaderna icke få avskräcka, då det gäller att göra kontrollen effektiv och ändamålsenlig.

Enligt min mening kan det nu gällande kontrollsystemet anses i stort sett väl avvägt, men det ligger i sakens natur, att systemet icke helt kan förebygga förseelser av det slag varom här är fråga. Med hänsyn till de stora mängder inköpsbevis, med vilka särskilt kristidsstyrelserna ha att taga befattning, torde det nämligen vara i det närmaste omöjligt att för rimliga kostnader uppnå en hundraprocentigt effektiv kontroll. En ytterligare skärpt kontroll, t. ex. genom anställande av ännu flera befattningshavare med särskilda övervakningsuppgifter, kunde visserligen tänkas medföra en ökad säkerhet, men en dylik skärpning skulle även föranleda ej oväsentliga olägenheter. Bortsett från den ökade kostnaden torde nämligen hänsyn få tagas därtill, att en alltför oständig kontroll i längden verkar hindersam för arbetet. Arbetets art gör för

Svar på interpellation. (Forts.)

övrigt att man måste i icke ringa mån bygga på förtroende för befattningshavarna. Detta förutsätter å andra sidan med nödvändighet, att krisorganen före anställning av befattningshavare i möjligaste mån undersöker vederbörandes pålitlighet. Enligt min uppfattning ha ock krisorganen i stort sett visat sig förstå betydelsen av att, där så kunnat ske, urval äger rum vid anställning av personal. Med hänsyn till den mycket stora stab av befattningshavare, som är anställd inom krisförvaltningen, kan det emellertid tyvärr icke undvikas, att i enstaka fall olämpliga personer vunnit anställning.

Ehuru jag såsom av det anförda framgår finner det nuvarande kontrollsystemet i stort sett nöjaktigt, är det självfallet, att jag i fortsättningen med uppmärksamhet kommer att följa utvecklingen och, om anledning till skärpning av kontrollen skulle visa sig nödvändig, vidtaga därav betingade åtgärder. Jag vill slutligen också nämna, att krisrevisionen vid den särskilda granskning av kommissionernas verksamhet, som f. n. sker från revisionens sida, ägnar kontrollfrågorna en ingående uppmärksamhet.

Härpå anförde:

Herr Blombäck: Herr talman! Till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet ber jag få framföra ett tack för svaret å min interpellation. Med tillfredsställelse har jag noterat den utförliga redogörelse herr statsrådet lämnat över de åtgärder, som bl. a. krisrevisionen vidtagit för att få till stånd ett så effektivt kontrollsystem som möjligt.

Enligt vad som framgår av en vid interpellationssvaret fogad PM, förefaller det mig, som om inga allvarigare anmärkningar skulle kunna riktas emot förfaringssättet vid ransoneringskortens tryckning. De flesta förseelserna ha emellertid förekommit i samband med kortens förvaring och makulering å kristidsnämnders och kristidsstyrelserns kontor. Herr statsrådet har också i sitt svar medgivit, att kontrollen därvidlag företett vissa svagheter. Det kan anses självfallet, att vederbörande tjänstemän vid krisförvaltningarna på eget initiativ bort föranstalta om betryggande förvaringsplatser för ransoneringskupongerna, men det torde få betraktas såsom lika naturligt, att myndigheterna i tid bort meddela föreskrifter angående kontroll m. m. Sådana ha också utfärdats, men det synes mig, som om dessa ofta föranletts av någon redan begången förseelse. Det är obestridligt, att man icke ens med den mest minutiösa kontroll kunnat uppnå hundra procentig säkerhet, alldenstund många förseelser varit av den art, att de helt berott på respektive tjänstemäns brist på hederskänsla, men om respekten för krisförordningarna skall upprätthållas hos affärsmän och allmänhet, är den primära förutsättningen en omutligt sträng och allsidig kontroll från myndigheternas sida på samhällets egna krisinrättningar. Ransoneringskorterna äro begärliga värdepapper, som lätt torde kunna omsättas i smyghandeln. Det förefaller märkligt, att kuponger som ej makulerats förvarats på öppna hyllor och innanför med enkla lås försedda dörrar. Man måste fråga sig: förvarar den som lagrat ransoneringskuponger på detta sätt även sedelbuntar på hyllor i lätt tillgängliga källarlokalerna? Det uppstår lätt missnöje hos allmänheten och särskilt affärsmännen, när de se hur stora kvantiteter ransoneringskuponger på lättvindigt sätt kunnat överkommas på myndigheternas förvaringsställen, under det att köpmännen måste ägna mycken tid och utomordentlig omsorg åt sina kupongredovisningar. Jag hoppas, att herr statsrådets uttömmande redogörelse skall dämpa det missnöje, som på sina håll uppstått i anledning av ifrågakvarande kontrollsystem. Det hade varit intressant att höra, huruvida herr statsrådet kunnat få något belägg för misstanken om att vissa krisanställdas mångsyssleri varit anledning till bristande kontroll och noggrannhet vid en del instanser.

Svar på interpellation. (Forts.)

Av det memorandum jag erhållit såsom bilaga till interpellationssvaret har jag med tillfredsställelse konstaterat, att man har under tryckning den enhetliga instruktion, som jag med interpellationen bland annat avsåg att efterlysa. Krisorganen torde således snart få en sammanfattning av de olika föreskrifterna rörande kontroll över kuponger och licenser samt beträffande arbetet i övrigt hos kristidsstyrelser m. m. Den nya institutionen innebär bland annat en skärpning av kontrollen, enär densamma utgår ifrån ett genomgående system av dubbel kontroll, d. v. s. inkommande kuponger och licenser stå under de olika arbetsmomenten å kontrollbyrån under uppsikt av två personer samt äro, då arbete icke pågår, inlagda till förvaring under dubbla lås. Sådana förseelser som t. ex. de berörda förfalskningarna av oljelicenser komma genom detta nya kontrollsystem att försvåras, och sålunda har jag ingen anledning att ytterligare uppehålla mig därvid.

Interpellationen framställdes den 28 oktober. Den 5 november synes instruktionen ha förelegat i stencilerat skick. Kanske jag vågar hoppas, att påskyndandet av dess färdigställande i viss mån är en följd av interpellationen, och om så är fallet vågar jag tro, att denna haft åsyftad verkan.

Herr statsrådets slutpåstående, att det nuvarande kontrollsystemet i stort sett är nöjaktigt, kan jag i viss mån understryka, sedan de nya kontrollföreskrifterna utfärdats. Att krisrevisionen vid den särskilda granskning av kommissionernas verksamhet, som för närvarande sker från revisionens sida, ägnar kontrollfrågorna en ingående uppmärksamhet, betraktar jag som en garanti för att effektiviteten i kontrollen av ransoneringsbestämmelsernas efterlevnad i framtiden skall bli den bästa tänkbara.

Herr Hedqvist: Herr talman! Jag har dristat mig att taga kammarens dyrbara tid i anspråk några ögonblick när det gäller denna fråga, därför att jag har en viss personlig kännedom om vissa saker, som givit anledning till denna interpellation, nämligen om kristidsnämndernas verksamhet, och tyvärr också erfarenhet om inbrott hos kristidsnämnder. Dessa fall ha givit anledning till vissa skrivelser i tidningspressen och till även kritik, som jag ej anser vara berättigad. Svenska Dagbladet anförde sålunda den 15 november i år med anledning av inbrottet hos kristidsnämnden i Nynäshamn bland annat följande: »I själva verket torde det vara så, att många kristidsnämnder ute i landet förvara ransoneringskortet så sorglöst, att deras tillvägagångssätt därvidlag direkt frestar till stöld.»

Jag gjorde omedelbart, då jag läste detta, den reflexionen, att man i detta fall vet mycket litet vad man skriver om. Vid bedömandet av dessa frågor skall man lägga märke till vissa särskilda omständigheter. För det första utgöra krisorganen — de lokala alltså — en mycket stor extra belastning för den kommunala förvaltningsapparaten. Den saken är oomtvistlig. För det andra är det på det sättet, att på landsbygden och i mindre städer och samhällen äro de kommunala förvaltningsorganen i regel mycket trångbudda, och kommunerna ha icke kunnat ställa tidsenliga eller ens ändamålsenliga expeditiionslokaler till de lokala krisorganens förfogande. Dessa ha i stället fått inhysas i tillfälligt anskaffade och förhyrda lokaler, som icke erbjudit det skydd mot t. ex. inbrott, som varit önskvärt. För det tredje är det på det sättet, att de lokala krisorganen också medfört en extra ekonomisk belastning för kommunerna. Det är icke ovanligt, att administrationen i jämförelsevis små kristidsnämndsområden uppgår till 10,000, 20,000 ja 30,000 kronor per år. Att till dessa stora utgifter lägga avsevärda kostnader för inredning av expeditiionslokaler, som skulle skapa hundraprocentig säkerhet mot exempelvis inbrott, ställer sig ofta svårt även för de ansvarsställande nämnder, som vilja sköta

Svar på interpellation. (Forts.)

dessa uppgifter på ett för både allmänheten och de överordnade myndigheterna tillfredsställande sätt. Det är tyvärr så, att krisorganen varit och äro kanske ännu på många håll styvmoderligt behandlade av de kommunala myndigheterna. Särskilt gäller detta i de kommuner, som icke kunna komma i åtnjutande av statsbidrag. Jag har känt behov av att anföra dessa saker i detta sammanhang för att giva en belysning av de omständigheter, varunder många kristidsnämnder arbeta.

Livsmedelskommissionens föreskrifter, i vad gäller förvaringen av ransoneringskort, äro icke heller tillräckligt bestämda. Det säges, att de skola förvaras på sådant sätt, att de äro oåtkomliga för allmänheten — det är ganska naturligt — och vidare, att de skola förvaras på ett betryggande sätt. Detta uttryckssätt måste ju göras till föremål för varje kristidsnämnds omdöme. I de fall, där det skett inbrott, kan det ju sägas, att den eller den nämnden handlat omdömeslöst. Men de ha, som sagt, haft mycket små resurser att röra sig med i detta fall. Kristidsstyrelserna ha heller icke någon befogenhet att av den ena eller andra orsaken ålägga kristidsnämnderna att förvara inköpskortet på visst sätt. Det brister sålunda i de högre myndigheternas föreskrifter, när det gäller dessa saker.

Jag håller med både interpellanten och vissa tidningsskribenter, när de säga, att kort- och kupongstöld och andra former för svindlerier på detta område äro att beklaga och att de kunna förorsaka stora rubbningar i försörjningsplanerna till de lojala medborgarnas nackdel. Men vad jag vill bestämt taga avstånd från och protestera mot är den summariska dom, som vissa tidningar fällt över kristidsnämnderna i detta avseende, när de sagt, att kristidsnämnderna icke skulle fullgöra sin ofta grannlaga och alltid viktiga uppgift på ett tillräckligt ansvars-kännande sätt.

Herr Henriksson: Herr talman! I våras tillät jag mig i en interpellation beröra frågan om bagatellförseelser mot ransoneringsförfattningarna och de åtal, som i anledning av sådana förseelser hade verkställts i icke så obetydlig utsträckning. Man kan icke komma ifrån att ställa dessa åtal och de omsorger, som nedlagts på att uppspåra dessa bagatellförseelser, vid sidan om det som har skett i många fall på kristidsorganens egna områden, där ju mycket betydande kvantiteter av kuponger på illegalt sätt kommit ut på marknaden. Det måste naturligtvis för de människor, som blivit åtalade för obetydliga förseelser, förefalla rätt egendomligt, att när samhället ställer så kolossalt hårda krav på den enskilde i hans funktion inom ransoneringsapparaten och distributionsapparaten man från samhällets sida sedan i många fall handlar ganska lättsinnigt. Nu har ju herr statsrådet i sitt interpellationssvar påpekat, att man gör allt för att komma till en betryggande kontroll. Det är naturligtvis mycket tacknämligt. Jag skulle för min del hoppas, att man verkligen kan komma fram till sådana betryggande kontrollanordningar, att icke de här stora läckorna skola kunna få fortfara.

Herr statsrådet påpekade i sitt svar, att vad man än vidtager för kontrollanordningar, kan man ändå icke garantera hundra procentig säkerhet. Ja, det är jag också fullt på det klara med. I anslutning till detta skulle jag dock vilja göra det lilla påpekandet, att man skall icke ställa större krav på andra än man ställer på sig själv. Även i distributionen gäller det, när fråga är om företag, som ha att syssla med flera anställda, att hur än företagaren söker hålla kontroll på det hela, kan han ändå icke få fram hundra procentig säkerhet. Han kan följaktligen lätt komma i den situationen, att han brister i kupongredovisningen. I sådana fall bör man tänka på vad som sagts om samhällets egna organ, att hundra procentig säkerhet ej kan garanteras.

Svar på interpellation. (Forts.)

Vad vidare stölderna beträffar, så förekomma ju sådana icke bara i kristidsnämndernas lokaler, där tjuvar kunna komma åt kuponger. Sådana kunna tjuvarna åtkomma även vid stölder i affärer. I sådana fall ha vederbörande affärsmän många gånger råkat i besvärliga situationer. Om någon stjal hela kuponglagret av en viss vara, får affärsmannen nämligen icke nytt lager, förrän det föreligger en polisutredning, som verkligen visar att de och de kupongerna kommit bort. De där utredningarna ha många gånger dragit långt ut på tiden — polisen har ju mycket att göra i dessa tider — och i många fall har man icke tagit upp till undersökning sådana händelser. I sådana fall ha köpmännen kommit i svåra situationer, på grund av att de icke kunnat tillhandahålla vissa varor. Jag vill uttrycka den förhoppningen, att de licensbeviljande myndigheterna tänka litet på den saken också, så att man behandlar vederbörande med litet större tolerans. Man kan ju göra en efterundersökning och en efterreglering, när polisutredningen föreligger klar.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **Gjöres** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Andersson i Vigelsbo med anledning av Kungl. Maj:ts beslut den 17 september 1943 angående bemyndigande för statens priskontrollnämnd att fastställa normalpriser å sågtimmer av tall och gran till statsrådet Domö framställt följande frågor:

1. Var normalpriset på rundvirke en åtgärd, som framtvings av på marknaden förekommande omständigheter?

2. Ha skogsägarorganisationerna vid sina förhandlingar uppträtt på sådant sätt, att statsrådet därmed ansett förädlingsindustriens räntabilitetskalkyler så väsentligt förryckas, att därmed även det förädlade virkets normalpriser äventyrats?

Då Kungl. Maj:ts beslut fattats på min föredragning torde det ankomma på mig att besvara interpellantens frågor.

Frågan om normalpriser på sågtimmer har länge varit föremål för uppmärksamhet. På grund av utvecklingen å sågtimmermarknaden under hösten 1942 och tiden därefter fann sig priskontrollnämnden redan i skrivelse den 19 april 1943 föranlåten att hos Kungl. Maj:t hemställa om bemyndigande att fastställa normalpriser för sågtimmer av gran och tall.

Genom beslut den 21 maj 1943 fann Kungl. Maj:t emellertid priskontrollnämndens framställning icke föranleda annan åtgärd, än att priskontrollnämnden anbefalldes att före den 1 september 1943 till Kungl. Maj:t inkomma med förnyat förslag i ämnet, avseende normalpriser på sågtimmer för avverkningsåret 1943/44.

I skrivelse den 30 augusti 1943 inkom priskontrollnämnden med förnyat förslag. Nämnden behandlade i sin skrivelse till en början utvecklingen under förra avverkningsåret och konstaterade därvid, att medan systemet med prisregleringar å sågade trävaror av tall och gran fungerat relativt tillfredsställande, prisutvecklingen för dessa varor på råvarumarknaden delvis varit ägnad att ingiva oro. Vid kronoskogsauktioner hösten 1942 hade sålunda i södra Sverige inträffat vissa icke obetydliga prisstegringar. För sågtimmer hade visserligen sedan den 31 oktober 1942 gällt det allmänna prisstoppet, men detta hade på här ifrågavarande område visat sig svårt att tillämpa. En av Adalarnas skogsägareförening u. p. a. på vårsidan anordnad auktion å visst

Svar på interpellation. (Forts.)

parti sågtimmer, vilken auktion uppenbarligen tillkommit för att kringgå det då gällande prisstoppet, hade särskilt beaktats av priskontrollnämnden.

Efter denna redogörelse anförde nämnden vidare:

När det gällde att taga ställning till frågan om en prisreglering för sågtimmer för avverkningsåret 1943/44 droge nämnden av erfarenheterna från det närmast förlutna året den slutsatsen, att endast två alternativ stode öppna: antingen skulle normalpriser fastställas eller också måste prisstoppet hävas för sågtimmer. Att fortsätta med prisstoppbestämmelser på papperet, vilka i verkligheten icke kunde tillämpas, kunde icke vara försvarligt.

Ett upphävande av prisstoppet för sågtimmer skulle i och för sig kunnat tänkas, därest priserna i öppna marknaden vore fallande. Vissa tendenser till prisfall å sågtimmer hade även under sommaren förekommit i de delar av landet, som drabbats av stormfällning. Möjligt vore att ett fortsatt prisfall kunde inträffa, om exportutsikterna försämrades och byggnadsverksamheten inom landet begränsades. En bidragande orsak härtill vore även, att lagerställningen beträffande såväl sågtimmer som sågade varor för närvarande vore god. Å andra sidan föreläge risker för ytterligare prisstegringar, därest efterfrågan inom landet skulle öka eller en spekulation i förbättrade exportmöjligheter vid ett snart fredsslut skulle uppstå. Sistnämnda risker vore av den art, att nämnden för sin del icke kunde förorda ett upphävande av prisstoppet för sågtimmer. Det måste också med den skärpta prispolitik, som nu bedreves, vara ur principiella synpunkter betänkligt, om en så viktig råvara som sågtimmer skulle helt undantagas från varje form av prisreglering; icke minst de höga priser på sågtimmer, som i vissa fall uppnåts under våren 1942, visade, att den indirekta effekten av att prisbindning genomförts å sågade varor icke vore tillräcklig. Bland annat förhindrades icke härigenom maskerade överbetalningar av massaved. Nämnden hade därför kommit till den slutsatsen, att normalpriser borde fastställas å sågtimmer.

Vidare meddelade nämnden, att dess framställning föregåtts av förhandlingar mellan nämnden och olika intresserade parter, bl. a. Sveriges skogsägareföreningars riksförbund, i syfte att uppnå en frivillig överenskommelse med berörda parter. Förhandlingarna hade emellertid icke lett till något resultat.

Priskontrollnämndens framställning lämnades utan erinran av industrikommissionen. Bränslekommissionen ansåg sig icke böra motsätta sig nämndens förslag.

Mot bakgrunden av det sålunda anförda torde det klart framstå, att normalpriser befunnits motiverade av såväl på marknaden inträffade omständigheter som av faran för en fortsatt utveckling i stigande riktning av sågtimmerpriserna.

Interpellanten har för sin del funnit normalpriser å sågtimmer omotiverade, enär de tidigare införda normalpriserna å sågat och förädlat virke skulle innebära en tillräcklig spärr mot stigande priser å den oförädlade varan. Såsom av det föregående framgår har emellertid ett bindande endast av ett led i framställningsprocessen icke varit tillräckligt för att hålla tillbaka en prisstegring. Den prisreglering som ägt rum beträffande sågtimmer innebär icke någon nyhet utan är i stort sett jämförbar med de prisregleringar, som redan tidigare företagits på andra områden. Sålunda kan erinras, att priskontrollnämnden, lika litet som de övriga krisorgan, som haft med prisregleringen att skaffa, kunnat stanna vid att binda priserna endast i ett led. På jordbrukets produkter ha som bekant priser fastställts vid försäljning av odlare, varefter prissättningen i olika efterföljande led av produktion och handel kontrollerats. För den industriella produktionen sträcker sig prisregleringen oftast från de olika råvarorna genom olika led av mellanprodukter fram till de slutliga fabrikaterna.

Svar på interpellation. (Forts.)

Det allmänna prisstoppet gäller samtliga led i produktions- och distributionsprocessen.

Vad gäller trävarumarknaden har denna reglering varit särskilt påkallad på grund av de stora kontrollsvårigheter, som av naturliga skäl föreligga på detta område. En bindning av priserna i mer än ett led har därför varit ägnad att åstadkomma ett fastare grepp än eljest över utvecklingen.

Interpellanten har gjort gällande, att den fria förhandlingsrätten genom priskontrollnämndens åtgärd att fastställa normalpriser på sågtimmer fråntagits en stor och för vår folkförsörjning hårt arbetande medborgargrupp, d. v. s. i detta fall skogsägarna. Däremot skulle åtgärden ha medfört, att de köpande bolagen skulle ha återvunnit fri prissättning å virket. Så som förut nämnts har priskontrollnämnden sökt att med vederbörande parter träffa en frivillig överenskommelse på förevarande prisområde men icke lyckats. Vid dylikt förhållande har det med de riktlinjer för ögonen i fråga om den ekonomiska politiken, som av statsmakterna uppställts, varit nödvändigt att tillgripa normalprisbestämmelser. Det är uppenbart, att normalprissättningen på detta område liksom på alla andra områden, där en prisreglering tillgripits, medfört ett upphävande av eljest förekommande förhandlingsmöjligheter mellan köpare och säljare beträffande priser, som överstiga normalpriserna. Detta är emellertid en konsekvens, som överhuvud icke kan undvikas, om prisreglerande åtgärder skola kunna genomföras. Att denna reglering på något sätt skulle ha medfört, att köparna återvunnit fri prissättning å virket kan jag icke finna.

Interpellanten har vidare framställt den frågan, huruvida skogsägareorganisationerna vid sina förhandlingar uppträtt på ett sådant sätt, att förädlingsindustriens räntabilitetskalkyler kunde anses så väsentligt förryckas, att därmed även det förädlade virkets normalpriser äventyrats. I fråga om trävaruindustriens marginaler gäller, att dessa variera från det ena företaget till det andra. De förädlingskostnader, med vilka priskontrollnämnden räknar i sina kalkyler, måste därför bli genomsnittsvärden, som kunna ställa sig relativt förmånliga för vissa företag, medan de för andra kunna innebära en hård påfrestning. Med en fortsatt pressning uppåt av priserna å det oförädlade virket anser jag det uppenbart, att en icke önskvärd justering uppåt av priserna å det förädlade virket förr eller senare skulle ha framtingats.

Vidare yttrade:

Herr **Andersson** i Vigelsbo: Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack för det av herr statsrådet lämnade svaret. På min första fråga, huruvida normalpriset å rundvirke var en åtgärd som framtingats av på marknaden förekommande omständigheter, anser sig herr statsrådet böra svara ett obetingat ja. Som stöd för denna herr statrådets slutledning anföres bl. a. följande: prisstegringen å kronoskogsauktionerna hösten 1942, tendensen till stigande priser vid Ådalarnas skogsägareförenings prisuppgörelse våren 1943, förädlingsindustriens spekulation i krigets upphörande och en därmed inträdande fredsmarknad samt slutligen maskerade överbetalningar av massaved.

Då det gäller de två först anförda skälen är att bemärka, att de försäljningar som härvid ägt rum ha gällt försäljning av rotstående skog. Huruvida det är möjligt att vid försäljning av rotstående skog föreskriva ett normalpris, som inte får överskridas, förefaller mig i hög grad tveklaktigt. Med hänsyn till ett växande skogsbestånds växlande kubikinnehåll och kvalitet förefaller mig i vart fall ett normalprissättande av detta som ett mycket vanskligt företag. Klassificeras ett skogsbestånd före auktionens hållande till en viss kvalitet,

Svar på interpellation. (Forts.)

men denna klassificering senare vid avverkningen visar sig vara för hög, har ju normalbestämelsen därmed också överskridits. Att en kvalitativ felvärdering av ett skogsbestånd kan inträffa torde vara ett tämligen ofta återkommande förhållande. Samma sak torde kunna med skäl anföras i fråga om en skogs kvantitativa innehåll. Även vid en mycket noggrann uppmätning kan man felbedöma denna sak. Det gick i våras ett meddelande genom pressen, att man vid en skogsauktion i Norrland försålt rotstående skog, vars uppmätta virkesmassa uppgavs till 5,700 m³. När det avverkade skogspartiet senare uppmättes vid flottled, framgick att man felräknat den rotstående skogens kubikinnehåll med hela 2,000 m³. En felkalkylering således på inte mindre än cirka 35 %. Med sådana exempel för ögonen måste man således kunna utan överdrift fastslå, att i båda här berörda avseenden hela normalpriskalkylen hänger i luften. Som skäl för normalprisens införande verka de i vart fall mycket svaga. I den mån ståndsskogsförsäljningar varit det irritationsmoment, som äventyrat virkespriserna, hade ett rent förbud av denna handelsform verkat starkare än det normalpris, som nu införts och vars verkningar och effektivitet härutinnan synes i hög grad problematiskt.

Vad man har anledning att frukta är, att priskontrollen vid ståndsskogsförsäljningar blir av så svårartad karaktär, att man till sist nödgas konstatera att den helt enkelt är obefintlig. Priskontrollen kommer då i stället att rikta hela sin uppmärksamhet på de försäljningar, som verkställas i och med att säljaren utbjuder sitt virke till uppmätning vid köparens lagerplats. Detta innebär, att den store skogsinnehavaren, vilken uppmäter ett större parti ståndsskog och försäljer detta på offentlig auktion undgår priskontrollen, under det att den mindre skogsägaren, vilken vid sin lagligt ålagda vedavverkning uttager timmer av en del grövre träd, vid direkt försäljning till sågverken av det avverkade virket kommer att hårt drabbas av bestämmelsens innehåll. Det torde för de mindre skogsägarna vara svårt att förstå rättvisan i ett sådant prissättningssystem.

Vad sedan gäller spekulationen på en hägrande fredsmarknad och den andel denna kan ha i eventuellt förekommande prisstegringar, så synes detta rent lekmanamässigt äga mindre betydelse för dagens ekonomiska politik. Om sågverksindustrien uppköper rundvirke samt utan hänsyn till fastställda normalpriser å sågat virke därför betalar ett högt pris, är den givetvis tvingad att för utfående av den hägrande fredskonjunkturs högre pris lagra virkespartier i fråga längre eller kortare tid. Här kan visserligen med skäl anföras, att på så sätt större penningmängder än vad som är lyckligt söka sig ut i marknaden, varför möjligheten för en effektiv priskontroll även på andra områden skulle kunna äventyras. Men det torde dock vara att bemärka, att samtidigt som skogsägarna skulle erhålla större tillgång på pengar genom ökade försäljningsbelopp, sågverksbolagen genom vidtagen virkeslagring skulle åsamkas motsvarande minskning i sitt penninginnehav, eller med andra ord, pengar skulle bindas i en lagerhållning, där deras lösgörande skulle skjutas på en oviss framtid. Penningmängden skulle under alla förhållanden bibehålla sin konstanta karaktär. Det enda som inträffade vore att densamma skiftade ägare.

Det kan kanske inflikas, att denna min uppfattning är oriktig så till vida att pengarna på många enskilda rundvirkesförsäljares händer utgöra en större fara för vårt penningvärde än om de disponeras i sågverksbolagens kassafack. Mot ett sådant antagande strider emellertid herr statsrådets påstående, att maskerade överbetalningar av massaved ägt rum från industriens sida. Av vilken anledning ha sådana maskerade överpris från industriens sida kunnat tillämpas? Skulle detta möjligen kunna härleda sig från de pengar industrien lyckades lösgöra; då man vid krigets utbrott och vid bränslebristens uppträdande

Svar på interpellation. (Forts.)

fick ett tillfälle att med statlig garanti avyttra alla sina mer eller mindre förstklassiga massavedslager? Är det möjligen dessa pengar, som nu spöka i industriens maskerade överpris på pappersved? Skulle dessa antaganden vara riktiga, kommer man ofelbart till följande två slutsatser: 1) staten satte för högt pris på industriens massavedslager, kanske även på fodercellulosan; samt 2) industriens penninginnehav utgör ingalunda någon borgen för att de ej släppas ut i vidare cirkulation.

När herr statsrådet nu anför risken för att sågverksindustrien är benägen att upplägga virkeslager i spekulering för att under en kommande fredskonjunktur tillförsäkra sig en vinst därå, förefaller det egendomligt att normalpriser å rundvirke sättas i tillämpning. Detta måste givetvis innebära att industrien på så sätt erhåller möjlighet att till lägre pris utfylla sina lager än om en fri prisbildning tillätes äga rum. Detta innebär i sin tur, att de skogsägare, som nu äro hänvisade till att sälja sitt rundvirke under sådana former att de komma att inordnas under normalprislagens bestämmelser, erhålla mindre del av den vinst industrien kommer att inhösta på sin spekulering. Skogsägaren och skogsarbetaren kommer alltjämt att få ta det hårdaste arbetet och den lägsta lönen.

Herr statsrådets uppfattning att i och med normalprisernas införande skogsägareorganisationernas fria förhandlingsrätt ingalunda kringskurits anser jag mig inte kunna dela. Förhandlingsrätten har enligt mitt förmenande kringskurits på så sätt, att industrien äger rätt att förhandla om en virkesersättning, som är lägre än normalpriset, men skogsägaren äger ingalunda rätt att förhandla om ett pris, som ligger högre än det föreskrivna. På så sätt synes förhandlingsrätten ensidigt ha tillförsäkrats endast den starkare parten, nämligen köparen.

Herr statsrådets svar på min sista fråga synes ingalunda vara av den uttömmande art, att jag därav kan draga några bestämda slutsatser angående skogsägareorganisationernas medverkan till de förhållanden varav normalprisernas införande voro betingade. Att trävaruindustriens marginaler äro varierande från det ena företaget till det andra, är ett tämligen uppenbart förhållande. Så torde för övrigt vara fallet inom all verksamhet. När man nu satt normalpriser för rundvirke, har detta således skett med hänsyn till dessa företag, som visat sig ha den högsta förädlingskostnaden och den lägsta räntabiliteten. Sett mot bakgrunden av detta torde det inte vara överdrivet att fastslå att de industrier, som köra med låga omkostnader, måste på de fastställda normalpriserna göra sig en oskäligen vinst. En erfarenhet, som vi från jordbrukarhåll gjort, har inneburit att de minst räntabla jordbruken ingalunda tillåtits ligga till grund för hela jordbruksproduktionens prissättning. Därvid ha i stället räntabilitetskalcyler från de bäst skötta och mest räntabla gårdarna lagts till grund. Skulle så ha skett även för sågverksindustriens vidkommande, torde helt säkert ett bättre pris ha kunnat reserveras till fördelning mellan de parter, som fått på sin lott att utföra det hårda arbete, som måste presteras, innan skogsprodukterna slutgiltigt hamna på förädlingsindustriens lagerplatser.

Herr **Hedlund** i Rådomb: Herr talman! Det är ett par detaljer i det här lämnade svaret som det finnes anledning att dröja något vid.

Det sades, att ett av skälen till att man infört normalpriser på sågtimmer var, att man befarat maskerade överpriser på massaved. Det betyder med andra ord, att man tänkt sig, att en köpare av massaved skulle betala mera för det sågtimmer, som köpes samtidigt med massaved, än detta sågtimmer vore värt, bara för att komma över massaved. Då det som bekant icke f. n. råder någon sådan brist på denna vara som skulle kunna ge anledning till betalning över

Svar på interpellation. (Forts.)

varans värde finner jag det befogat fråga om jag får fatta detta uttalande som ett medgivande, att även massavedspriserna äro för låga, alltså lägre än de som skulle kunna betalas på basis av de priser som gälla för de färdiga produkterna?

Sedan uttalade man en viss besvikelse över att förhandlingarna, som ha förts med skogsägarnas organisationer, icke lett till något resultat. Jag är den förste att dela den besvikelsen, men vad jag inte kan förstå är, att man verkligen från myndigheternas sida räknat med att dessa förhandlingar skulle leda till något resultat, när man erbjudit priser, som ligga 15 à 20 procent under vad som skulle kunna betalas på basis av normalpriserna på den färdiga varan, detta enligt en utredning, som företagits av opartisk sakkunnig.

Herr Bergvall: Herr talman! Det är i och för sig icke ovanligt, att priskontrollnämnden, när den fullgör sina skyldigheter enligt gällande prisregleringslag, råkar ut för kritik från olika grupper, vilkas krav och önskemål icke blivit tillgodosedda. Det hör, höll jag på att säga, till det dagliga brödet för oss i priskontrollnämnden. Om man efter en slutförd förhandling alltför hjärtligt tackar oss för visad förståelse, kunna vi ha en obehaglig känsla av att vi icke lyckats fullgöra vår funktion, utan lämnat förmåner och villkor utöver vad vederbörande bort ha.

Att denna debatt förts i dag är därför från min utgångspunkt icke något egendomligt. Sådana debatter föra vi dagligdags i priskontrollnämnden, men givetvis är det mera sällsynt här i riksdagen. När man inför en normalprisreglering, gör man det därför — det ligger ju i sakens natur — att priserna, om man inte vidtager priskontrollerande åtgärder, på grund av knapphet på varor eller på grund av andra omständigheter skulle stiga till en sådan nivå, som, om sådant hände på flera områden, allvarligt skulle rubba förutsättningarna för den godtagna prispolitiken. Varje prisreglering, den må vara av normalpris-karaktär eller av annan karaktär, innebär sålunda att en viss given grupp icke får sina önskemål tillgodosedda i den utsträckning, som gruppen i fråga skulle kunnat få, om man inte tillgripit prisreglering. Det ligger då i sakens natur att missnöje ej kan undvikas, om man överhuvud taget skall ha en prisregleringslag. Det ligger också i sakens natur, att det ofta är svårt att träffa det rätta avgörandet. Att nå hundra procentig rättvisa på basis av statliga åtgärder, som skola ersätta ett så pass smidigt vapen som den fria konkurrensen, är naturligtvis icke möjligt. Här måste begås misstag, men det är icke säkert, att ett misstag föreligger därför att de som blivit föremål för prisreglering tro, att det begåtts ett misstag.

Man säger här att en part förvägras sin fria förhandlingsrätt genom tillkomsten av ett normalpris. I anledning härav vill jag konstatera att det är alldeles givet — det ligger i prisregleringens natur — att när man fastställer ett maximipris, vederbörande icke får förhandla om högre pris än det fastställda. Eljest skulle det ju överhuvud taget icke vara någon mening med ett normalpris.

Interpellanten sade, att den fria förhandlingsrätten hade berövats skogsägarna i fråga om priserna på sågtimmer, medan industrien hade sin förhandlingsrätt kvar. Om man placerade en industriman på den här platsen, skulle han med samma skäl kunna säga, att förhandlingsrätten hade berövats dem i fråga om priserna på sågade trävaror, ty där ha de att räkna med ett normalpris.

Jag vill tillägga, att man kanske icke, som den siste talaren gjorde, skall dra alltför vittgående slutsatser av en utredning, som en enda sakkunnig person gjort. Talaren yttrade härom, att sågverksindustriens marginaler voro för vida. En sakkunnigutredning hade visat att den kunde ha tålt 10 à 20 procent

Svar på interpellation. (Forts.)

högre sågtimmerpriser. Min erfarenhet visar, att det är utomordentligt svårt att få några verkligt säkra utredningar. Förhållandena skifta i det avseendet alldeles för mycket från det ena fallet till det andra. Arbetsbetingelserna, möjligheterna att få betalt för den färdiga varan variera. Jag kan försäkra, att priskontrollnämnden, innan den fastställde här åsyftade priser, gjort mycket ingående undersökningar, som basera sig på ett stort material. Jag vill tillägga, att det ligger i sakens natur — det går igen på område efter område — att de företag, för vilka dessa priser gälla, arbeta under mycket olika förhållanden. För det ena företaget passa priserna utmärkt, men för andra blir resultatet kient. Detta förhållande kan man se exempel på både inom textilindustrin och livsmedelsindustrin o. s. v. och även inom jordbruket.

En liten missuppfattning gjorde den föregående talaren sig skyldig till då han sade, att jordbrukspriserna voro grundade på kalkyler från de bästa eller näst bästa jordbruken. Så vitt jag följt med diskussionen därvidlag är prissättningen grundad på en genomsnittskalkyl från samtliga jordbruk, vari sålunda inbegripits såväl de ekonomiskt bästa som de ekonomiskt sämsta jordbruken. Vad talaren yttrade därvidlag får måhända rubriceras som en missägning. Men även i jordbruket gäller det, att det finnes många jordbrukare, som tjäna mycket pengar för närvarande, medan många andra ha svårt att klara sig med nuvarande priser. Detta är något som är oskiljaktligt förenat med prisregleringsåtgärderna. Samma fenomen är ju för övrigt vanligt och högst normalt under fri prisbildning på varorna.

Vad normalpriserna angår, fick jag till en början det intrycket av den första talaren, att han släppt sin opposition mot normalpriserna på sågtimmer; fortsättningen visade emellertid att så icke var förhållandet. Han hänvisade till svårigheten att fastställa normalpriser på skog på rot. Normalpriserna gälla ju formellt bara för sågtimret, och jag ger interpellanten fullkomligt rätt uti att det är utomordentligt svårt att få normalpriserna på sågtimmer överförda till den växande skogen. Det finns emellertid vissa bestämmelser utfärdade av bränslekommissionen, som syfta till ett tillgodoseende av detta önskemål. Man har försökt få en prissättning på den rotstående skogen, som svarar mot normalpriserna på leveranstimmer. Interpellanten ifrågasatte med hänsyn till dessa svårigheter utvägen att helt förbjuda denna form av försäljning, d. v. s. skogsauktioner. Jag vill inte förneka, att den frågan ha vi ältat fram och tillbaka i priskontrollnämnden vid många tillfällen. Vi ha dock avstått från att försöka övertyga Kungl. Maj:t om önskvärheten av att tillgripa den utvägen, då vi haft en känsla av att man så länge det överhuvud taget finns någon möjlighet bör söka undvika alltför djupgående ingrepp. Kan man klara sig med mindre genomgripande åtgärder är det avgjort bättre.

Vi ha nu en viss erfarenhet av hur gällande föreskrifter fungera, även om jag ingalunda vill påstå att den är tillräckligt stor för att tillåta några definitiva slutsatser; vi få väl mera erfarenhet så småningom. Men mitt intryck är, så långt nuvarande material tillåter ett bedömande, att regleringen av priset på sågtimret på ett bättre sätt än vi trodde skulle vara möjligt inverkat även på prisbildningen för rotstående skog. Detta betyder inte — det är jag angelägen om att betona — att det inte i enstaka fall förekommit för höga priser på rotstående skog. Efterlevnaden av alla lagar brister, och kanske speciellt är detta fallet i fråga om kristidsförfattningarna. Så långt vår erfarenhet för närvarande sträcker sig tycks emellertid som sagt denna prisbildning ha fungerat jämförelsevis bra.

Jag vill till sist framhålla att när man först ger sig i kast med prisregleringsproblemet det ter sig som det naturliga och riktiga att binda priserna en-

Svar på interpellation. (Forts.)

dast i ett led, nämligen vid försäljningen till den slutliga konsumenten. Men när man gjort så en tid finner man att den prisbildningen inte alltid håller. Dels blir det svårigheter för andra led i produktionsprocessen och dels kommer prisstegringen i vissa led ofta att medföra, att man inte längre kan hålla priset i det sista ledet. Och skulle vi ha fått stora prisstegringar på rotstående skog, försäkrar jag att det i varje fall legat utom priskontrollnämndens möjligheter att med nuvarande arbetskraft klara priset på den färdiga varan.

Det är åtskilliga andra saker jag i detta sammanhang skulle kunna tala om, men jag skall inte föra diskussionen längre. Jag skall sluta med att säga att om man överhuvud taget anser det önskvärt att förverkliga det syftemål, som statsmakterna ställt upp för sin penningpolitik, nämligen att klara oss undan en alltför stark prisstegring, får man också ha klart för sig att det inte finns någon möjlighet att härför använda medel som göra alla tillfredsställda och mot vilka inga, understundom kanske berättigade invändningar kunna göras.

Den fråga man då måste ställa upp för sig är: är det mål man satt upp värt de uppoffringar man får göra på isolerade punkter, det besvär och det trassel man får ta på sig? Såvitt jag kan bedöma problemet tror jag inte, att vad som hittills förekommit ger någon anledning att ändra den politik som hittills följts. Att man hoppas bli kvitt den så fort som möjligt, då normala förhållanden inträda, är en annan historia. Jag tror även för att återknyta till det speciella fallet att de olägenheter, som hittills åsamkats skogsägarna, varit av ganska ringa betydelse.

Herr Andersson i Vigelsbo: Jag skall inte förlänga debatten, herr talman, men jag ber att få ställa en fråga till priskontrollnämndens ärade ordförande. Han säger att man inte kunnat hålla priset på trävarorna, om man inte fått normalprisbestämmelser beträffande rundvirket. Innebär detta, herr Bergvall, att ni har större respekt för skogsägarna såsom laglydiga medborgare än för industriens män?

Herr Bergvall: Herr talman! Jag har mycket lätt att svara på den frågan. Jag sade nämligen inte precis vad den ärade talaren citerade, utan jag sade att det skulle bli omöjligt att hålla priserna på den sågade varan, om sågtimmerpriserna finge fritt stiga. Jag tror att var och en som är förtrogen med övervakningen av efterlevnaden av här gällande bestämmelser måste säga sig, att åstadkommer man ett orimligt spänningsförhållande, en abnorm situation med felaktiga prisrelationer, då minskas möjligheten att kunna hålla prisbestämmelserna i högst avsevärd grad.

Jag har i detta avseende precis samma respekt för skogsägarna som jag har för förädlingsindustrierna, och den respekten kan jag uttrycka på det sättet, att jag tror att inom bägge grupperna det vida övervägande flertalet lojalt ställer sig gällande föreskrifter till efterrettelse. Men jag tror också att det inom bägge grupperna finns sådana som, då tillfälle erbjödes, inte dra sig för att överträda dessa bestämmelser. Skogsägare och innehavare av förädlingsindustrier äro nämligen beskaffade precis som alla andra människor.

Herr Andersson i Vigelsbo: Jag har inte sagt att vi önska en fri prisbildning men att vi ville ha rätt att förhandla med industrien. Jag förutsätter att med den ställning och den styrka, som även dessa industrier ha, skulle man från det hållet säkerligen inte — med eller utan priskontrollnämndens välsignelse — givit oss mer än att man själv ansett sig vara under tak.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5.

Föredrogs konstitutionsutskottets memorial, nr 16, med förslag till utredning angående riksdagens arbetsformer.

*Utredning
angående
riksdagens
arbetsformer.*

I detta memorial hade utskottet hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville, under åberopande av vad utskottet i sin motivering anfört, hemställa om skyndsamt utredning av frågan om revision av riksdagens arbetsformer samt om framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Särskilda yttranden hade avgivits:

- 1) av herr *Holmström*;
- 2) av herr *Sandegård*;
- 3) av herr *Nilsson* i Göteborg; och
- 4) av herr *Hällgren*.

Reservationer hade avgivits:

- 1) av herrar *Holmström*, *Herlitz*, *Thorell* och *Nolin*, som ansett, att utskottets motivering bort hava annan, i reservationen angiven lydelse; samt
- 2) av herr *Ström*.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Thorell**: Herr talman! Frågan om riksdagens arbetsformer har under årens lopp vid upprepade tillfällen varit föremål för riksdagens behandling och beslut. Allt eftersom arbetet har ökat — och det har det gjort undan för undan beroende på att riksdagen fått flera arbetsuppgifter — har man försökt få ändringar till stånd, som kunnat effektivisera arbetet, varigenom man försökt undvika en utdragning av arbetet. Vi veta ju att tendensen till allt längre och längre riksdagar under senare år ökat, och vi få nu sällan eller aldrig komma härifrån förrän vid tiden omkring midsommar. Det är ju klart att det är i högsta grad olämpligt, att vi måste stanna här en sådan lång tid — ett halvt år — både för den ene och den andre, särskilt för jordbrukarna. De vilja ju hem på våren, om möjligt till vårsådden, och för övrigt äro vi litet var inte så värst glada åt att under försommaren, då det är vackert och trevligt hemma, behöva resa hit och sitta i de kvava plenisalarna, där arbetet mången gång bara på den grund blir tyngre.

I det här föreliggande memorialet tar utskottsmajoriteten först upp frågan om ändring av sessionstiden. Vi reser vanter vilja för vår del inte tänka på den frågan först. Vi vilja först undersöka möjligheterna att rationalisera riksdagsarbetet så att det skulle kunna avslutas tidigare, även om vi började vid samma tid som nu, d. v. s. den 10 januari. Det har föreslagits att man skulle kunna inrätta flera suppleantplatser i de ständiga utskotten och att man skulle kunna tillsätta ett eller flera nya utskott, och man skulle då särskilt ta sikte på att lätta statsutskottets oerhört tunga arbetsbörda. Den tanken har även framkastats i utskottet, att man skulle klyva statsutskottet på två, men man har inte stannat för detta, utan föreslagit att utskottet skulle ökas med några ledamöter, varigenom det skulle kunna bli en eller flera avdelningar till.

Att sätta till flera suppleanter i de ständiga utskotten tror jag inte har så stor effekt, det förstår man om man tittar in vid utskottens förhandlingar. Vanligen är det inte så många suppleanter med, som sitta vid väggarna. Det är inte så trevligt att bara sitta och höra på, utan man vill gärna vara med och göra något. Arbetet kan emellertid inte gå fortare framme vid bordet därför att flera sitta vid väggarna och höra på.

I ett särskilt yttrande föreslås, att man skulle ta bort de tillfälliga utskot-

Utredning angående riksdagens arbetsformer. (Forts.)

ten. Detta förslag mötte ett ganska bestämt motstånd inom utskottet, ty alla hade ett minne från den tid då vi kommo in här i riksdagen: vi voro då glada åt det arbete som förekom i de tillfälliga utskotten, där vi vanligtvis fingo börja. Vi mindes också att arbetet där togs ganska grundligt och att det många gånger var mycket viktiga frågor som voro hänvisade dit. Utskottet har ju inte varit intresserat av att dessa tillfälliga utskott skulle tagas bort.

Vi ha också varit inne på frågan om yttranderättens begränsning. Vi tänkte oss att talmannen skulle få större befogenhet att ingripa och eventuellt hindra talare att alltför länge i onödan taga kammarens tid i anspråk, men vi ansågo att denna yttranderätt var en så gammal demokratisk rätt, en så gammal demokratisk tillgång, att vi inte, åtminstone nu, ville rekommendera en sådan åtgärd.

En annan sak — och den är ju ganska aktuell nu här i kammaren — var att man skulle kunna tänka sig en lunchrast. Vi veta, att vid denna tid och litet senare försvinner en stor del av kammarens ledamöter ned i matsalen. De måste ha tid att få mat, och de äro vana att äta vid denna tid, men många gånger kan det hända att under denna tid viktiga frågor behandlas, såsom exempelvis under remissdebatten, då kanske bara ett par av partiledarna hunnit yttra sig. När sedan turen kommer till den tredje eller fjärde talaren — kanske rent av ett statsråd vill yttra sig — är det så gott som tomma bänkar i hela salen! Även där stannade det vid bara diskussion, och vi komma inte med något förslag.

Emellertid är det ju bekant, att det största arbetsmaterial, som riksdagen har, är Kungl. Maj:ts propositioner. Vi veta också, att det är bestämt att inom en viss tid från riksdagens början skola dessa avlämnas till riksdagen. Endast om det inträffar någon händelse under riksdagens gång är det avsett att propositioner i anledning härav skola kunna avlämnas senare. Dessa bestämmelser ha emellertid icke följts på något sätt. Vilken regering det än har varit och vilken färg den än har haft, så har den kommit med sena propositioner, och de som tidigare ha kritiserat en regering av annan färg ha själva lika friskt syndat på nåden, när de kommit i regeringsställning. Statsministern besvarade den 17 november en interpellation av herr Persson i Falla i denna sak och gav då ett bragelöfte, som vi få hoppas kommer att i möjligaste mån hållas, att propositionerna hädanefter skulle komma i någorlunda rätt tid. Därmed ha vi naturligtvis varken från utskottsmajoriteten eller reservanterna sagt, att det under nuvarande svåra förhållanden alltid kan undvikas att kungl. propositioner komma i efterhand.

Vi gå, som sagt, således först och främst in för att rationalisera arbetet inom den nuvarande ramen, och först om detta inte går för sig vilja vi få till stånd en förlängning eller rättare sagt en tidigare början av riksdagen för att inte behöva hålla på för länge under våren. När utskottet gick in på denna fråga i diskussionen var det nog tämligen stora sympatier för att riksdagen skulle börja omkring den 1 november, men vid de föredragningar, som höllos av sakkunniga, vanligtvis från departementen, framhölls att detta ur olika synpunkter var nästan omöjligt. Propositionerna skulle inte hinna bli färdiga, och man skulle då få bryta ut ännu fler punkter ur propositionerna än vad man nu har gjort. Det är redan nu ett stort antal, som jag sedan skall komma till, och följaktligen ansågs det inte vara möjligt. Då kom majoriteten av utskottsledamöterna in på tanken att det borde bli en delad linje, nämligen att man skulle börja som nu den 10 januari och försöka få slut i maj, men att det sedan skulle bli en höstsession, såsom det varit nu några år. Jag ställde då en direkt fråga till dem, som förfäktade den meningen, och jag ber att få ställa den nu till majoriteten: Se ni några som helst möjligheter att kunna få en effektiv

Utredning angående riksdagens arbetsformer. (Forts.)

spärr, så att vi kunna vara säkra på att sluta arbetet någon gång i maj? Jag fick inget svar då, och jag vore väldigt glad om jag fick svar nu. En annan sak är: Hur skola vi kunna begränsa höstsessionen så att den inte blir så lång, att om vi räkna med båda sessionerna tillsammans — en utdragen vårsession och en lång höstsession — det inte blir nära på hela året? Hur skola vi kunna vara säkra på att det skall lyckas, när vi ha ett sådant skolexempel för ögonen som vi ha nu i de båda förslagen om ny arrendelag och om ny taxeringsförordning! Inte beräknade vi att vi skulle vara här till omkring den 15 december och att riksdagen skulle bli slut omkring den 18 eller 20, men arbetet i utskotten har dragit ut på tiden. Det är väl inte något som hindrar utan är väl tämligen sannolikt att det kommer att bli på det sättet, att frågor, som man inte från början kan förutse skola vålla så stor tidsutdräkt, av en eller annan orsak komma att vålla sådan också i fortsättningen, så att vi, även om vi börja jämförelsevis tidigt på hösten, komma fram till dagarna före jul, innan riksdagsarbetet är slut.

Det är en uppenbar olägenhet med att vi få en riksdag, som varar större delen av året — den saken är ju alldeles självfallen. Det kan gå an för dem, som möjligtvis ha riksdagsuppdraget som ett yrke och inte ha så värst mycket annat att sköta om. De äro väl ett fåtal nu, men de skulle säkert komma att öka i antal, ifall vi skulle få ett förhållande sådant som det jag nyss skisserade. Det vore knappast lyckligt om vi alla, som ha vår förankring i näringslivet eller i annat arbete i hemorten, inte längre skulle se oss i stånd att vara med här. Jag tror att det skulle förloras ganska mycket, om kontakten mellan bygd och riksdag skulle brytas, och enligt min mening är det stor risk att så skall ske, om vi gå på den linje, som utskottsmajoriteten här förordar.

Vi föreslå i stället, att vi skola börja den 1 december. Vi hade önskat att vi skulle kunna börja tidigare, och vi ha även pekat på att om det inte går att börja så sent som den 1 december, om man vill hinna med det förberedande arbetet till jul, kan man börja något litet tidigare. Vi skulle då kunna få statsverkspropositionen på bordet, vi skulle kunna få andra kungl. propositioner och motioner, vi skulle kunna välja utskott, remissdebatten skulle kunna avverkas och vi skulle överhuvud taget uträtta det som vi bruka göra i början på januari. Därefter skulle även en del remisser skickas ut för yttrande, tryckning skulle kunna ske under mellandagarna från jul till den 10 januari, och när den 10 januari kom skulle det vara klart, så att vi skulle kunna hugga in i arbetet ordentligt med detsamma och följaktligen komma i gång betydligt tidigare än vad vi göra nu. Då kommer man ifrån den dödperiod, som vi veta blir efter det motionstiden är slut. Vi ha nu i slutet av januari och början på februari vanligen mycket litet att göra, och det skulle vi då eliminera bort. Följaktligen skulle vi, som sagt, komma i gång mycket tidigare, och vi skulle då kunna ha utsikter att med den rationalisering, som jag förut har talat om, kunna sluta riksdagen i ordentlig tid på våren eller ungefär vid samma tid som de avse att riksdagen skall sluta, som därtill tänka sig en höstsession.

När jag nu är inne på förhållandena om rationalisering av riksdagens arbetsformer, kan jag inte låta bli att gå in på en sak som angår oss rent personligt, och det är vårt uppträdande under plenum i kammaren. Innan jag blev riksdagsman och satt uppe på läktaren, som vi se många göra nu, och tittade ned i kammaren, tänkte jag att det var en märkvärdig församling detta. Det skall vara den förnämsta näst regeringen, men så dålig ordning som vad de ha där nere, ha vi inte på våra enklaste kommunalstämmor. Jag tänkte, att om jag skulle komma ned i kammaren — jag fick aningar om det så småningom — skulle jag inte göra likadant. Men det måtte vara en fasligt

Utredning angående riksdagens arbetsformer. (Forts.)

dålig anda här, ty jag blev inte ett dugg bättre, när jag kom ned i kammaren. Det är inte alldeles ovanligt, mina damer och herrar — och det finns exempel på det nu — att en grupp ledamöter samtala i kammaren och därvid tala lika högt som vad jag gör nu. Ibland kommer det från ingången åt första kammaren till — jag har erfarenhet av det från min bänk — in förstakammarledamöter, som inleda ett samtal bakom ryggen på en talare, som står i bänken och håller ett anförande. Det är givet att detta måste vara synnerligen störande, och det är också givet att det måste vara till hinder för arbetet i högsta grad. Man får flytta sig till annan bänk många gånger för att kunna höra en talare, som man ligger i debatt med, en sak som vore onödig, ifall förhållandena inte vore som de äro.

Jag tror därför, att när man talar om att reformera riksdagsarbetet, så är det nog av nöden att vi först börja med oss själva. Folket ute i landet kan överhuvud taget inte förstå det uppförande, som vi tillåta oss under vårt arbete här, ett förhållande som är alldeles motsatt den briljanta ordning som råder vid arbetet i utskotten. Talmannens försynta vädjan att vi skola vara tysta lystra vi vanligtvis till blott en eller annan minut, och så är sorlet i full gång igen. Detta var en liten avvikelse från ämnet.

Jag skall sluta med, herr talman, att med anförande av dessa synpunkter yrka bifall till den reservation av herr Holmström m. fl., som finns bifogad detta memorial.

Herr **Hallén**: Herr talman! När konstitutionsutskottet framlägger sitt skrifvelsförslag angående riksdagens arbetsformer äro vi i utskottet mycket väl medvetna om de svårigheter som resa sig, främst i form av den konservatism, som yttrar sig i att en riksdag, om den än är aldrig så radikal och reformvänlig, i regel ofta är olustig att reformera sig själv. Man uppreser i regel allehanda hinder och betänkligheter, som jag nästan vill redan på detta stadium karakterisera som de obotfärdigas förhinder. Ett sådant möta vi för övrigt i en av reservationerna, som jag redan nu vill något snudda vid. Jag vet att det i första kammaren finns några inflytelserika medlemmar, av vilka en tillhört vårt utskott förut, som komma att framhålla, att om det överhuvud taget behövs någon reformering av riksdagens arbetsformer, så är det riksdagen själv som skall lägga fram detaljerade förslag i det avseendet och inte gå till Kungl. Maj:t och be om hjälp. Då hänvisar man till riksdagsordningens bestämmelse att det tillkommer konstitutionsutskottet att framlägga sådana förslag. Det är en rätt men inte en skyldighet, och var och en förstår, hur orimligt det skulle vara, om vårt utskott skulle konstituera sig som en parlamentarisk institution och utreda bland annat spörsmål, som egentligen inte tillhöra detta utskotts prövning, t. ex. frågan om budgetarbetet och budgetårets omläggning. Då måste ju de som utreda detta ha sakkunskap både från finansdepartementet, riksräkenskapsverket och andra håll, och att begära att ett riksdagsutskott skall ensamt företaga detta är alldeles orimligt, så mycket mera som riksdagen själv tidigare, 1930, följde precis samma tanke som utskottets, nämligen att begära Kungl. Maj:ts hjälp för att sätta igång en sådan utredning.

Utskottet har gått till uppgiften i den förvisningen, att riksdagens ledamöter under årens lopp fått en växande känsla av att så här bör arbetet inte i fortsättningen få fortgå. Den vägenhet, som vi därvid känna starkast, är främst den ofullständiga beredning, som under riksdagens senare tid ägnas den långa raden av senkomna propositioner. Det finns år då det inträffar, att en proposition, som kommer kanske i juni månad, snabbbehandlas i utskottet, man sätter upp i korrektur till och med ett förslag till utlåtande och sedan väntar man med detta till dess att motionstiden har gått ut. Vem tror egentligen att de

Utredning angående riksdagens arbetsformer. (Forts.)

riksdagsmän, som vilja motionera och ha en avvikande uppfattning, ha några utsikter att få sina synpunkter beaktade i utskottet eller ens i kammaren? Det är en form av riksdagsarbete, som faktiskt strider mot grundlagens bestämmelser och som naturligtvis ingen vill försvara.

Vi veta också, hur det är under riksdagens sista skede. Medlemmarna av ett arbetstyngt utskott ha inte tid och tillfälle ens att följa arbetet eller taga del av resultatet från andra utskott. Det gäller en mängd av riksdagens medlemmar som skam till sägandes få vara med och fatta beslut i frågor, som de icke hunnit tillräckligt orientera sig i. Denna forcering och detta jäkt, som präglar riksdagens sista arbetstid, bottnar, som vi alla veta, i att arbetsbelastningen inom utskotten är för ojämn. Vi känna alla till de döda perioderna framför allt i riksdagens början, och vi känna, som sagt, till det forcerade arbetet under riksdagens sista både veckor och månader och också svårigheterna för utskotten att på ett tidigt stadium göra upp en ordentlig arbetsplan, då ett utskott ofta inte vet vilket material det skall få att behandla. Det är visserligen sant att statsutskottet vet det i stort sett, eftersom det har statsverkspropositionens huvudsakliga massa, men för flera utskott händer det ofta att de sväva i ovisshet om, huruvida de få den eller den stora uppgiften längre fram under riksdagen. Och slutresultatet blir, som vi alla veta, att vi få riksdagarna utdragna till långt fram på somrarna. Vi äro nog alla ense om att dessa allvarliga olägenheter i någon form kunna bemästras.

Utskottet har tillåtit sig att i flera avsnitt skissera upp förslag till lösningar. Jag vill säga om de lösningar, som vi rekommenderat, att de äro inte hållna i en kategorisk form, ty i annat fall skulle man ju så att säga binda de eventuella utredningsmännen. Å andra sidan anger utskottet klart och tydligt den linje, som det skänker sin huvudsakliga sympati, men betonar ändå att den utredning, som skall verkställas, skall vara allsidig. Här tillåter jag mig säga, att den reservation, som har avgivits, absolut icke avser en allsidig utredning utan en mycket begränsad sådan, och redan detta gör att jag anser att den är behäftad med en allvarlig svaghet.

Jag tillåter mig nu, herr talman, att med några exempel belysa, vad jag här sist har velat säga, alltså vilken huvudsakliga linje vi anbefalla till en grundlig undersökning och omprövning. När det gäller att effektivisera arbetet här i riksdagen ha vi ju alla en känsla av att här gå alldeles för många riksdagskamrater, vilkas kunskaper och arbetslust icke tagas i anspråk på det sätt som borde ske. Det gäller framför allt en hel del av våra yngre riksdagskamrater. Vi uttala oss därför, som vi veta, för att man bör se till, i vad mån de ständiga utskotten skola utökas, och därför föreslå vi, som kammaren vet, att man skall överväga, om inte t. ex. statsutskottet skulle kunna få en femte avdelning, som lättade något på den väldiga börda, som detta riksdagens mest arbetstyngda utskott har. I fråga om 16-mannautskotten med undantag av utrikesutskottet ifrågasätta vi, om inte en ökning av dem också borde kunna ske, och att man borde taga under omprövning, i vad mån de kunna utökas med ytterligare en avdelning. Exempelvis inom jordbruksutskottet vet jag att det finns ledamöter, som äro intresserade för en sådan rationell arbetsfördelning.

Jag vill inom parentes säga att det är ganska underligt att se, hur utanför riksdagen varande krafter betrakta våra reformförslag. Då vi föreslå detta, som jag här har refererat, så hindrar det inte en spirituellt tidning att skriva på följande sätt: »Man blir för besynnerligt undfallande så fort det gäller utskottstraditioner och andra riksdagsvanor. Inte ens den näraliggande tanken att skapa nya avdelningar i de mest arbetstyngda utskotten har utformats.» Det vittnar ju i alla fall inte om någon ingående kunskap om det utskottsutlåtande, som här föreligger!

Utredning angående riksdagens arbetsformer. (Forts.)

Utom frågan om effektivisering av riksdagsmännens arbetskraft, vilken är högst angelägen, ha vi tagit upp frågan om propositionerna. Alla känna till, vilken vår huvudtanke är, nämligen den att man skall göra allvar av en begränsning av propositionstiden, vilken vi dock ifrågasätta ytterligare utökad från 60 till 70 dagar. Vi anse — och det ha vi också uttalat — att det icke är tillfyllest med det muntliga löfte, som gavs i kammaren av statsministern den 17 november med anledning av herr Perssons i Falla interpellation, då statsministern lovade, att man skall klara den saken inom statsrådets egen krets. Vi mena, att det är ett löfte, som på sin höjd kan gälla den nuvarande regeringen, men det är ingen garanti för framtiden att bygga på. Därför framhålla vi — och detta tillmäta vi en mycket stor betydelse — att om det skulle bli så, att riksdagen avbryter sitt arbete vid en viss tidpunkt — jag kommer om en stund till detta — är det av vikt, att man iakttager propositionstiden. Har regeringen efter propositionstidens utgång en önskan att lägga fram propositioner, som den anser icke kunna utan men uppskjutas, skall det icke få gå till som nu, att man bara lägger fram dem på riksdagens bord, utan då bör regeringen eller dess närmaste talesman förhöra sig hos riksdagen. Det kan ske på det sättet, att man utrustar talmanskonferensen, helst den som är förstärkt med de ständiga utskottens ordförande — och det är ju mest i den formen talmanskonferensen brukar sammanträda; den saknar dock all befogenhet och beslutanderätt i övrigt — med rätt att yttra sig angående lämpligheten eller olämpligheten av att en senkommen proposition överhuvud taget får framläggas. Antingen kan man tänka sig, att talmanskonferensen ensam får besluta om detta eller att det lägges i riksdagens hand att taga ställning till om den vill med hänsyn till den sena tiden, ärendets stora omfattning och den tidsutdräkt som det vållar ändå behandla ärendet. Denna s. k. spärr ha vi inom utskottet tillmätt en mycket stor betydelse, och vi veta, att man inom departementen, där vederbörande också fått kunskap om detta, resonerat så, att enbart tillvaron av en dylik bestämmelse skulle ha en mycket hälsosam verkan. Ett statsråd, som kanske bär på tanken att lägga fram ett förslag t. ex. i juni månad, gör det icke gärna, om han vet, att det är ganska svårt att få riksdagen att taga upp saken. Han utsätter sig icke gärna för en avböjande hållning från talmanskonferensen eller ett avslag från riksdagens sida. Vi tillmäta som sagt en sådan spärranordning en mycket stor betydelse och anse, att vilken linje vi än komma att följa — vi behöva icke diskutera om en höst- eller vårriksdag eller om status quo — bör detta krav komma fram. Förr få vi ingen fason på propositionsavlämnandet. Detta är icke sagt såsom någon kritik mot Kungl. Maj:t. Statsministern framhöll själv, att 60 % av de senkomna propositionerna berodde på sena sakkunnigutredningar och annat sådant, som icke Kungl. Maj:t kan lastas för. Vi tala icke alls om vem som är skyldig i detta fall utan framhålla endast, att riksdagen måste ha ett medel i sin hand att kunna se till, att arbetsbelastningen icke blir för ojämn, så att riksdagsarbetet förryckes och vi få dessa sommarriksdagar.

Jag tillåter mig nu, herr talman, att övergå till att säga några ord i den frågan, som väl ändå intresserar kammaren mest, nämligen frågan om sessionstidens förläggning. Vi veta, hur linjerna därvidlag korsa sig. Det ha de gjort i utskottet, och det göra de inom kamrarna också. Det finns de mest skilda önskemål. Men är det icke något, som vi alla kunna enas om? Jo, det tror jag. Utskottsmajoritet och reservanter — och kammarledamöterna också — äro säkerligen ense om att vi om möjligt skola undvika alltför långt utdragna riksdagar. Jag vet ju, att det finns en och annan i kamrarna som tycker, att vad vi här göra är så viktigt, att om vi sitta hela året om, är det icke något att förfasa sig över i vår moderna tid. Men vi ha icke den upp-

Utredning angående riksdagens arbetsformer. (Forts.)

fattningen. Vi anse, att långt utdragna riksdagar äro av ondo. I det fallet är majoriteten och reservanterna ense. Och varför äro de av ondo? Jo, därför att sommarmånaderna överhuvud taget äro en olämplig arbetstid. Att arbeta i juni månad och kanske ett långt stycke in i juli är under alla förhållanden olämpligt för riksdagen, det böra vi kunna vara överens om.

En viktig synpunkt är vidare den — herr Thorell rörde något vid den — att genom en sådan anordning, att det blir en lång, sammanhängande bortovaro för riksdagsmannen från hembygden och den borgerliga näring, som han utövar, försvåras en lämplig rekrytering av riksdagen och främjas i stället en riksdag bestående av yrkespolitiker. Det är ingen tvekan om den saken. Man kan icke slå bort ett sådant resonemang. En riksdagsman kan visserligen resa hem var fjortonde dag. Den möjligheten begagna sig också riksdagsmännen flitigt av, framför allt de som ha kortare resväg, de andra kanske mindre. Men det betyder i alla fall icke detsamma som att en sammanhängande tid få vara i sitt hem och framför allt i den gärning man eljest utövar. Det är ett intresse, att vi i den svenska riksdagen ha personer, som stå i intim kontakt med sin hembygds både materiella och andliga liv, som ha en daglig förtrogenhet med dess arbetsformer och ha sin verksamhet ständigt påverkad av detta. Därför måste man se till, att riksdagstiden icke blir längre än nödvändigt.

Man frågar sig då: hur blir det i framtiden? Kommer riksdagstiden att ökas? Ja, reservanterna äro mycket svävande på den punkten. De ifrågasätta, att kanske, när kriget och krisen äro över, vi komma tillbaka till normala tider igen. Jag frågar, om det egentligen är många i kammaren, som tro att vi skola kunna komma tillbaka till forna tiders idyll — då man reste hem till pingst före sommarens inträde — ifall vi skola behålla den nuvarande ordningen. Detta tyckas reservanterna tro, eftersom de förorda i stort sett status quo. Jag tänker bara på hur det blir när kriget tager slut. Vi förstå alla, att då komma efterkrigsproblem att anmäla sig av en oerhörd omfattning, problem som påkalla ett komplicerat och krävande arbete från statsmakternas sida. Icke kunna vi inbilla oss, att vi få mindre arbetsuppgifter här i riksdagen då. Det är något annat också, som tager slut. Den s. k. samlingsregeringen blir väl icke av evig natur, utan den kommer att en dag ersättas med en mera parlamentariskt sammansatt regering, som avspeglar sammansättningen i riksdagen. Då kunna vi säkerligen räkna med att arbetet både inom utskott och kamrar blir icke mindre utan antagligen betydligt vidlyftigare och framför allt mera utdraget i tiden. Alla vackra drömmar om att vi skola kunna med nuvarande arbetsförhållanden skruva tillbaka arbetstiden och komma hem låt oss säga före pingst tror jag att vi få skrinlägga först som sist.

Den linje, som utskottet anser böra tagas i övervägande, känna vi till. Det är den, att man börjar riksdagen på vanligt sätt den 10 januari men söker åstadkomma ett avbrott i början eller mitten av maj månad. Och varför just då? Jo, det är för större delen av de jordbrukare, som sitta i riksdagen, synnerligen värdefullt och behövt och även för riksdagens övriga ledamöter en vinst, om man kan undvika den varma årstidens riksdagsarbete. Detta äro nog alla ense om. Sedan tänker man sig ett återupptagande av arbetet på senhösten.

Vad är det då, som reservanterna kritisera i fråga om den saken? De förklara, att möjligheten att kunna begränsa arbetet och bryta den någon gång i början eller mitten av maj tro de icke på. Men jag säger, att om man skapar lagbestämmelser, som äro tillräckligt effektiva, så att riksdagen här bevakar sina rättigheter, bör det icke bli någon konst att åstadkomma ett sådant effektivt stopp. Vidare mena reservanterna, att om riksdagen skall hålla på till i maj och sedan åter samlas i slutet av oktober eller början av november blir det icke en sammanhängande riksdag. Höstsessionen däremot avbrytes bara

Utredning angående riksdagens arbetsformer. (Forts.)
av julferien, sedan kommer nyåret, och arbetet börjar omedelbart. Jag vill säga, att det icke är något som utesluter möjligheten av att ett utskott bordlägger ett ärende från låt oss säga maj månad tills arbetet återupptages på hösten. Nog finns det möjligheter att bevara kontinuiteten i riksdagsarbetet alltid.

När man sedan menar, att på detta sätt få vi de långa riksdagarna, där bara yrkespolitiker ha tid och lust att sitta, invända vi, att detta är alldeles fel. Ty om man tittar efter med hjälp av almanackan, hur lång tid riksdagarna skulle draga, ser man, att från den 10 januari till den 10 maj är det fyra månader. Skulle man börja den 1 november igen och hålla på till den 15 december ha vi där $1\frac{1}{2}$ månad. Det gör tillsammans $5\frac{1}{2}$ månader. Reservanternas förslag lär sannerligen icke stanna vid mindre.

Den egentliga anmärkning reservanternas komma med är den, att det skulle uppstå olägenheter vid nyval, framför allt om ur nyvalen utgår en ny regering. Naturligtvis kan man icke bagatellisera den synpunkten, men jag tror, att reservanternas överdriva farhågorna. Den höstsession, som då sammanträder, skulle, mena de, bestå av en riksdag, som kanske är underkänd av folket i val. Den kan, säga reservanternas, icke förmenas utöva sina rättigheter att begagna sin galgenfrist och fatta de beslut den vill och det blir en ganska underlig situation. Och vidare säga de: Den nya regeringen, hur skall den kunna presentera höstriksdagen sina propositioner? Dessa måste ju vara framprungna av den politik, som denna nya regering representerar. Mot allt detta vill jag säga, att Kungl. Maj:ts kansli arbetar oavbrutet. Vi se, hur den ena propositionen kommer efter den andra, och regeringsskiften bruka aldrig stoppa det arbetet. En nytillträdande regering har redan efter några veckor färdiga och halvfärdiga förslag, som den kan lägga fram. Det är väl icke bara politiska bedömningar en riksdag har att göra. Även en riksdag, som skall försvinna den 1 januari, verkställer väl en saklig prövning av ärenden? Ha vi icke gjort det framför allt under dessa sista år? Icke behöver arbetet upphöra därför att det delvis kommer andra riksdagsmän efter nyåret. Vad skulle man då kunna säga om den förnyelse, som sker i första kammaren, där det, som vi veta, sitter representanter som deltaga i besluten, trots att de skola försvinna till följd av att landstingsvalen givit ett helt annat utslag. Jag tror, att man överdriver betydelsen av denna sak.

Emellertid vill jag påpeka, att reservanternas själva anbefallt, att man skall lösa frågan huvudsakligast genom en rationalisering av arbetet. De säga emellertid på sidan 16, att de icke kunna med bestämdhet påstå, att därigenom vinnes en förkortning av riksdagstidens längd. De äro alltså på reträtt. Vad föreslå de då i stället? Jo, att riksdagen skall börja egentligen den 1 december. Jag tror, att herrar Nolin och Thorell icke tycka illa vara, om jag meddelar här i kammaren, att reservanternas nog egentligen voro oeniga så tillvida, att huvudreservanten, herr Herlitz, drev den satsen, att riksdagen helst icke skulle ändra sin arbetstid utan endast i nödtvång, om det icke går med denna rationalisering, börja den 1 december, medan de andra herrarna ansågo, att den skulle börja den 1 eller den 15 november. Man sökte då nödtorftigt samla reservanternas genom att skriva, att riksdagen skulle börja den 1 december eller, om så blir erforderligt, något tidigare. Man menar då, att om man börjar vid den tiden, kommer maskineriet i gång, och när man sedan åter samlas den 10 januari, kan riksdagen så att säga sätta i gång med full arbets-effektivitet. Då skall liksom farten ha arbetats upp så bra, att man kan sluta tidigt på våren. Tro det den som kan, att man enbart på den vägen skall kunna garantera en måttlig arbetstid. Vi tillåta oss betvivla det. Dessutom finns det ett verkligt sakskäl mot en sådan anordning: Reservanternas påstå, att det icke

Utredning angående riksdagens arbetsformer. (Forts.)

kommer att möta något hinder att få statsverkspropositionen färdig till den tiden. Det heter: »Det torde, enligt vad utskottet inhämtat, icke medföra oöverstigliga svårigheter att få statsverkspropositionen färdigställd till denna tidpunkt.» Hur utskottsminoriteten kan påstå något sådant förstår jag icke. Så sent som i dag har jag tillåtit mig att vända mig till finansdepartementet för att få ytterligare bekräftat, att visst kan man naturligtvis få en statsverksproposition färdig både till den 15 november och den 1 november, ja t. o. m. till den 1 augusti, om man så vill, men förutsättningen är i så fall en fullständig omläggning av budgetåret. Något sådant ha varken reservanterna eller utskottet vågat sig på att föreslå. Reservanterna äro sangviniska och tro, att de skola få en ordentlig statsverksproposition den 1 eller 15 november, något som man från flera håll inom departementen förklarar är praktiskt taget ogörligt.

Både reservanterna och utskottsmajoriteten ha pekat på att statsverkspropositionen redan nu blir oerhört urvattnad och söndertrasad. Av årets statsverksproposition var det 186 utbrutna punkter, något som ökade utskottets arbete och förryckte det. Skulle vi få en statsverksproposition, som blir färdig den 1 eller den 15 november med bibehållande av det nuvarande budgetåret, måste man undra, hur den skulle komma att se ut. Jag beklagar det statsutskott, som skulle gripa sig an med den. De utbrutna punkterna komme naturligtvis att svälla oerhört. Det finns, som sagt, en linje, som är framkomlig, nämligen den att man börjar den 1 eller 15 november men då måste den kombineras med en omläggning av budgetåret, något som skulle innebära en omändring icke bara av det statliga budgetåret utan också av kommunernas budgetår, av uppbördsväsendet etc., och det skulle gripa in i hela statsförvaltningen och kommunalförvaltningen. Det är klart, att den frågan bör i en utredning prövas. Men att anbefalla den linjen har egentligen ingen vågat sig på. Därför menar jag, att när reservanterna föreslå, att man skall med bibehållande av det gamla budgetåret ändå starta på senhösten och då få en statsverksproposition t. ex. den 15 november, bygga de på lösan sand. Detta gör, att vi vilja avråda från deras förslag.

Jag vill sluta, herr talman, med att säga, att när jag tillåter mig anbefalla utskottets förslag, är det bl. a. därför att, såsom vi upprepade gånger framhållit, den utredning som skall verkställas, föreslås bli så allsidig som möjligt. Det finns intet alternativ, som icke bör objektivt och opartiskt prövas och undersökas. Reservationens svaghet däremot är den, att den håller på om möjligt status quo med de partiella förbättringar, som kunna ske, och, därest icke detta visar sig till fyllest sedan man provat det, ett upptagande vid en senare tidpunkt av frågan, om man skall börja riksdagen den 1 december eller eventuellt något tidigare. Den talar icke om någon prövning av övriga alternativ. Det är alltså en mera begränsad och snäv utredning, som där föreslås, under det att utskottet vill hålla alla linjer öppna för prövning av olika alternativ. Därför anser jag mig på goda grunder, herr talman, kunna tillstyrka att kammaren bifaller utskottsförslaget.

Herr **Thorell** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag skall tills vidare nöja mig med att beröra bara ett par punkter, som utskottets ärade ordförande var inne på. Han angav alldeles riktigt, att herr Nolin och jag i början hade den tanken, att man skulle börja den 1 november. Men vi fränföllö detta därför att det vid föredragningarna inom utskottet visade sig, att det icke var möjligt att stanna vid den tidpunkten. Det var sålunda icke tal om någon kompromiss för att få enighet mellan reservanterna, utan det var rena sakskäl, som gjorde, att vi frångingo vår första tanke.

Utredning angående riksdagens arbetsformer. (Forts.)

Denna tanke stödes dock av en ledamot, som här avgivit särskilt yttrande, nämligen herr Nilsson i Göteborg. Han kommer väl att utveckla saken senare. Sedan sade herr Hallén, att vi hade tänkt oss, att statsverkspropositionen skulle kunna vara färdig den 1 december. Ja, nog fingo vi den uppfattningen av de upplysningar, som lämnades från departementen vid de föredragningar, som ägde rum i utskottet, att det skulle kunna vara möjligt. Jag följde den debatten mycket, mycket noga, och jag ställde en direkt fråga till generaldirektör Stridsberg, om han ansåg möjligt, att vi skulle kunna börja riksdagen den 1 december eller något tidigare. Då svarade herr Stridsberg: »Så sent som möjligt, i så fall den första december.» Och överhuvud taget fingo vi den uppfattningen, att det skulle vara möjligt att ha en statsverksproposition färdig då.

Sedan var det väl rena felsägningen ifrån utskottets ordförandes sida, då han ett par gånger nämnde datona den 1 och 15 november som den tidpunkt, då vi skulle starta. Jag antar, att han menade den 1 december.

Sedan herr förste vice talmannen härefter övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, anförde:

Herr Nilsson i Göteborg: Herr talman! Jag har till utskottets memorial avgivit ett särskilt yttrande, som jag ber att få ägna några upplysande ord.

Jag hävdade i utskottet, att utskottet borde rekommendera yrkandet, att riksdagsarbetets början skulle bestämmas till omkring den 1 november. När man nu här har ryckt undan något av förlåten för diskussionen i utskottet — ordföranden har ju något berört den saken — så vill jag fortsätta och säga, att förslaget om början den 1 november egentligen ställdes av herr Nolin, och det ställdes vid en tidpunkt i utskottet, då man var mera fylld av reformiver och då man visade sig mera dristig och fylld av mod än som framgår av det utlåtande som här föreligger. Det har nämligen blåst många vindar i utskottet sedan den dag vi började behandlingen och tills utskottsarbetet nu är slut. I början märktes där, en rätt omfattande reformiver, och jag vill understryka, att om jag icke misstolkat herr Nolins förslag kom det fram just med tanke på att utskottet skulle ha en fast linje i vad det gällde riksdagsarbetets början.

Emellertid beslöt utskottet att tillkalla experter, som skulle för utskottet redogöra för arbetsförhållandena i ämbetsverken och i Kungl. Maj:ts kansli. Det gällde särskilt frågan om vilka möjligheter som skulle kunna föreligga för att lägga om budgetåret. Det är klart att i dessa experters utlåtande framhöllos vissa svårigheter, av teknisk art, som skulle följa en omläggning av budgetåret. Efter föredragning i utskottet minskades reformivern betänkligt, och så stannade man vid det uttalande som utskottsutlåtandet nu innehåller. Det innebär ju i praktiken ingenting annat än att man skall permanenta den nuvarande ordningen. Enligt min mening vore det mycket oklokt om utredningen skulle alltför enögt och ensidigt bara tänka på den linjen i utredningsarbetet.

Man vill framhålla, att om vi skulle få en vårsession och en höstsession, skulle man vidtaga sådana anordningar att riksdagsarbetet skulle avskäras i början av maj eller i mitten av maj. Man lockar sålunda med att vårsessionen skulle sluta den 10 maj eller i mitten av maj, varpå riksdagen skulle fortsätta på hösten. Jag har emellertid vid diskussionen i utskottet förgäves sökt finna någon garanti för att vårsessionen skulle sluta vid den angivna tidpunkten. Det har icke framkommit annat än vad utskottsordföranden här har sagt, nämligen allmänna ordalag om att man avser eller ämnar eller önskar att avbryta riksdagsarbetet vid den tidpunkten. Får jag bevis för att en åt-

Utredning angående riksdagens arbetsformer. (Forts.)

gärd kan vidtagas, som medför, att riksdagsmännen verkligen hemförlovas i mitten av maj, skulle jag till äventyrs kunna spekulera över att ansluta mig till en sådan linje, men som saken ligger till nu är det icke den rationella och effektiva omläggning av riksdagens arbetsformer, som jag åtminstone, när vi började diskutera detta förslag, hoppades, att utskottet skulle kunna presentera riksdagen. Det är icke utan att det finns mycket stora risker för att riksdagsarbetet pågår fram till i början eller mitten av juni så länge man icke vet vilka åtgärder som kunna vidtagas för att stoppa det, och då frågar jag vad nytta vi då ha utfört med denna omläggning.

Komma vi sedan hit till en höstsession, så behöver jag icke utveckla vilka olägenheter som följa med en sådan session. Även om man på något sätt kan tänkas reformera själva arbetsförhållandena genom att dela upp riksdagen i två sessioner, så är jag rädd för att höstsessionen kommer att arbeta på ungefär samma sätt som nuvarande höstsessionen har gjort i år med snedbelastning av arbetet, där vissa utskott äro sysslolösa, medan andra arbeta för fullt. Hade icke konstitutionsutskottet haft riksdagens arbetsformer att behandla under nuvarande höstsession, så hade ju det utskottets ledamöter gått arbetslösa. Det är väl en sak som är säker. Jag förmodar, att om icke bankoutskottet hade haft att taga ställning till frågan om riksbankens omorganisation, så hade väl arbetsuppgifterna för bankutskottets ledamöter varit mycket ringa. Jag är rädd för att man icke kan genom att dela upp riksdagarna på två sessioner åstadkomma den jämna belastning av arbetet, som jag räknar med att en riksdag som börjar i mitten av november eller 1 november — datona äro för mig icke tabu — kan åstadkomma. Vid en sammanhängande riksdag blir det säkerligen en jämnare arbetsfördelning hela tiden igenom än vid en delad riksdagssession. Jag vill sålunda bara rekommendera att gå till studium av de nuvarande arbetsformerna under nu pågående höstsession för att ifrågasätta, huruvida det kan locka kollegerna här i kammaren att vara så förtjusta över ett förslag som icke innebär förhoppningar åtminstone om större reformer än vad man här kan framskymta.

Det är endast detta, herr talman, jag har velat ha anfört, ehuru väl det skulle vara åtskilligt att säga i fråga om riksdagens arbetssätt och arbetsformer i övrigt. Jag vill säga, att enbart en omläggning av riksdagstiden infriar icke de stora förhoppningar man fäster vid omorganisationstanken, om icke riksdagen även vid sidan av denna omläggning tänker på att reformera och effektivisera sina egna arbetsformer. Det skall jag icke gå in på, men jag ansluter mig helt och fullt till alla förnuftiga strävanden som föras fram för att vi skola kunna åstadkomma, att riksdagsmännen skola slippa ligga här i Stockholm alltför länge. Vad som emellertid kanske är ännu mera väsentligt är att riksdagsmännen få tid att ingående och mera noggrant än vad som hittills varit fallet under de sista månaderna av vårsessionen sätta sig in i och pröva de ärenden som komma från Kungl. Maj:t.

Det är dessa synpunkter, herr talman, jag har velat få framförda inför den utredning, som vi hoppas skall komma till stånd, om att åstadkomma bättre organisation och bättre arbetsformer för riksdagen.

Herr Fast: Herr talman! Då jag deltagit i principdiskussionen men varit förhindrad att vara närvarande vid avgörandet i utskottet, vill jag icke undandraga mig ansvaret att här deklarerar min uppfattning, särskilt som denna i väsentliga punkter avviker från såväl utskottets uppfattning som den i reservationerna deklarerade.

Om jag då först, herr talman, får säga ett ord angående vad utskottet har anfört och vad dess ärade ordförande nyss anförde rörande rationaliserings-

Utredning angående riksdagens arbetsformer. (Forts.)

arbetet, så vill jag som min mening uttala, att ordföranden bevisade litet för mycket på några punkter i sitt i övrigt mycket skickliga anförande. Jag tror, att man i huvudsak kan inskränka detta rationaliseringsarbete till vad som här är av betydelse, nämligen avlämnandet av propositionerna i rätt och behörig tid till riksdagen, för att på det sättet få en jämnare fördelning av arbetsbördan, större möjligheter för riksdagens utskott att kunna fördela sitt arbete på hela den tid dessa arbeta. Därvidlag ha vi ju efter det uttalande, som här är gjort av regeringschefen, all anledning tro, att det åtminstone den närmaste tiden kommer att ske väsentliga förbättringar. Men låt oss icke driva denna sak för långt. Riksdagen är icke något självändamål. Det måste tillses, att reformer, som äro nödvändiga, ärenden, vilkas framläggande för riksdagen är erforderligt för det svenska folkhushållet, också läggas fram, och att riksdagen tar emot dem. Det är mycket viktigare än att vi göra det bekvämt för oss i vårt arbete. Jag har anledning att säga detta på grund av den utvikning ordföranden gjorde, när han skisserade den linjen, att man skulle sätta talmanskonferensen över Kungl. Maj:t och låta den resonera om, huruvida den och den propositionen skulle mottagas. Jag tror icke, att det blir möjligt att få en regering, som på det sättet vill bli springpojke åt talmanskonferensen, att den finner sig i att talmanskonferensens bedömande sättes över Kungl. Maj:ts, när det gäller frågan om framläggandet av en proposition är nödvändig för landet.

Sedan vill jag säga, att när man talar om att man skulle kunna utöka antalet utskott eller antalet avdelningar, speciellt i statsutskottet, så är detta enligt mitt förmenande med utgångspunkt från nuvarande förhållanden icke tillräckligt genomtänkt. Redan nu befinnes det nämligen vara på det sättet, att första kammarens ledamöter äro utnyttjade nästan till bristningsgränsen, så att det ibland kan vara ganska svårt att få suppleanter i tillräcklig utsträckning för att få utskotten fullt arbetsdugliga. Vi skola icke glömma bort det förhållandet, att det skiljer på 80 ledamöter mellan de båda kamrarna. Det finns 80 ledamöter här i andra kamaren, som icke kunna utnyttjas på samma effektiva sätt som i första kammaren. Hur skulle man få första kammarens ledamöter att räkna till, om man skulle ytterligare utöka riksdagsutskottens antal? Det samma gäller inrättande av ytterligare avdelningar av statsutskottet. Härvidlag gör man en kringgående rörelse och vill icke taga upp det avgörande problemet, nämligen de båda kamrarnas lika behörighet i fråga om antalet ledamöter i utskotten. Vill man icke rubba på detta eller jämka antalet ledamöter kamrarna emellan, skall man sluta upp att tala om att tillsätta ytterligare avdelningar och ytterligare utskott i riksdagen. När man nu önskar utredning om riksdagens arbetsformer och vill taga upp dessa till avgörande och prövning, bör man enligt mitt förmenande gå till pudelns kärna och taga upp ovan nämnda grundläggande problem. Tiden kanske också är mogen för detta, då nu i skilda hänseenden likställigheten mellan de båda kamrarna blivit så stor, att de hinder icke längre föreligga, som tidigare funnits, att göra jämkningar, kanske både i fråga om kamrarnas representation i utskotten och måhända även en jämnare fördelning av mandaten.

Jag har vidare ett ord att säga om förslaget att överlämna ytterligare ärenden till avgörande åt Kungl. Maj:t. Man talar visserligen om att det skulle vara ärenden, som stå i linje med vissa pensionsärenden, som överlämnats till Kungl. Maj:t, men skissen är ofullständig, och det är icke klart vad man menar. För egen del uttalar jag mina starka principiella betänkligheter mot att man skulle från riksdagen till Kungl. Maj:t överlämna en del ärenden, som för den ene kunna te sig ganska små men för de människor, som beröras därav, kunna betyda oerhört mycket. Jag tror, att man skall tänka sig för två

Utredning angående riksdagens arbetsformer. (Forts.)

gångar, innan man på det sättet avhänder riksdagen rättigheter, som den annars så många gånger tidigare slagit vakt om.

Efter detta skall jag, herr talman, bara säga några ord angående utskottets förslag om fördelning av riksdagsarbetet på en vårsession och en höstsession. Om jag icke missminner mig var det 1922, som jag reserverade mig för att man skulle begynna riksdagsarbetet med en höstsession. För mig har det alltid varit främmande, att man skulle börja på våren och sluta på hösten. Jag har nämligen hela tiden haft på känn, att det dröjer icke så värst länge förrän perioderna börja närma sig varandra, så att vi få en riksdag nästan året runt. De betänkligheterna ha för mitt vidkommande icke förminskats, då jag åhört och deltagit i principdebatten i utskottet. Jag tror, att utskottets ärade ordförande bevisade litet för mycket, när han ville göra gällande, att detta förslag vore särskilt ägnat att förkorta riksdagstiden. Betydelsen av en sådan förkortning gjorde han sig särskilt till talesman för. För mig är icke detta avgörande. Vi skola vara landets tjänare, och vi få anpassa oss efter förhållandena på sätt som i de särskilda fallen kan vara erforderligt. Det äro vi väl tämligen överens om.

Om man nu går ut ifrån utskottets ståndpunkt här, vill jag erinra om, hur oerhört svårt det blir att kunna anpassa arbetet från Kungl. Maj:ts sida — ty det är där det måste ske — så att det passar för en vårriksdag, som skall ta slut senast den 15 maj, varefter en två månaders höstsession skall fördes med ett visst kvantum arbete, lagom för just den tiden. Nu är det på det sättet — det ha vi erfarenheter av från denna riksdag och många tidigare därförinnan — att ett utskott kanske säger, att det beräknar, att det skall behöva så och så lång tid för sitt arbete, men när man börjar behandlingen, finner man, att det finns så många avvikande meningar från vad som föreslås i en kungl. proposition, att det blir ganska stora omstöpningar av hela förslaget. Det kanske blir nya remisser till ämbetsverk eller också — såsom skett i år — till lagrådet. Det dröjer kanske tre veckor längre tid än man beräknat, och under tiden ha de andra utskotten ingenting att göra. På det sättet få vi en dödperiod, då man icke kan rationellt utnyttja arbetstiden här i riksdagen redan under vårsessionen, och så kan det bli likadant under höstsessionen. Då blir det enligt mitt förmenande betydande svårigheter, och det kommer att leda till en väsentlig förlängning av riksdagstiden.

Jag har den uppfattningen, att det är angeläget, att man kan, som utskottet säger, förena å ena sidan riksdagsmannaskapet och å andra sidan sammanhanget med näringar och samhällslivet ute i bygderna. Det tyder ju snarare på att man icke får forcera alltför hårt, utan att det blir någon möjlighet att även under riksdagsarbetet uppehålla kontakten med hembygden, och det tror jag, att vi nog äro ganska överens om.

Jag tyckte, att utskottets ordförande alldeles för mycket bagatelliserade de olägenheter, som följa av att man mellan vårsessionen och höstsessionen vart fjärde år har riksdagsmannaval. Det är sant, att det kan hända redan nu, att en regering avgår under en riksdag, samt att en ny träder till, och att man kan få extra val till andra kammaren. Men det är en sak som mycket sällan inträffar. Men här lägger man upp det hela efter ett förhållande, som obligatoriskt återkommer vart fjärde år och således icke är en tillfällighet. Nog måste man väl säga, att detta blir en besynnerlig organisation, när man ju vet, att vart fjärde år kommer det att sitta en höstriksdag. Jag tror för min del, att till denna riksdag komma att förläggas de mest politiskt betonade avgörandena, de stora frågorna, där meningsskiljaktigheterna äro mest betydande. Där sitta då en riksdag, som valmännen eventuellt redan underkänt och som kanske reformerar i allt för snäva former men kanske också längre än vad det finns under-

Utredning angående riksdagens arbetsformer. (Forts.)

lag för ute bland folket. Jag tror, att detta är en svaghet, även om det icke lägger absolut hinder i vägen för frågans lösning, men jag tror icke, att man i vart fall skall vinka bort de olägenheter, som kunna följa. Vidare förmenar man, att detta blir en så utomordentligt bra anordning för uppgörandet av statsverkspropositionen, för arbetet i Kungl. Maj:ts kansli o. s. v. Jag är icke så säker på den saken, och om jag skulle gå till Kungl. Maj:ts kansli och fråga vad man där tycker om en höstriksdag och dess inverkan på uppgörandet av statsverkspropositioner o. dyl., skulle jag nog få ett helt annat svar, nämligen att det är högst pressande och besvärligt att utföra detta arbete, då man ju samtidigt måste passa riksdagen och allt vad med den sammanhänger eller följer.

Jag är emellertid fullständigt enig med utskottet därom, att de nuvarande förhållandena icke äro idealiska, och jag delar den uppfattningen att man icke utan rationaliseringsåtgärder kan komma ifrån att riksdagen får ungefär den längd den haft under det sista tiotalet år. Ur dessa synpunkter kan jag sålunda helt instämma med utskottets ordförande och utskottet, men jag undrar om man icke bör söka lösningen på så sätt, att man får en sammanhängande riksdag och slipper dessa dödperioder och hetsperioder, som komma att följa även med det av utskottet föreslagna systemet. Om man exempelvis började riksdagsarbetet den 15 november för att nu gå ytterligare en medelväg, som är min linje i det nuvarande läget, skulle vi kunna hålla på till den 20 december, således något mer än en månad. Under den tiden hunne riksdagsarbetet komma i gång, motionerna väckas, remisserna verkställas och kanske ett par huvudtitlar avverkas o. s. v., och när riksdagen sammanträder på nyåret vore allt arbete effektivt i gång. Vi skola komma ihåg att när det är fråga om en vår- och en höstsession kan det icke bli motionsrätt mer än till vårsessionen — det är klart — med undantag för den motionsrätt, som följer med under riksdagens gång avlämnade kungl. propositioner. Jag tror att man på det sättet skulle kunna, så vitt man nu kan se, beräkna att riksdagsarbetet vore färdigt senast den 1 juni, och även om det skulle gå några dagar in i juni, tror jag icke att detta skulle innebära någon större olägenhet. Svårigheterna skulle ligga i uppgörandet av statsverkspropositionen. Jag har därvidlag inte fått det intrycket, som deklarerades av utskottets ordförande, nämligen att det skulle stöta på absoluta hinder att kunna börja riksdagsarbetet den 15 november; då man ställde bestämda frågor, var det svar, man fick, det herr Thorell angav. En undersökning på detta område torde emellertid kunna ge vid handen att man kan börja budgetarbetet tidigare i Kungl. Maj:ts kansli och övervinna de svårigheter, som därvidlag äro tillfinnandes. Jag är naturligtvis fullt medveten om, att vissa svårigheter finnas, men svårigheterna äro ju till för att övervinnas, och motsvarande svårigheter möta kanske utskottets förslag i andra avseenden.

Jag har icke kunnat underlåta, herr talman, att anföra vad jag nu framhållit. Jag kommer då inte till annat slutresultat än utskottet kommit till, nämligen att ärendet är av den beskaffenhet, att det bör göras till föremål för en utredning, och att alla förslag, både de i utskottsutlåtandet skisserade och de som framkommit i kamrarna eller som eventuellt sakkunniga kunna finna på, böra komma upp till prövning. Då så kommer att ske även vid ett bifall till utskottets förslag har jag för min del icke något annat yrkande att ställa än om bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Andersson* i Igelboda och fröken *Hesselgren*.

Herr *Andersson* i Ovanmyra: Herr talman! När man varit med om förarbetena till denna fråga i utskottet och i övrigt åhört denna debatt, så är det

Utredning angående riksdagens arbetsformer. (Forts.)

icke underligt att det rinner en i hågen det gamla kända ordet, som lyder — och det må ha sin tillämpning även här på riksdagen: »Andra haver han hulpit, sig själv kan han icke hjälpa.» När det blir fråga om att reformera sig själv finns det en mångfald uppslag och idéer. Den ene tycker så och den andre så. En sak som man emellertid är överens om är att det icke är bra som det är utan måste komma till något annat.

Vi ha väl ändå samtliga lidit av dessa besvärligheter, som vi fått dragas med dessa långa år, ja, jag må verkligen säga dessa långa år, ty det är icke bara den sista kristiden, som satt sin prägel på riksdagsarbetet, utan besvärligheterna och oformligheterna förefunnos t. o. m. så pass långt tillbaka i tiden att min far — det var för ett tjugotal år sedan — när han kom hem på vårarna från riksdagsarbetet, brukade säga, att det var något alldeles olidligt med de långa riksdagarna. Men i frågan om hur man nu skall kunna få till stånd en förbättring i dessa avseenden, därom skilja sig meningarna. Jag har själv länge gått och grunnat på hur man skulle få någon rättelse till stånd härvidlag och hur man skulle kunna förlägga arbetstiden till de mest lämpliga tiderna på året. När jag gjort detta har jag långt tidigare än i år kommit till den slutsatsen, att törhända finns det ingen annan utväg än att dela upp riksdagsarbetet på två sessioner. Lantbrukarnas synpunkter på frågan kunna ju visserligen variera litet från trakt till trakt, från norr till söder, men i det stora hela är det väl ändå på det sättet, att det sakernas tillstånd, som nu råder, med ärendenas anhopning fram på vårsidan och fram emot midsommar blir något rent outhärdligt och olidligt, detta så mycket mer som under den senaste tiden det hela urartat till en pressning och forcering av arbetet, som sannerligen skapat ett tillstånd av rena parodien på riksdagsarbete. Detta kan ju icke få fortgå i längden.

I fråga om riksdagsarbetets reformering och rationalisering har utskottet här kommit med flera uppslag, som, jag är övertygad därom, i sin mån kunna bidra till en bättre sakernas ordning. Jag vill bara hänvisa till det kända förhållande, som går igen både i utskottsutlåtandet och i anförandena här i dag beträffande den sena utmatningen av propositioner från regeringen. Detta förhållande bör naturligtvis ändras och ändras radikalt, så att man får vederbörande petita på ett så pass tidigt stadium att man hinner gripa sig an med dem i någorlunda tjänlig tid och att de icke skola komma, som det varit nu en lång följd av år, i riksdagens sista skede.

Nu menar man, att det är bäst med en s. k. sammanhängande riksdag, som enligt reservanternas förslag kan börja den 1 december, eventuellt någon dag tidigare. Strax i början av utskottets arbete var man ganska enig om, att man skulle kunna börja sessionen i början eller i mitten av oktober; eventuellt, sade man, skulle man kunna tänka sig den 1 november men knappast senare. Efter att ha hört de sakkunniga, som vi tillkallat från departementen, om möjligheterna att utan ändring av budgetåret kunna prestera en någorlunda fyllig och fullständig statsverksproposition till detta datum, kommo vi underfund med att detta knappast skulle vara möjligt ens till den första december. Ty även till detta datum skulle det under alla förhållanden bereda mycket stora svårigheter att undvika många utbrytningar och uppskov med en hel del ordinarie petita till längre fram. Man var tämligen överens om, att det där icke var någonting att stå efter. Man kom därför mer och mer till den uppfattningen, att, om man överhuvud taget skulle kunna komma till några bättre förhållanden och detta i samband med avhållandet av en höstsession, så borde denna förläggas till ett tidigare skede. När så är fallet kan man icke komma till någon annan slutsats än att man får göra som nu dessa sista år, nämligen börja den

Utredning angående riksdagens arbetsformer. (Forts.)

10 januari och hålla på tills man anser, att det kan vara lämpligt på grund av årstiden att avbryta arbetet för att sedermera ta vid igen på höstsidan. Häremot invändes, att det där blir ett väldigt störande avbrott. Men jag frågar då: Vilka olägenheter skulle systemet medföra i verkligheten? Det blir ju ingen urtima riksdag med all dess vidlyftiga apparatur utan bara en lagtima riksdag, som fortsätter precis som om ingenting hänt. Det blir ett uppehåll under sommarmånaderna, och detta avbrott kommer icke att bereda riksdagen större besvärligheter och svårigheter än vad ett avbrott under julhelgen eller påskhelgen gör: man är färdig att rycka in utan vidare, och arbetet går sin gilla gång som om ingenting hänt. Upphållet under sommaren kommer bara att verka gott för riksdagens vidare arbete efter den avkoppling, det innebär. Riksdagens ledamöter kunna nog vara överens med mig därom, att det arbete, som presteras under utvilade förhållanden, blir ett helt annat än det, som nu försigår under juni månad framemot midsommar och däröver. Detta är en erfarenhet, herr talman, som jag tycker borde vara allom uppenbar.

På tal om »dödperioderna» vill jag ifrågasätta, om det uppehåll, som enligt reservanternas förslag skulle uppkomma under julhelgen, egentligen kan ha någon vidare nytta eller behållning med sig. Jag ifrågasätter nämligen, om någon verkligen tror att de remisser, som före julen skickas ut till olika myndigheter, komma att bearbetas av dessa under jul- och nyårshelgerna för att vara färdiga till den 10 januari, så att riksdagen då kan hugga in på ärendena på fullt allvar. Jag tror icke att man skall begära någonting så orimligt, ty det skulle nog bli både si och så med de yttrandena.

Herr talman! Detta är bara några små kommentarer, som jag har velat anlägga på frågan ur ren jordbrukarsynpunkt i anslutning till det anförande, som här hållits av utskottets ordförande, och det anförda må kunna vara tillräckligt för min del. Jag vill med dessa ord, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nolin: Herr talman! Det är alldeles riktigt som någon sagt här förut — jag tror det var utskottets ärade ordförande — nämligen att jag tidigare under utskottsarbetet ställde yrkandet om att riksdagsarbetet borde börja med ordinarie session den 1 november. Det är alldeles riktigt att jag gjorde det, och jag gjorde det av den anledningen, att jag ansåg, att vinterhalvåret var den allra lämpligaste tiden för riksdagsarbetet. Det är icke tu tal om annat än att icke bara för jordbrukarna utan även för en hel del andra både näringsidkare och lönearbetare, som äro engagerade i riksdagsarbetet, vinterhalvåret skulle vara den lämpligaste tiden härför, och att man sedan borde ha hela sommarhalvåret fritt från riksdagsarbetet och då kunna ägna sig åt sin borgerliga gärning. Det visade sig emellertid under den fortsatta föredragningen och debatten inom utskottet — jag tänker då i synnerhet på de uttalanden som gjordes av sakkunniga, som i utskottet fingo utveckla sina synpunkter — att det var besvärligt att med nuvarande budgetår kunna börja arbetet den 1 november. Det skulle icke låta sig göra att till detta datum få en tillräckligt fyllig statsverksproposition framlagd. Då jag närmare penetrerade detta problem, kom jag till det resultatet att det arbete, som skulle komma att utföras före jul om riksdagen började den 1 november, i stort sett icke skulle kunna bli någonting annat än det arbete, som utföres nu från det riksdagen börjar den 10 januari till ungefär den 1 februari. Det är allom bekant, att vid denna tid inträffar vad vi kalla en dödperiod. Sedan statsverkspropositionen avlämnats, utskottsvalen verkställt, remissdebatten avverkats samt de självtändiga motionerna remitterats till vederbörande för yttrande, blir det en liten period, då det icke utföres något vidare praktiskt arbete här i riksdagen. Jag undantar visserligen några

Utredning angående riksdagens arbetsformer. (Forts.)

utskott, exempelvis konstitutionsutskottet, som ju då är i fullt arbete, och kanske något annat utskott, men det blir dock ett par veckor, då det i övrigt icke utföres något nämnvärt arbete här. Jag kom då till det resultatet, att om riksdagsarbetet började i slutet av november eller senast den 1 december, skulle samma arbete kunna utföras till omkring den 20 december, som numera utföres till omkring den 1 februari. Under de julferier, som naturligtvis skulle komma, skulle det bli tid för tryckning av motioner, och utlåtanden från vissa instanser skulle kunna komma in så att, då riksdagen i början av januari åter sammanträder, skulle arbetet kunna komma i gång för fullt. Jag kan icke frigöra mig från den tanken, att detta skulle vara den allra lämpligaste tiden och det lämpligaste arbetssättet.

Både i utskottsmajoritetens utlåtande och i vårt förslag har det uttalats förhoppning om, att vissa rationaliseringar kanske kunna komma till stånd inom Kungl. Maj:ts kansli, så att arbetsmaterialet från Kungl. Maj:t på ett bättre sätt än som för närvarande är fallet skulle kunna komma riksdagen tillhanda. Under sådana förhållanden tror jag för min del, att ett mycket effektivt arbete skulle kunna utföras under själva vintern. Jag har nog också den förhoppningen, att om vi komma in i en lugnare tidsperiod än den vi nu leva i det väl ändå icke skall behöva komma så stora och genomgripande ärenden, som vi haft att brottas med under nuvarande kristid. Framför allt kan jag icke tänka mig, att det skall behöva bli många år med så mycket arbete som just innevarande år. Med den linje, som utskottsmajoriteten förordar, skulle det i stort sett bli detsamma som innevarande år. Riksdagen börjar i vanlig tid den 10 januari och pågår praktiskt taget hur länge som helst fram på sommaren, men där skulle också komma en höstsession. Jag kan, mina damer och herrar, icke vara med om att tillstyrka ett sådant arbetssätt för den svenska riksdagen. Jag kan icke vara med om att på nuvarande ståndpunkt medverka till ett beslut, som skulle göra att riksdagen praktiskt taget skulle vara samlad året om. Riksdagens ledamöter böra ju ha kontakt med det levande livet ute i bygderna. Och för sådant ändamål böra vi väl även i lugn och ro kunna bedriva vår borgerliga näring. Detta skulle givetvis gå, om riksdagen allt fortfarande som nu slutade på våren för att riksdagsmännen sedan skulle kunna vara fria den största delen av året, d. v. s. hela sommaren och en god del av hösten. Men inemot den 1 december ha ju både jordbrukare och andra fullgjort det huvudsakliga av sommarens arbete. Jag tänker också på alla dem som äro engagerade i det kommunala arbetet. Det kommunala budgetarbetet är då i allmänhet slutfört, och då kan man utan större svårigheter inställa sig här för att börja riksdagsarbetet.

Herr ordföranden nämnde något om att reservationen var alltför ensidig och snäv. Den skulle begränsa utredningen i alltför stor omfattning. Jag kan emellertid inte finna, att så skulle bli fallet. Reservationen begränsar nämligen utredningen endast i så måtto, att den vill förekomma vad jag nyss nämnde, nämligen en så gott som hela året omfattande riksdag. Reservationen vill begränsa det huvudsakliga riksdagsarbetet till vinterhalvåret. Jag tror också att detta vore det lyckligaste. Det är väl inget tvivel om att en sammanhängande riksdagssession är mycket att föredraga framför en riksdag delad i två olika perioder. Bland annat torde en sådan uppdelning av riksdagsarbetet medföra, att det i fortsättningen bleve nödvändigt med s. k. tilläggsstater, vilket kan undvikas, om man har en sammanhängande riksdagssession.

Herr ordföranden nämnde vidare liksom herr Fast, att riksdagen även efter ett fredsslut kan komma att få så stora och många problem att brottas med, att en sådan arbetstid, som jag nu talat om, inte skulle räcka till för lösandet av dessa problem. Ja, det är alldeles riktigt, att något sådant kan inträffa

Utredning angående riksdagens arbetsformer. (Forts.)

omedelbart efter ett fredsslut. Vi måste emellertid komma ihåg, att dylika problem inte bli permanenta utan av övergående natur. Under sådana förhållanden föreligger det ingen anledning att man på grund av den nuvarande besvärliga och arbetstyngda tiden lägger om riksdagsarbetet för en längre framtid och — utan att man verkligen är fullt på det klara med att det är nödvändigt — utökar arbetet till två perioder.

Jag ställde inom utskottet till en av de sakkunniga, som var närvarande där, en fråga, huruvida det fanns möjlighet att utan något större uttunnande av statsverkspropositionen få denna klar redan i början av november. Den sakkunnige svarade då att detta torde bli mycket besvärligt. Man måste därför tänka sig en framskjutning av riksdagens början till en något senare tidpunkt. Till ett så sent datum som exempelvis den 1 december eller någon av dagarna däromkring ansågs det emellertid inte behöva föreligga några svårigheter att ha statsverkspropositionen färdig. På grund härav och med hänvisning till vad jag tidigare anfört har jag kommit att intaga den ståndpunkten att den lämpligaste tiden för riksdagens början torde vara den 1 december eller möjligen något tidigare. Tiden behöver ju inte nu fixeras till någon bestämd dag. I en utredning kan man ju komma fram till ett lämpligt datum, exempelvis i slutet av november, då det ordinarie riksdagsarbetet skulle kunna börja. Jag är så gott som övertygad om att man på så sätt — liksom tidigare under årens lopp före denna kristid — skulle kunna slutföra arbetet inom rimlig tid på våren.

Under hänvisning till vad jag nu anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen i vad det gäller motiveringen. Beträffande själva klämman däremot är jag ense med utskottet.

Herr Holmdahl: Herr förste vice talman! Som förste talare i denna debatt utanför konstitutionsutskottets egen krets skall jag uteslutande uppehålla mig vid frågan om riksdagssessionens tidsförläggning, vilket enligt min uppfattning är den viktigaste frågan i hela det reformkomplex, som av utskottet här framlagts.

Som en av de viktigaste riktpunkterna för det reformprogram för riksdagens arbetsformer, som konstitutionsutskottet framlagt i sitt föreliggande memorial, framhäves på sid. 3 i memorialet vara att råda bot på den avsevärda förlängning av riksdagstiden, som under senare år ägt rum. Utskottets ärade ordförande förklarade också i sitt anförande nyss helt kategoriskt att långa riksdagar äro av ondo. Många tänkvärda och sanna ord utsågas i detta sammanhang i memorialet om de betänkliga konsekvenser en fortsatt utveckling i denna riktning eller ett stabiliserande av under senare år rådande förhållanden i längden kunna komma att medföra.

Men om man således helt kan instämma med konstitutionsutskottet i denna uppläggning av hela problemet, som i detta hänseende torde återge den allmänna uppfattningen i kammaren, så har åtminstone jag ganska svårt att följa med, då det gäller de riktlinjer, utskottet skisserar och förordar för problemets lösning. Jag kan under alla förhållanden för min del icke finna, att utskottet ens lyckats göra det sannolikt, att införandet av en vår- och en höst-session skulle bidra till att förkorta den sammanlagda tiden för riksdagssessionerna.

Det förefaller redan en smula motsägelsefullt, att man, samtidigt som man anger som ett huvudsyfte med reformsträvandet att motverka den avsevärda förlängning av riksdagstiden, som så småningom kommit att äga rum, stannar inför en lösning, som — för att använda utskottets egna ord — bygger vidare på det system, vilket utan att vara reglerat i grundlagen faktiskt kommit att

Utredning angående riksdagens arbetsformer. (Forts.)

praktiseras under de senaste åren, alltså med en riksdag, som börjar den 10 januari och efter vårsessionens slut samlas till en andra arbetsperiod på hösten.

Utskottet vill emellertid övervinna olägenheterna med denna anordning — d. v. s. riksdagssessionernas avsevärda förlängning — genom en bättre planläggning av riksdagens arbete. Häri ser utskottet huvudmedlet för motverkandet av riksdagstidens förlängning. Man gör sig då omedelbart den frågan, om man icke borde avvakta de resultat, som kunde vinnas genom en rationalisering av riksdagsarbetet över huvud, innan man rekommenderar riksdagstidens uppdelning på en vår- och en höstsession. Denna uppdelning kan nämligen icke i och för sig garantera eller ens underlätta en bättre planering av arbetet.

Man måste i detta sammanhang uppställa frågan: innebär införandet av en höstsession möjligheter för att i motsvarande grad avkorta tiden för sessionen under första halvåret? Gör denna ordning icke detta, har man ju tvärtom fixerat den avsevärda förlängning av riksdagstiden, som under senare tid ägt rum. Enligt min mening innebär höstsessionens genomförande ingen som helst garanti, ja, inte ens något effektivt medel för att förkorta sessionen under första halvåret. Jag delar härvidlag fullständigt den mening, som herr Fast nyss gav uttryck åt, nämligen att införandet av en höstsession tvärtom är ägnad att väsentligt förlänga riksdagstiden.

Statsregleringen innebär en av riksdagens främsta uppgifter. Arbetet med denna har vuxit med utvecklingen, och denna ökning beror — som utskottet också framhållit — ej enbart på nu rådande krisförhållanden. Här har man att räkna med en bestående väsentlig ökning av riksdagens arbetsbörda. De olika huvudtitlarna i statsverkspropositionen ha svällt ut i proportion till de vidgade statsuppgifterna och detta på ett sätt, som säkerligen anger en bestående utvidgning av riksdagens arbete med budgeten. Men — och det är det väsentliga i detta sammanhang — allt arbete med statsreglering och fastställande av nästa års statsbudget måste vara avslutat förrän riksdagen åtskiljes på försommaren. Budgetarbetet måste vara slutfört i god tid före det nya budgetårets ingång den 1 juli. Någon del av detta arbete kan icke skjutas över till en höstsession. Införandet av en sådan spelar icke någon som helst roll, då det gäller riksdagsarbetet med statsregleringen. Det förefaller mig mycket litet sannolikt, att riksdagens budgetbehandling med aldrig så god planläggning skulle kunna slutföras på fyra månader. Detta är nämligen förutsättningen för att utskottets förslag till reform på denna punkt icke skall få en direkt tidsförlängande effekt, d. v. s. direkt motverka sitt eget huvudsyfte. Jag kan inte heller dela den tro, som utskottets ärade ordförande sade sig hysa beträffande effektiviteten av lagbestämmelser i detta avseende. Enligt min uppfattning kunna dessa lagbestämmelser aldrig göras absolut bindande. De måste tvärtom vara elastiska. Det är nämligen alldeles uppenbart, att riksdagen måste slutföra arbetet med den nya statsregleringen före det kommande budgetårets ingång. Men skulle det kunna gå att rationalisera riksdagsarbetet, så att arbetet med den nya riksstaten skulle kunna slutföras på fyra månader efter riksdagens öppnande, vore huvudproblemet löst, och då kan man verkligen fråga sig, om det finns några bärande skäl för att införa en permanent höstriksdag.

Vill man åstadkomma en begränsning av sessionstiden, måste det bli fördelaktigare, att riksdagen fortsätter sitt arbete med övriga ärenden några veckor och avslutas i början eller medio av juni. Skulle budgetarbetet hinna slutföras på fyra månader, torde riksdagen också kunna avslutas i början eller medio av juni.

Jag har den bestämda uppfattningen, att det i allmänhet är frågor, som ha

Utredning angående riksdagens arbetsformer. (Forts.)
samband och nödvändigt samband med statsregleringen, som förlängt riksdags-sessionerna under senare år. Just genom sitt samband med den riksstat, som måste slutbehandlas före det nya budgetårets ingång, kunna dessa frågor icke hänskjutas till en höstriksdag och därigenom förkorta vårsessionen. Införandet av en höstsession kan således icke underlätta arbetet med dessa frågor under vårsessionen.

Herr talman! Det råder väl bland oss icke mer än en mening därom, att huvudsaken till riksdagstidens avsevärda förlängning under senare perioder varit det växande antal propositioner, som avlämnats efter den ordinarie propositionstiden. Memorialets bilaga 2 visar den för riksdagsarbetet och riksdagstiden fullkomligt dominerande utvecklingen på detta område. En förändring i detta avseende skulle mer än något annat kunna möjliggöra en bättre planläggning och rationalisering av riksdagsarbetet. Utan en förändring på denna punkt vågar jag det påståendet, att riksdagsarbetet icke kan rationaliseras på ett effektivt och tidsbesparande sätt. Nu har ju statsministern i svaret på en interpellation ställt i utsikt en reform på denna punkt, som i själva verket kan få ett avgörande inflytande på just sessionstiden för riksdagen.

Vore det under sådana förhållanden icke befogat att innan man lagfäster en höstsession avvakta resultatet av de åtgärder, som från regeringens sida kunna göras för att begränsa riksdagens arbetstid genom att minska på antalet propositioner efter den ordinarie propositionstidens utgång? Det ligger väl också en obestridd tyngd i vad reservanterna i detta sammanhang anföra: »Det kan i övrigt ifrågasättas, huruvida det kan var riktigt att lägga den nuvarande tidens av krisläget präglade erfarenheter till grund för en mera genomgripande förändring av vårt riksdagsskick.» Jag vill tillägga: Kunna verkligen de senaste årens höstriksdagar och erfarenheterna från dessa anföras som förord för höstsessionens införande som en fast ordning? Det är obestriddligt, att arbetsuppgifterna för riksdagen icke ens under dessa krisår räckt till för att rationellt utnyttja riksdagen som arbetsorganisation under höstsessionen. Många av riksdagsutskotten ha malt tomt. Arbetsplenas föredragningslistor ha till full evidens ådagalagt detta.

Riksdagsarbetet må planläggas så rationellt som möjligt. Då arbetet med statsbudgeten måste vara slutfört före den 1 juli, är jag icke övertygad om att en höstsession kan ge riksdagen tillräckligt omfattande och allsidiga arbetsuppgifter för att motivera denna som en fast institution.

Herr talman! Efter vad jag nu anfört skulle jag vara mest böjd för att yrka avslag på konstitutionsutskottets hemställan i dess nu föreliggande memorial. Jag anser nämligen att det vore motiverat att avvakta vad riksdagens främste arbetsgivare, regeringen, efter statsministerns gjorda uttalande kan åstadkomma för rationaliseringen av riksdagsarbetet. Behovet av en reform av riksdagens arbetsformer blir nämligen i hög grad beroende av i vilken utsträckning statsministerns löfte kan infrias. Men å andra sidan finner jag, att det av reservanterna framförda uppslaget att börja riksdagssessionen den 1 december onekligen förtjänar undersökas närmare och att detta innebär större utsikter för begränsning av tiden för riksdagssessionen än införandet av en höstriksdag. En invändning, som kan göras mot detta förslag synes mig dock vara, att det icke synes vara rationellt och ekonomiskt att låta den ordinarie riksdagssessionen omfatta förutom tio dagars ledighet vid påsk även tre veckors ledighet vid jul, d. v. s. sammanlagt minst en månads i huvudsak arbetsfri tid. Men då det här är fråga om en utredning och reservanterna ha lämnat synnerligen vägande argument mot riksdagstidens uppdelning på två sessioner samt då vidare andra mycket beaktansvärda uppslag till riksdagsarbetets reformering framförts både av utskottsmajoriteten och reservanterna, tillåter jag mig, herr talman,

Utredning angående riksdagens arbetsformer. (Forts.)

att under hänvisning till vad jag här anfört yrka bifall till herr Holmströms m. fl. vid utskottets memorial fogade reservation.

Herr *Hagberg* i Malmö instämde häruti.

Herr *Persson* i Falla: Herr talman! Det har här vid behandlingen av denna fråga framhållits att riksdagens arbetsmaterial blivit så mycket större än tidigare, att det inte går att avverka enbart under en vårsession. Ja, det är riktigt att arbetsmaterialet nu är större än för ett par årtionden sedan, men därav följer inte med nödvändighet att en höstsession skulle vara behövlig. Det finns nämligen någonting som heter rationalisering. På alla andra områden söker man rationalisera arbetet. Man söker få bort spilltid, vidga trånga sektioner, göra arbetsformerna smidigare och effektivare o. s. v. Därigenom hinner man utträtta mera och man hinner det på kortare tid än förr. Detta både kan och gör man på alla områden utom här i riksdagen. Här har man inte kunnat få till stånd ett rationellt och effektivt arbetssätt. Jag minns mycket väl att det redan under 1920-talet — under mina första riksdagsår — klagades mycket över riksdagens dåliga arbetsformer. Förslag till förbättringar diskuterades även då men utan att leda till resultat. Som tiden gått har det sedan blivit allt sämre och sämre med arbetstakten, och nu är det ärligen talat ganska bedrövligt i det avseendet. Särskilt de senaste årens höstsessioner, då en stor del av riksdagens ledamöter inte har någon nämnvärd sysselsättning vare sig i utskott eller kamrar, ha lett till ett dagdrivande, som i alla avseenden är högst olyckligt. En sådan tomgång har — om än inte i samma omfattning — förekommit även under vårsessionerna. Regeringspropositionernas försening har naturligtvis i många fall åstadkommit temporär tomgång i utskott och kamrar, under det att den slutliga anhopningen av propositioner vid en sen tidpunkt fört med sig en onormal överbelastning och värmgång mot slutet av riksdagarna. Det är emellertid också tydligt att vanorna från höstsessionernas uttunnade verksamhet allt mer gjort sig gällande. Det är under långa tider inte tillnärmelsevis den drift i arbetet, som det varit tidigare. Detta har kanske närmast berott på att det inte ansetts erforderligt; det har gått ändå men i maktig takt. Då förhållandena äro på detta sätt, äro riksdagsmännen borta från riksdagen betydligt mera än förr. Under plena äro kamrarnas ledamöter frånvarande i långt större utsträckning än tidigare var vanligt. Hur det är under dagarna mellan plena behöver jag här inte nämna något om.

Det tillstånd, som vi sålunda genom olika omständigheter — kanske främst på grund av höstsessionerna — kommit in i, måste, såvitt jag kan förstå, om det skall fortfa, försvaga riksdagens ställning både i förhållande till regeringsmakten och folket.

Denna riksdagssessionernas utdragning över större delen av året under ytterst svag arbetsprestation har ju kunnat utåt till nöds ursäktas och förklaras med rådande av kriget orsakade exceptionella förhållanden. Men en sådan förklaring går inte att komma med, om riksdagens under krisåren invanda sätt att vara och fungera skall konserveras och fortfa även under kommande mera normala tider. Och det är just det, som konstitutionsutskottets förslag vill göra.

Finns då ingen möjlighet att komma till en bättre ordning med riksdagsarbetet? Jo, helt visst, men det är beroende på riksdagen själv. Det hinder för en god planering och gång i riksdagsarbetet, som den stora mängden försenade propositioner utgjort, skall ju inte förekomma i fortsättningen, enligt vad statsministern utlovade i sitt interpellationssvar den 17 november. Om, som

Utredning angående riksdagens arbetsformer. (Forts.)

vi få tro, dessa statsministerns utfästelser komma att infrias, kommer arbetsmaterialet till utskotten i rätt tid, och de få då långt bättre förutsättningar att i rimlig tid slutföra arbetet än de haft under en lång följd av år. Vi få komma ihåg, att propositionernas eftersläpning är en företeelse av gammalt datum, ehuru missförhållandet blivit särskilt svårartat de senare åren. Bli det nu en bättre ordning i detta avseende, så blir det också möjligheter till bättre arbetstakt i riksdagen — under förutsättning att det finns verklig vilja till något bättre. Ty det är viljan, som härvidlag är avgörande.

Jag vet mycket väl, att man på flera olika håll anser att den nuvarande lunken är bra som den är och inte bör rubbas. Jag frågar då: varför kan inte ett utskott eller en avdelning börja arbetet före kl. 11 på dagen? Varför kan man inte börja exempelvis kl. 10, om det är erforderligt för att få arbetet färdigt i tid? Jag vet ju att det förekommer ibland, att man börjar vid denna tid, men det är dock mycket sällan. Och tiden efter lunchen är också i allmänhet arbetsfri i större utsträckning än som är nödvändigt. Överallt i samhället räknas en arbetsvecka till 6 dagar — överallt utom i riksdagen — numera. Det är dock inte så länge sedan det var annorlunda och det var normalt med 6 arbetsdagar i veckan också i riksdagen. Jag vet så väl att de valda ombuden, vi alla, inte kunna gå här ständigt bundna vid riksdagsarbetet vecka ut och vecka in. Vi behöva resa hem ibland för att se till vårt eget och kanske även rykta en del kommunala eller andra uppdrag. Det är nödvändigt och bestrides av ingen. Men det finns ju suppleanter i utskotten, och det går i allmänhet mycket väl för sig att ordinarie ledamöter och suppleanter fördela arbetet sig emellan, så att den som så behöver kan frigöra sig från utskottsarbetet utan att detta därför behöver avstanna. Suppleanterna äro just till för att rycka in vid behov och inte för att ständigt bara sitta som dekorationer vid väggen.

Naturligtvis kunna inte utskotten arbeta i sträck från första dagen till den sista — det går inte och det behövs inte. Det går inte därför att utskottsledamöterna måste läsa propositioner och andra handlingar, och med vissa inte alltför långa mellanrum måste det bli uppehåll för skrivningens skull, och nu och då komma dessutom legitima anledningar till uppehåll också av annan art. Det erfordras inte heller något jäktande, därför att arbetet hinner utföras i rätt tid om det planeras väl och genomföres ordentligt.

Konstitutionsutskottets majoritet utgår från att det arbetsmaterial, som riksdagen har att avverka, är så omfattande, att det inte skäligen kan medhinnas under vårsessionen. Men någon närmare utveckling därav har utskottet inte gjort. Något belägg på denna uppfattnings riktighet har inte visats och torde heller inte kunna presteras. Med undantag för överbelastningen under sessionens avslutningsdagar, beroende på försenade propositioner, ha, som vi alla nog samt veta, plena i kamrarna genomgående varit mycket korta de senare åren. Där finnes alltså för närvarande inget behov av någon höstsession, utan denna skulle således påfordras uteslutande för utskottsarbetets skull. För att få klarhet i hur hårt arbetsbelastade utskotten äro, fordras givetvis en kartläggning av respektive utskotts arbetstid under de senare åren. Uppgifter därom ha ju också inhämtats av konstitutionsutskottet till en sammanställning, som dock ej bifogats det här föreliggande memorialet. Sammanställningen har dock karaktär av offentlig handling och då jag kunnat taga del av den, känner jag mig oförhindrad att därur anföra några data.

Det mesta arbetsmaterialet går ju till statsutskottet, som för det förberedande detaljarbetet är uppdelat på 4 avdelningar, vilkas förslag till utlåtan sedan sedermera behandlas i utskottet in pleno. Några exakta uppgifter rörande avdelningssammanträdenas antal och längd ha inte kunnat lämnas, då protokoll där inte föras, men av plenisammanträdenas protokoll har inhämtats, att un-

Utredning angående riksdagens arbetsformer. (Forts.)

der årets vårsession höll statsutskottet under januari månad 4 sammanträden på sammanlagt 1 timme och 25 minuter, under februari 7 sammanträden på tillsammans 4 timmar och 14 minuter, under mars 9 sammanträden på sammanlagt 7 timmar och 57 minuter, under april 4 sammanträden på tillsammans 2 timmar och 40 minuter, under maj 8 sammanträden på sammanlagt 7 timmar och 38 minuter och under juni 9 sammanträden med sammanlagt 11 timmar och 57 minuter. Vi böra bemärka, att juni månads 9 sammanträden under nära 12 timmars sammanlagd tid innefattar utom uppgörandet av statsregleringen behandlingen av nästan hela mängden av mycket försenade propositioner, som då störtades genom utskottet. Se vi på de tidigare månaderna är ingen särskilt hårt belastad. Mars, som ligger högst, har som sagt inte fullt 8 timmar, februari har 4 timmar och 14 minuter och april 2 timmar och 40 minuter sammanlagt. Min erfarenhet som mångårig statsutskottsledamot säger mig att det är uppenbart, att om arbetsmaterialet kommit i rätt tid, så att arbetet kunnat planeras och bedrivas på ett riktigt sätt, så skulle det kunnat avverkas på väsentligt kortare tid än som var fallet och utan att någon jäktigt takt behövt förekomma.

Från bevillningsutskottet föreligga mycket noggranna uppgifter om sammanträden och tid vid såväl utskottsplena som å avdelningar. Under januari ha där hållits 2 utskottsplena om sammanlagt 5 timmar; inga avdelningssammanträden ha hållits. Under februari ha hållits 4 plena om 10 timmar samt avdelningssammanträden på respektive 3 och 8 timmar. Då avdelningarna arbeta jämsides kan man bortse från den avdelning, som har lägsta timtalet, och får då 18 timmars sammanlagd arbetstid under februari. Räknat på samma sätt var det 6 timmars arbetstid under mars månad, 6 timmar också under april, 22 timmar under maj och 16 timmar under juni. Så mycket torde väl framgå av dessa uppgifter, att bevillningsutskottet mycket väl hinner klara sina uppgifter utan höstsession, om det endast får arbetsmaterialet, propositionerna, i tid.

Beträffande bankoutskottet hade det under januari 1 sammanträde, under februari 6, under mars 6, under april 3, under maj 8 och under juni 9 sammanträden. Tiden uppgives till i genomsnitt 2 timmar.

Uppgifterna från första lagutskottet äro inte lika överskådliga, men så vitt jag kunnat finna, höll utskottet under januari i år 7 sammanträden, under februari 6, under mars 5, under april 3, under maj 5 och under juni 7 sammanträden.

Andra lagutskottet har under januari hållit 2 sammanträden, under februari 6, under mars 8, under april 6, under maj 9 och under juni 9 sammanträden. Tidsbestämningen är så osäker, att den inte säger så mycket.

Jordbruksutskottet har under januari i år hållit 2 sammanträden, under februari 4, under mars 5, under april 4, under maj 7 samt under juni 6 sammanträden. Om jordbruksutskottets avdelningar ha inga arbetsuppgifter kunnat lämnas, då protokoll där ej föras. Det säges dock, att »mestadels» ha avdelningarna sammanträtt cirka två gånger i veckan.

Beträffande dessa data om de olika utskottens arbete måste man givetvis ta i betraktande, att arbetet inte bara består i sammanträden, utan att ärendena också skola läsas in. Men även med denna modifikation torde dock tidsuppgifterna göra klart för den som vill göra sig besväret att söka sätta sig in i detta problem, att om riksdagen får propositionerna i tid, såsom utlovats, och arbetet bedrivs någorlunda jämnt och stadigt, så är det ingen större svårighet att klara det hela på vårsessionen och kunna avsluta denna i rimlig tid, alltså i slutet av maj eller början av juni under normala förhållanden. Under extraordinära förhållanden är det ju omöjligt att beräkna någonting. Sedan till-

Utredning angående riksdagens arbetsformer. (Forts.)

kommer ju litet formellt efterarbete, så att den definitiva avslutningen kommer något senare.

Det förslag, som innefattas i konstitutionsutskottets föreliggande memorial, förutsätter, att vårsessionen skulle sluta i mitten av maj, således en mycket obetydlig förkortning. Men även denna relativt obetydliga begränsning torde vara omöjlig att vinna i verkligheten. All erfarenhet visar, att statsregleringens slutförande, fastställandet av riksstaten, inte gärna kan ske förrän de sista dagarna av maj. Och då blir den förutsatta tidsvinsten praktiskt taget ingen. Sedan skulle vi då få den ganska onödiga och, som erfarenheten visat, ur arbetsynpunkt ytterst dåliga höstsessionen. Nog borde vi väl kunna vara överens om att förhållandet under dessa höstsessioner, då det stora flertalet av riksdagens ledamöter praktiskt taget ingenting eller ytterst litet haft att syssla med, är högst otillfredsställande och ovärdigt en institution med den svenska riksdagens ställning i statslivet.

Men höstsessionen har inte bara med sig försoffning här i riksdagen, den förstör också ganska mycket arbetet i Kungl. Maj:ts kansli. Hur slött och långsläpigt än arbetet kan vara under höstsessionen, så inverkar det dock störande på arbetet i departementen och i någon mån kanske också på arbetet i en del verk. Material skall samlas och sammanställas för besvarande av frågor och interpellationer eller för att försvara av regeringen framlagda förslag. Departementschefer och även statssekreterare måste följa med riksdagens verksamhet och vad som där förekommer. Andra departementstjänstemän tagas i anspråk som sekreterare och notarier i utskott eller få tidvis göra utredningar, som påkallas av under riksdagen uppkomna frågor. Och dessa störningar och försinkingar sätta in under departementens annars bästa och värdefullaste arbetstid, den tid, då arbetet med propositionernas förberedande och färdigställande skall pågå. Det är ju ett känt förhållande, att de senare årens höstsessioner på det sättet varit till visst hinder för propositionsarbetet, och i sitt interpellationssvar den 17 november förklarade också statsministern, att riksdagens höstsessioner förskjutit tiden för propositionernas avlämnande till riksdagen. Så långt ifrån att förbättra arbetsmöjligheterna äro höstsessionerna sålunda direkt hinderliga för arbetets rationella och effektiva bedrivande såväl i departementen som i riksdagen.

Däremot skulle givetvis arbetet vinna på om riksdagen började exempelvis den 1 december — tidigare torde med säkerhet inte statsverkspropositionen kunna färdigställas på ett någorlunda tillfredsställande sätt. Då skulle allt förberedande arbete kunna göras före jul. Den följande oundvikliga »dödtiden» skulle då infalla under helgledigheten, och när riksdagen sedan samlades den 10 januari skulle arbetet kunna omedelbart sättas i gång med full kraft. En sådan anordning skulle medföra en tidsvinst av åtskilliga veckor, och om utskottsarbetet med erforderlig rationalisering ändå på grund av arbetsanhopning blir svårt att medhinna på en vårsession — man kan ju tänka sig, att en naturlig utökning av utskottsarbetet så småningom uppstår — anser jag, att anordningen att börja 1 december bör tas under övervägande. I den utredning, som givetvis kommer i gång nu, bör den väl under alla förhållanden upptagas till omsorgsfull prövning. Mellan detta alternativ och det alternativ, som herr Fast för en stund sedan här gjorde sig till talesman för, alltså att börja på hösten den 15 november, är det endast en hårsman som skiljer. Olägenheten med den Fastska linjen, om jag får kalla den så, är ju svårigheten att få statsverkspropositionen färdig i tid. Jag tror denna svårighet är så stor, att man inte rimligen kan gå på denna linje, under förutsättning att budgetåret alljämt skall vara förlagt som det är. Att lägga om budgeten är däremot en mycket omfattande angelägenhet i olika avseenden; det bör man inte göra

Utredning angående riksdagens arbetsformer. (Forts.)

förrän man är tvingad därtill. För närvarande synes mig något sådant tvång icke föreligga. I huvudfrågan sammanfaller sålunda min uppfattning helt med den av herr Holmström m. fl. avgivna reservationen, till vilken jag således ber att få yrka bifall.

Med anledning av att herr Hallén för en stund sedan sade, att det är en avgjord skillnad mellan utskottets förslag och den nyssnämnda reservationen på det sättet, att utskottets yrkande om utredning är förutsättningslöst, medan herr Holmströms m. fl. reservation är bunden, så vill jag säga, att för mig framstå dessa båda yrkanden i det avseendet som ganska likvärdiga. Utskotts-majoriteten förordar höstsession och reservanterna vilja inte ha någon höst-session. Det är skillnaden.

Jag ber så att få säga några ord om den i dag mera periferiska frågan om utskottens, närmast då statsutskottets, storlek och arbetssätt. Ett mångårigt arbete i statsutskottet har övertygat mig om att en storleksordning överskridande 24 platser inte kan ur arbetssynpunkt vara lämplig. Redan nu med 24 vid bordet är det ofta rätt svårt att vid bordets nedända följa med och uppfatta vad som avhandlas vid bordets huvudända. Dessa svårigheter skulle givetvis bli betydligt större, om antalet skulle utökas till 30 för att uppsätta en ny avdelning i statsutskottet. Ett sådant 30-mannautskott skulle bli ett mycket tungt och ovigt instrument för arbetets bedrivande, och det är min bestämda uppfattning, att en sådan förstoring skulle både ur arbetstekniska och andra synpunkter vara en avgjord försämring. Det är likaledes min bestämda uppfattning, att statsutskottets nuvarande fyra avdelningar kunna avverka sitt arbete utan att i någon mån försinka riksdagens avslutning, om de endast få sitt arbetsmaterial i rätt tid. Och om de icke få det, då hjälper det icke hur många avdelningar man organiserar fram. Överhuvud tror jag, att man fastnat i alldeles felaktiga föreställningar, då man tror sig kunna förbättra arbets-effektiviteten och arbetsresultatet genom att göra utskotten större. Jag ansluter mig i det fallet helt och fullt till första punkten i herr Ströms reservation.

Beträffande den andra punkten i denna reservation är jag mera tveksam. Jag vill icke avskaffa de tillfälliga utskotten och stoppa in deras ledamöter i de ständiga. Jag tror icke, att det är en ur arbetstekniska synpunkter bra anordning, men möjligen kunde det övervägas att upprätta ett nytt ständigt utskott som hade att behandla de olika utredningsförslag som nu handläggas av de tillfälliga utskotten. Jag är dock icke alldeles säker på om en sådan anordning skulle vara en förbättring, men den förtjänar kanske att utredas och övervägas i samband med andra mer eller mindre värdefulla uppslag som förts fram i detta sammanhang.

Under detta anförande hade herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna.

Herr **Thorell**, som på begäran erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Herr Persson i Falla anförde en statistik vilken, såsom han fullt riktigt uttalade, även förelåg i utskottet. Varför icke denna statistik bifogats konstitutionsutskottets memorial beror därpå, att vi ansett i utskottet, att en publicering av denna statistik skulle bli alltför missvisande.

Vad angår herr Perssons i Falla relation av arbetet inom statsutskottet, försiggår detta, såsom det för oss här i riksdagen är bekant, i huvudsak inom de olika avdelningarna. Däremot vet folket ute i landet icke detta, och när man hör de siffror som han exempelvis anförde för januari månad kommer man därför att finna det förbluffande. Jag tror, att det i detta sammanhang är nödvändigt att citera vad av oss reservanter anförts i fråga om riksdagsarbe-

Utredning angående riksdagens arbetsformer. (Forts.)
 tet: »Uppenbarligen är det mycket svårt att ens något så när tillförlitligt uppskatta riksdagsarbetets omfattning, som också för den ene ledamoten blir något helt annat än för den andre. Man skulle då nödgas göra överslag beträffande den tid, som åtgår för studiet av riksdagshandlingar och annat med riksdagsarbetet sammanhängande studium, deltagandet i partiets och andra gruppernas sammanträden, samråd med riksdagskamrater och andra, förberedandet av motioner, interpellationer och riksdagsanföranden o. s. v.»

Jag har velat få detta till kammarens protokoll, för att de som eventuellt läsa herr Perssons i Falla anförande icke skola bli alltför vilseledda.

Herr Persson i Falla erhöll jämväl på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag försåg nog mitt anförande i den av herr Thorell apostroferade punkten med alla de modifikationer som man bör göra, när man för dessa data på tal. Jag anförde emellertid dessa siffror icke för att demonstrera utåt inför landet utan jag anförde dem för debatten i kammaren. Vi veta mycket väl, hur statsutskottet arbetar på avdelningar, och det är väl då ingen svårighet att bedöma värdet av dessa siffror. Men det är också alldeles uppenbart, att den tid som åtgår för plenarsammanträden i de olika utskott, där man arbetar på avdelningar, visar i någon mån, huru mycket arbetsmaterial som kommer in från de olika avdelningarna. Den som verkligen läser dessa siffror med förstånd kan mycket väl få en viss vägledning av dessa data.

Vidare yttrade:

Herr Lundstedt: Herr talman! Jag hade icke tänkt beröra själva huvudfrågan, men eftersom jag nu står på utskottsmajoritetens sida, vill jag i största korthet säga, att jag gör det, därför att det förefaller mig, som om utskottets inställning vore något mera vidsynt än reservationen. Om utskottets memorial antas av riksdagen, hindrar detta icke, såvitt jag förstår, att det slutligen tillsatta utredningsorganet rent av går på reservanternas linje, under det att det motsvarande näppeligen kan sägas beträffande reservationen. Med andra ord utskottets memorial synes mig vara helt förutsättningslöst, såsom det också bör vara, när man föreslår hänvändelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning. Detta har framför allt varit skälet för mig att ställa mig på utskottsmajoritetens ståndpunkt. Emellertid äro både utskottets och reservanternas slutklämmor av vittfamnande beskaffenhet. De förorda en allsidig undersökning. »Vid en sådan utredning», heter det, »böra även beaktas andra frågor, som direkt eller indirekt sammanhånga med riksdagens arbetsformer, och som av vederbörande utredningsorgan kunna komma att anses förtjänta av uppmärksamhet i nu förevarande sammanhang.»

Omedelbart sett är det i memorialet fråga om den yttre organisationen av riksdagsarbetet. Den allsidighet i utredningen som föreslås måste emellertid göra det tillåtet att bringa i erinran en fråga tillhörande riksdagens inre organisation. Vad jag åsyftar är tolkningen av § 90 i regeringsformen. Jag tror visserligen icke, att man kan vinna en riksdagsmajoritet för en ändring av detta stadgande. Men det torde inte heller vara alldeles nödvändigt, eftersom skilda tolkningar av paragrafen äro möjliga. Den tolkning som representeras av våra nutida liksom våra förutvarande talmän synes mig icke vara den bästa. Min erfarenhet är nu visserligen, att talmännen inom ramen för sin tolkningsprincip sträva efter att vara så liberala som möjligt mot en talare. Men vad jag menar är, att själva den tolkning som från talmännens sida hävdas i fråga om detta stadgande synes mig vara alldeles för trång. Det är

Utredning angående riksdagens arbetsformer. (Forts.)

dock föga rimligt, att en ledamot av en lagstiftande församling, när han talar i en lagfråga, skall vara förhindrad att meddela upplysningar om vissa beslut eller händelser, som kunna vara alldeles nödvändiga för att klarlägga hans ståndpunkt i den under diskussion varande frågan. Jag skall icke närmare gå in på detta ämne. Det har alls icke varit min mening att inleda någon debatt angående tolkningen av det omtvistade stadgandet.

Jag vill endast ytterligare göra ett tillägg. Vilken tolkning som än tillämpas är det av vikt, såvitt jag förstår, att en talare *vet* vad han har att rätta sig efter. Jag anser, att den *praktiska* innebörden av den tolkning, som talmännen här följa, bör så klart som möjligt anges. Talmännen utöva sitt ämbete blott på ett år. På samma sätt förhöll det sig i Rom med pretorerna. De tillsattes på ett år, men vid ämbetstidens början hade pretorn städse att kungöra de principer, som han hade för avsikt att följa vid förvaltningen av ämbetet. Jag tror, att man här kunde tänka sig en liknande möjlighet, när man nu icke kommer att gå in för en total ändring av stadgandet, nämligen att talmännen till ledning för kammarens ledamöter genom praktiska exempel åskådliggjorde sin tolkning av stadgandet och därmed angåve gränserna för en talares möjligheter. Nästa år vore talmännen icke ovillkorligen bundna av vad de sålunda kungjort. Om erfarenheten visat, att en jämkning vore av behovet påkallad, skulle sådan kunna ske. Jag har naturligtvis härmed icke framlagt något förslag. Jag har blott velat antyda en möjlighet. Jag menar endast, att det kravet rimligen måste kunna ställas, att en lojal talare alltid skall kunna få yttra sig i kammaren utan att behöva löpa risken att bli nedklubbad. Vidare anser jag det knappast riksdagen värdigt, att man genom att använda snirklade vändningar och advokatoriska formuleringar skall kunna undgå det klubbslag, som man ofelbart skulle riskera, därest man talade rakt på sak.

Jag har, som sagt, velat yttra dessa ord, på det att frågan måtte bli beaktad av det utredningsorgan, som nu kommer att tillsättas, och yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr Hällgren: Herr talman! Det har i denna debatt hållits många anföranden och några synpunkter ha framlagts. Något annat vore icke tänkbart i en församling, där alla äro sakkunniga, om jag så får säga. Om resultatet blir sådant som herr Fast syftade till, då han höll sitt beaktansvärda kritiska anförande men slutade med att yrka bifall till utskottets förslag, tror jag, att vi kunna hälsa resultatet med tillfredsställelse. De flesta synpunkter som framkommit här i debatten ha förevarit till behandling i utskottet. Man har mönsttrat ut en del och tagit vara på en del för att därmed lämna några anvisningar för en blivande utredning. Syftet för konstitutionsutskottet har varit att få riksdagens arbetstid förlagd till den lämpligaste årstiden. För att nå det syftet, som är det primära, har man alltså måst taga hänsyn till en del andra omständigheter, exempelvis budgetårets förläggning, skatteuppbörden, riksdagsmannaval, våra kommunala församlingars arbete med sina budgeter, landstingens sammanträden o. s. v. Om man icke vill röra upp allt detta och rubba den bestående ordningen i alla dess detaljer, får man inskränka sig till att gå fram någorlunda efter de linjer som konstitutionsutskottet uppdragit. Att exempelvis förkorta tiden mellan framläggande av statsverkspropositionen för kommande budgetår och utfallet av det förutvarande budgetåret kommer ovillkorligen att leda till att vi få en ofullständig statsverksproposition.

Det påpekades både i utskottets memorial och i reservationen och har sagts i kammaren, att vi redan nu ha sett en statsverksproposition med icke mindre än 186 punkter utbrutna. Det är ingen glädje för riksdagen att få en statsverks-

Utredning angående riksdagens arbetsformer. (Forts.)

proposition som är såsom ett benrangel. Och sedan få riksdagsmännen gå månad efter månad och vänta på en ny kungl. proposition just i det eller det ärendet. Det är just detta som hindrar riksdagen att bli färdig med sitt arbete. Nu säger man, att till den 1 december skulle man kunna ha statsverkspropositionen färdig. Men riksdagen får nog även taga hänsyn till att statsråden och de som arbeta i Kungl. Maj:ts kansli också skola ha semester. Det är icke lämpligt att förlägga semestern för vissa tjänstemän i Kungl. Maj:ts kansli till vintertiden och låta dem under sommaren sitta och arbeta i sitt anletes svett med statsverkspropositionen. Man bör även ge dem tillfälle att kunna få någon sommarsemester.

Själv har jag varit ganska allvarligt inställd på att riksdagen skall börja den 1 november, men detta under förutsättning att budgetåret ändrades. Om man emellertid icke vill rubba den nuvarande ordningen med budgetåret har man ingenting annat att göra än att taga förslaget om att börja riksdagen den 10 januari. Man talar då om en delad riksdag, där man behandlar statsverkspropositionen och andra färdiga ärenden på våren och sedan behandlar eventuell tilläggsstat samt andra propositioner och ärenden vid höstsessionen. Det är icke heller bra, att riksdagen, åtminstone under särskilda tidsperioder, är för länge borta utan att ha tillfälle att tala med regeringen. Hur det än blir, få vi nog utgå ifrån att 4-månadersriksdagarna höra till det förgångnas värld, och efter den utveckling som den statliga verksamheten tagit — jag tänker då exempelvis på förvärvet av de enskilda järnvägarna, att staten övertagit alla våra allmänna vägar och att även i övrigt det ena efter det andra kommit in under statens verksamhet — kunna vi icke längre tänka oss en riksdag under kortare tid än $5\frac{1}{2}$ eller 6 månader på året. Kan man sluta tidigare, är det så mycket bättre. Då gäller det att fördela arbetet under årets lopp på det sätt, som är mest lämpligt. Enligt utskottsförslaget har man tänkt sig en vårsession och en höstsession. Detta är för övrigt ett gammalt önskemål. Om utredningen emellertid visar, att det skulle kunna gå för sig att börja den 1 eller den 15 november och få en sammanhängande riksdagssession, är den möjligheten icke heller utesluten enligt utskottets förslag, eftersom utskottet rekommenderar en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om en förutsättningslös utredning.

Jag tillåter mig att ha en något avvikande mening gentemot utskottet i fråga om utskottens organisation. Jag är litet betänksam mot ett statsutskott, som är större än det för närvarande är. Man har emellertid framhållit en viktig synpunkt, då man säger, att man vill ha en enhetlig budgetbehandling. Men en enhetlig budgetbehandling är redan nu icke någon verklighet, utan den är splitt-rad. Det är icke mindre än tre eller fyra utskott som ha att behandla frågor som sammanhänga med budgeten. Jag har emellertid sympatier för tanken att tillskapa ett nytt ständigt utskott. Om man skall kalla det första eller andra statsutskottet eller ge det något annat namn, det betyder mindre. Men eftersom statsutskottet är det utskott, som har den största arbetsbördan, skulle det givetvis innebära en icke ringa lättnad, om detta nya utskott kunde övertaga en del av statsutskottets arbete. En enhetlig budgetbehandling får man nog ordna på ett annat sätt, vilket för övrigt också påpekats i utskottets memorial och de särskilda yttranden som medfölja detsamma. Jag skall icke vara lika djärv som jag var i utskottet och nu yrka bifall till det särskilda yttrande, som jag avgivit beträffande utskottens sammansättning, ehuru den saken förr eller senare måste ordnas av riksdagen. Det finns ingen möjlighet att komma fram till riktiga arbetsförhållanden, så länge vi ha 230 ledamöter i andra kammaren och 150 ledamöter i första kammaren och dessa båda kamrar var för sig besätta hälften av antalet ledamöter i utskotten. Det måste bli överskott av arbetskraft

Utredning angående riksdagens arbetsformer. (Forts.)

på ena hållet och brist på arbetskraft på det andra. Vi få aldrig några riktiga arbetsförhållanden, förrän den saken blir ordnad.

Det gäller sålunda att få riksdagsarbetet förlagt till den årstid, som bäst lämpar sig för dem som skola rekrytera riksdagen. Det gäller att få utskottsarbetet ordnat så, att en arbetsfördelning och en arbetsutjämning i största möjliga omfattning kan åstadkommas. Det gäller också att få sysselsättning åt största möjliga antal ledamöter i riksdagen under den tid, som riksdagen är samlad.

Jag tror, att man delvis kan vinna detta genom att gå den väg som utskottet anvisat. Visserligen har man i första kammaren yrkat avslag på utskottets förslag med den motiveringen, att riksdagen själv borde utreda denna fråga. Men ingen lagändring kan i detta fall åstadkommas, om icke Kungl. Maj:t sanktionerar den, och då det ganska intimt berör arbetet i Kungl. Maj:ts kansli, kan det vara mycket väl motiverat att begära, att Kungl. Maj:t tillsätter en utredning och sedermera kommer med förslag till riksdagen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lundell: Herr talman! Det föreliggande memorialet avhandlar företrädesvis frågor om riksdagens sessionstid, om riksdagens arbetsmaterial, om budgetbehandlingen, om utskottens antal och om antalet ledamöter och suppleanter i utskotten. Efter den långa debatt, som här har förevarit, vill jag om dessa frågor endast i korthet säga, att jag är anhängare av den ståndpunkten, att om en ändring av riksdagens sessionstid skall äga rum, så bör den ske så att den lagtima riksdagen kommer att börja omkring den 1 december i stället för såsom nu den 10 januari. Det är icke någon av mig nyförvärvad ståndpunkt, som jag därmed uttrycker, ty jag kom fram till den redan omkring år 1934 eller 1935, sedan jag hade suttit här i kammaren under ett par riksdagssessioner.

Det finns emellertid flera förhållanden än de i konstitutionsutskottets memorial framdragna, som skulle kunna behöva utredas och reformeras. Jag vill taga endast ett exempel på ett sådant förhållande. Det rör sättet för fattandet av beslut här i kamrarna och gäller en sak, som emellanåt har förargat mig under de år, som jag suttit här. Kammarens ledamöter veta ju hur det går till, när det föreligger fler än två yrkanden. Talmannen ställer proposition på det ena yrkandet efter det andra och utväljer sedan efter eget bedömande det yrkande, som han anser ha vunnit den största anslutningen. Ibland begäres det så votering, och det gäller då att bestämma kontraposition. Vi veta alla, att vid sådana tillfällen förekommer det icke så sällan eller kanske till och med mycket ofta, att anhängarna av ja-propositionen lägga sig i voteringen om kontraposition och försöka att till kontraposition få fram det yrkande, som de anse vara mest ofarligt för ja-propositionens seger. Detta tillvägagångssätt har alltid synts mig mycket stötande. Däri ligger ett avsevärt mått av majoritetsförtryck. Bestämmandet av kontraposition bör rimligtvis vara en angelägenhet enbart för ja-propositionens motståndare.

Det är säkerligen ganska svårt att få fram en voteringsmetod, som råder bot på detta nuvarande stötande tillvägagångssätt, men frågan är väl värd att utredas, och jag har därför velat dra fram den här i debatten.

Det finns åtskilliga andra förhållanden vid kamrarnas överläggningar och beslut, som behöve göras till föremål för utredning och förbättring. Ett förhållande, som redan har påtalats av någon här i debatten och som verkar ganska nedsättande på riksdagens anseende och som visst inte är specifikt för enbart den svenska riksdagen, är att kamrarnas ledamöter visserligen äro ganska talrikt församlade i riksdagen å plenidagarna men hålla till på alla

Utredning angående riksdagens arbetsformer. (Forts.)

andra ställen i denna stora byggnad än just i plenisalarna. Jag undrar, om man kan räkna med att i medeltal ens så mycket som 20 procent av ledamöterna äro närvarande i kamrarna under den tid överläggningarna pågå, och man torde väl kunna ifrågasätta, om av dessa 20 procent ens så mycket som hälften, det vill säga 10 procent, i genomsnitt lyssna på vad den, som för tillfället har ordet, har att förkunna.

Meningen med överläggningarna i en parlamentarisk församling är ju ändå icke, att ett antal herrar och damer skola läsa upp vissa meddelanden till det stenografiska protokollet, utan det borde ju vara något annat. Kamrarnas åhörarläktare bruka ju allt emellanåt besökas av talrika kontingenter från olika undervisningsanstalter i avsikt att vederbörande skulle få en inblick i den högre statskonsten. Jag tror att många av dessa åhörare gå härifrån med en ganska låg uppfattning om riksdagens arbetsformer och om det parlamentariska styrelsesättet överhuvud. Det finns vittnesbörd om att en sådan som åhörare förvärvad låg uppfattning stått kvar hos vederbörande för hela livet och lett till strävanden att avlösa det demokratiska styrelsesättet med andra styrelsesätt, som man ansett vara bättre och effektivare.

Jag har ansett mig kunna anmärka på detta förhållande med den ringa frekvensen i kamrarna, och jag kanske också borde anmärka på det förhållandet, att de som tala ofta tala med så låg röst, att endast ett ringa antal av kammarens ledamöter kan höra vad de säga, för att nu inte tala om dem, som sitta på läktarna och som ha kommit hit just för att höra och inte för att se på denna underliga församling. Jag anser mig ha viss rätt att göra anmärkning på dessa förhållanden, därför att jag tror att jag är en av dem, som här i kammaren med största ihärdighet lyssnar till kamraternas argumentering och icke blott gör detta såsom en skyldighetssak, som ingår i mitt uppdrag, utan också finner ett stort intresse däri. Kan en utredning göra något för att öka antalet närvarande i kamrarna, så tror jag, att icke blott riksdagens emellanåt antastade renommé skulle förbättrats därav, utan att även riksdagsmännen själva skulle ha nytta därav, därför att de då mera än som nu sker skulle sätta sig in i varandras åskådningar och tankegångar.

Herr talman! Närbesläktade med frågorna om riksdagens arbetsformer äro, får man väl säga, frågorna om riksdagens sammansättning, om sättet för riksdagsmännens utväljande och om hur man skall hindra, att manstarkare grupper i samhället via röstsedeln skaffa sig olämpliga fördelar på fåtaligare grupperns bekostnad. Med olämpliga fördelar menar jag då bland annat fördelar, som blott äro preliminära och som i det långa loppet bli till skada både för de manstarkare grupperna själva och för de fåtaligare grupperna, d. v. s. till skada för hela samhället.

Dessa och andra för hela det parlamentariska och demokratiska styrelsesättet grundläggande problem behöfve nog tid efter annan tas upp till utredning och granskning i och för förbättring eller renovering av styrelsesättet. I annat fall löper detta nog fara att bli föråldrat och degenererat. Vi veta ju, att icke så få påstående om sådant förfall kommit fram och vunnit betydande anslutning, låt oss säga under det senaste kvartseket, mera i utlandet än här hemma.

Jag vill icke yrka på att dessa grundläggande frågor rörande styrelsesättet i nu förevarande sammanhang upptagas till utredning, men jag tror det är nödvändigt, att riksdagen icke bortser från behovet av en sådan utredning.

Vad nu gäller de mera inskränkta sammanhang, som det här är fråga om och som ansluta sig till det föreliggande memorialet, så kan jag för min del icke säga, vilkendera motiveringen jag närmast skulle vilja yrka bifall till.

Utredning angående riksdagens arbetsformer. (Forts.)

Skillnaderna äro ju icke så stora. Jag inskränker mig därför till att yrka bifall till den för båda motiveringarna gemensamma klämman men uttalar samtidigt den förhoppningen, att utredningen skall ge sig in även på en del problem utöver dem, som äro direkt nämnda i de båda motiveringarna.

Herr Mosesson: Herr talman! Jag tänker att såväl kamraterna som herr talmannen hålla mig räkning för om jag blir så kortfattad som det finns möjlighet för mig att vara.

I kammaren har märkvärdigt nog intet yrkande om avslag på utskottets hemställan rests. Jag skulle icke ha blivit förvånad, om ett sådant yrkande hade kommit med hänvisning till att de senaste åren varit så onormala, att det icke är lämpligt att med dem som bakgrund komma med förslag om utredning. Jag satt verkligen på helspänn för att höra, till vilket resultat min aktade vän herr Holmdahl skulle komma, men han kom efter en del vändningar dock med yrkande om bifall till herrar Holmströms och Herlitz' reservation. Jag var ännu mera spänd på vad herr Perssons i Falla yttrande skulle utmynna uti, men, *mirabile dictu*, också han kom fram till en hemställan om bifall till samma reservation. Han sade sig dock finna utskottets och reservanternas motivering likvärdiga.

Jag måste säga till herr Persson i Falla, att om det är sant som han sade, att det egentligen är höstriksdagarna, som äro roten och upphovet till allt det onda, som han talade om, och att utskottsförslaget egentligen gällde att konservera den lättja, som höstriksdagarna hade lärt oss, så är det bra ledsam, om det icke vore någon skillnad mellan vad den reservation innehåller, som herr Persson i Falla yrkade bifall till, och vad utskottet kommer med.

Vi ha i konstitutionsutskottet haft den meningen, och jag tror att vi för övrigt allmänt ha den här i riksdagen, att statsutskottet normalt sett är det mest arbetstyngda utskottet. Då jag satt med i den kommitté, som tillsattes år 1930 för att utreda riksdagens arbetsformer, hade vi i denna både statsutskottets dåvarande ordförande herr Kvarnzelius och vice ordförande herr Anderson i Råstock, och vi fingo då veta, att den tid som statsutskottet använder för plenisammanträden var ungefär $\frac{1}{10}$ av den tid, som åtgick för behandlingen av ärendena på avdelningarna. Om jag utgår ifrån att det i detta avseende icke har blivit någon förändring utan att det är på ungefär samma sätt nu som det var då, så må jag fråga: Vad har då, herr Persson i Falla, en sådan statistik, som vi ha inhämtat, att säga oss om det arbete, som presteras i det mest arbetstyngda utskottet och i de andra utskotten?

Vi ha här också att taga hänsyn till det spörsmål, som herr Holmström har fört fram i sitt särskilda yttrande, nämligen huruvida riksdagen själv på förslag av konstitutionsutskottet skall göra denna utredning om arbetsformerna eller om riksdagen skall skriva till Kungl. Maj:t i ärendet. I konstitutionsutskottet ansågo vi alla, med undantag av herr Holmström, att man icke kan förutsätta, att den som presenterar arbetsmaterialet för riksdagen, d. v. s. Kungl. Maj:t, skall lämnas utanför, i all synnerhet som de förändringar i grundlagen, som vi mena vara nödvändiga, måste tillkomma genom gemensamt beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen.

Det har sagts flera gånger, och det vore fördenskull egentligen onödigt att upprepa det, att hade det varit möjligt för oss, som började vårt långa arbete i konstitutionsutskottet med en önskan att om möjligt få en sammanhängande riksdag, vilken började på hösten och slutade omkring den 1 maj eller något sådant, att kunna komma fram med ett sådant förslag, så vågar jag påstå, att det skulle ha blivit en ganska stor majoritet för detta, under förutsättning dock att man icke därför hade behövt rubba på budgetåret, vilket ytterst få

Utredning angående riksdagens arbetsformer. (Forts.)

av oss vilja göra. Vi tillkallade, — jag vågar säga det — den bästa expertis, som för närvarande finns, men vi blevo därvid övertygade om att olägenheterna av att börja på hösten voro så stora, att vi icke ansågo oss kunna rekommendera att gå den vägen.

Nu ha några sagt — det gjordes av herr Fast och herr Nolin och flera andra — att vi fingo det beskedet, att det givetvis icke är *omöjligt* att komma med en statsverksproposition, låt oss säga den 1 november eller något senare, men den avgörande punkten är ju hur många utbrutna punkter det kommer att bli i en sådan statsverksproposition. Under de överläggningar, som vi hade med statsutskottets ordförande, som var vänlig att komma till ett sammanträde, påpekade han, att de utbrutna punkterna just medföra de allra största olägenheterna för statsutskottet, och givetvis också för de andra budgetbehandlande utskotten. Samtliga de herrar, som gävo oss del av sin mening, tillkännagävo, att antalet utbrutna punkter ökas ju tidigare statsverkspropositionen måste framläggas jämfört med nuvarande tidpunkt. Vid årets riksdag hade vi 186 utbrutna punkter, som förryckte utskottsarbetet, och det är klart att antalet skulle bli mycket stort, om riksdagen skulle börja tidigare än nu.

Det är dessa rent praktiska skäl, som ha varit avgörande för oss i konstitutionsutskottet, som bilda majoriteten. Vi ha emellertid icke på något sätt försvurit oss till någon viss form av utredning, utan vi begära endast, att varje förslag, även de som framlagts under denna debatt, skall tagas under övervägande. Om en sådan utredning kommer till stånd, vilket jag hoppas skall ske, så skall väl också därav komma ett gott resultat, och det är allenast detta, som vi önska.

Jag skall med vad jag här har inskränkt mig till att säga nu blott be att få yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Herr *von Friesen* instämde häruti.

Herr **Persson** i Falla erhöll ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag begärde ordet för att rätta en missuppfattning av herr Mosesson. När jag sade, att reservanternas och utskottsmajoritetens yttranden voro likvärdiga, så gällde detta endast i ett enda avseende, nämligen rörande utredningens mer eller mindre bundna karaktär. Jag sade, att i ena fallet förordar man höstsession, i andra fallet förordar man det icke. Mitt uttalande var alltså begränsat enbart till den saken.

Herr Mosesson talade sedan om att avdelningarna i statsutskottet skulle ha tio gånger så lång arbetstid som utskottet i plenum. Det hade man fått reda på tidigare. Om en sådan approximativ beräknings värde är det omöjligt att nu yttra sig. Jag vill emellertid framhålla, att man icke rimligtvis kan summera samtliga de fyra avdelningarnas arbetstid och sätta summan i relation till utskottets arbetstid i plenum, därför att avdelningarna arbeta ju samtidigt. Jag anförde emellertid icke denna statistik närmast med hänsyn till statsutskottet utan med hänsyn till andra utskott, dels de som icke arbeta på avdelningar, och dels de som kunnat ge exakta uppgifter om avdelningarnas arbetstid. För dem visar den mera klart vad som här är av intresse att veta.

Härpå yttrade:

Herr **von Seth**: Herr talman! Jag anser liksom herr Holmdahl, att det inte är en fullt lämplig tidpunkt att nu, när riksdagen på grund av kriget och krisen belastats med en avsevärt större arbetsbörda än vanligt, sätta i gång en utredning rörande riksdagens arbetsformer. Om jag ser på utskottsutlåtandet, måste jag säga, att det ligger närmast till hands för mig att instämma med

Utredning angående riksdagens arbetsformer. (Forts.)

herr Holmström i det särskilda yrkande han avgivit och där han säger, att riksdagen bör gå in för en revision av sina egna arbetsformer och att riksdagen själv bör företaga en sådan utredning. Även om vi få en utredning och även om Kungl. Maj:t kan åstadkomma en förbättring i fråga om tidpunkten för framläggande av propositioner, beror det säkerligen, såsom flera talare här framhållit, i oerhört hög grad på riksdagsledamöterna själva, om de kunna öka arbetstakten och kunna så förändra sig, att riksdagens arbetsformer bli va annorlunda, att maskineriet icke blir så tungrott och icke under långa perioder mal tomt, såsom man säger.

Det farligaste vore ju, om riksdagstidens längd skulle ökas och ökas, så att vi glede in i en sådan ordning, att riksdagsledamöterna finge vistas i Stockholm under större delen av året. Då komme vi därhän, att de representanter som ha fria yrken inte få någon möjlighet att taga säte och stämma i vår demokratiska riksdag. Vi äro ju stolta över vårt fria folkstyre, och riksdagen bör vara den som främst ser till, att möjligheterna för upprätthållande av detta fria folkstyre förefinnas. Det är säkerligen, herr talman, inte betydelselöst, att riksdagsledamöterna rekryteras från skilda yrken och skilda grupper. En förlängning av riksdagstiden skulle medföra, att många av dem som nu ha svårt att deltaga i riksdagsarbetet under en längre tid, i framtiden omöjligen skulle kunna vara med, och då få vi dessa yrkespolitiker, som säkerligen ingen i denna riksdag önskar att vi skola få. Men vi komma oemotståndligt att drivas därhän, därest riksdagen skall vara samlad alltför lång tid av året.

När det, såsom vi alla hoppas, efter kriget kommer en tid, då vi kunna arbeta under lugnare förhållanden, kan man kanske bättre överblicka situationen än nu. Så mycket är emellertid säkert, att denna efterkrigstid inte kommer att giva riksdagen ett sådant penningöverflöd att handskas med som den haft under senare år. Då tarvas det, att riksdagen går i läten, när det gäller sparsamhetssträvanden, och då höves det också, att riksdagen själv söker spara på de omkostnader, som nu belasta riksdagsarbetet. För min del är jag övertygad om att det svenska folket icke alls med blida ögon skulle se, att riksdagskostnaderna ökades.

Man kan ju få fram många synpunkter i fråga om detta utskottsutlåtande, men jag vill särskilt framhålla, att i det anförande, som konstitutionsutskottets ärade ordförande herr Hallén höll och i vilket jag i mångt och mycket kan instämma, förekommo många av mina egna tankegångar men att i själva utskottsutlåtandet dessa synpunkter icke ha kommit fram. Den allmänna opinionen är säkerligen ingalunda välvilligt inställd till att riksdagens förhandlingar skola draga ut alltför långt på tiden. Elaka människor säga, att det finns vissa av riksdagsmännen, som trivas så bra i Stockholm, att de gärna tillbringa ytterligare en tid där. I den mån jag känner riksdagsmännen, och det har ju vittnats därom från andra håll, vill jag för min del framhålla, att så fort det blir en ledig dag över, behöva riksdagsmännen dra sig hemåt dels till sin egen gärning, dels för att fullgöra kommunala och andra uppdrag. Det är säkerligen icke i någons intresse, icke i riksdagsmännens och allra minst i statens och riksdagens, att få en utdragen riksdagssession. Något måste emellertid göras för att råda bot på de stora bristfälligheter, varmed riksdagsarbetet nu är behäftat.

Jag vill här inför kammaren kungöra, att första kammaren nyss bifallit utskottets hemställan med strykande av orden »under åberopande av vad utskottet ovan anført». Detta innebär alltså, att första kammaren har bifallit utskottets hemställan med strykande av motiveringen. I den förhoppningen att andra kammaren skall följa första kammaren, ber jag, herr talman, få hem-

Utredning angående riksdagens arbetsformer. (Forts.)
ställa, att även andra kammaren måtte bifalla utskottets hemställan med strykande av orden »under återopande av vad utskottet ovan anført».

I det av herr von Seth framställda yrkandet instämde herrar *Persson* i Falla, *Nolin* och *Holmdahl*.

Herr **Thorell**: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att rätta till ett missförstånd, som tydligen har uppstått både hos utskottets ordförande och sedan hos ett par andra talare. Det framgick åtminstone av det anförande, som utskottets ordförande höll, att han ansåg reservationen innebära, att det skulle bli en ensidig utredning. I mitten på sid. 9 av utskottets memorial börjar ett stycke med orden: »Av det föregående framgår, att konstitutionsutskottet anser sig böra förorda en allsidig undersökning av vissa betydelsefulla spörsmål berörande riksdagens arbetsorganisation.» Som detta stycke är medtaget även i vår reservation anse vi det innebära, att trots att vi ha tryckt på en viss linje, den som innebär en odelad riksdagssession, ha också vi gått in för en allsidig utredning av frågan, således att vid utredningen även skulle beaktas de linjer, som utskottsmajoriteten har skisserat.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr **Svensson** i Grönvik: Herr talman! Jag har begärt ordet huvudsakligen för att säga några ord i anledning av vad som står i utskottsutlåtandet på sid. 7, där det sägs, att man skall överlåta till Kungl. Maj:t beslutanderätten i vissa grupper ärenden av mindre vikt, vilka för närvarande äro beroende på beslut av riksdagen och understundom ta opropotionerligt stor del av dess tid i anspråk till nackdel för handläggningen av andra mera betydelsefulla frågor.

Nu har visserligen herr von Seth framfört ett yrkande om strykande av utskottets och även reservanternas motivering, och då skulle man ju kanske inte fästa så starkt avseende vid detta yttrande. Men jag förmodar, herr talman, att även om andra kammaren kommer att bifalla herr von Seths yrkande, så kommer man i alla händelser vid en blivande utredning att mycket noggrant läsa såväl utskottsmajoritetens som reservanternas motiveringar, och därför skulle jag gientemot vad som här sagts vilja framhålla, att man väl ändå skall vara litet försiktig med att till Kungl. Maj:t överlämna den beslutanderätt i vissa frågor, som riksdagen för närvarande har. Det är kanske modernt att göra så i närvarande tid, men jag tycker inte, att riksdagen skall be att i detta fall få slippa ifrån beslutanderätten och överlämna den åt Kungl. Maj:t.

När man talar om, hur mycken tid ifrågvarande mindre viktiga ärenden taga, så förstår jag det. Om man emellertid tänker sig tillbaka något i tiden, så kan man ju säga, att t. ex. vissa pensionsfrågor då togo en mycket lång tid. Men jag tror, att man får erkänna, att de under den senare tiden inte tagit någon avsevärd tid i anspråk, och om dessa ärenden verkligen skulle intressera kammarens ledamöter, så att de hålla på en längre stund och debattera dem här, så bevisar detta i varje fall, att riksdagen har intresse av sådana ärenden, och då skulle det, sett från demokratisk synpunkt, inte vara riktigt, att beslutanderätten i dessa ärenden överlämnades till Kungl. Maj:t.

Det var närmast för att säga detta som jag begärde ordet, men jag måste också säga ett par ord i anledning av det anförande, som här hölls av herr *Persson* i Falla. Vad han yttrade i senare delen av sitt anförande angående antalet ledamöter i statsutskottet ber jag att få ansluta mig till, ty den uppfattning, som han där gjorde sig till tolk för, är samma uppfattning som jag har. Jag anser nämligen, att ett utökande av antalet ledamöter i statsutskottet över det nuvarande antalet skulle i stället för att, som konstitutionsutskottets majo-

Utredning angående riksdagens arbetsformer. (Forts.)

ritet tänkt sig, bidra till att arbetet kunde genomföras på kortare tid snarare medföra, att det skulle dra ut på tiden. En utökad plenarförsamling i utskottet med de former vi där ha, att vi sitta utefter ett bord, skulle försvåra och fördröja arbetet i stället för motsatsen.

Det var en annan sak som jag vill beröra, när det är fråga om arbetet på avdelningarna. Den blivande utredningen skulle naturligtvis komma att föreslå, vilka uppgifter de olika avdelningarna skulle ha. Utskottet har i varje fall inte alls försökt sig på någon fördelning av ärendena i detta fall. Om vi skulle pröva ärendena och se efter, hur det skulle kunna bli någon begränsning av tiden, så tror jag — och i detta hänseende ber jag också att få instämna med herr Persson i Falla — att vi skulle finna, att det härvidlag mera hängde på vid vilken tid vi kunde få ärendena, alltså propositionerna, till riksdagen än på själva riksdagsbehandlingen av desamma, särskilt vad gäller statsutskottet. Jag tror inte, att den föreslagna formen är den lyckligaste. Då ha vi en annan form, den som föreslagits av herr Hällgren, nämligen att man skall tudela statsutskottet, så att man får två utskott. Man har ju emellertid framfört vissa erinringar om att budgetbehandlingen redan nu i viss mån är splittrad, beroende på att vissa delar av budgeten går till ett annat utskott än statsutskottet, nämligen till jordbruksutskottet. Jag vill ingen ändring på denna punkt, och jag ifrågasätter, huruvida det skulle bli ett sådant sammanhållande av budgetärendena, som det nu är och som det bör vara, därest man delade upp statsutskottets arbete på två utskott.

Jag kommer sedan till ett annat yttrande av herr Persson i Falla, som jag skulle vilja något beröra. Han hade noggranna tidsuppgifter och hade på minuten räknat ut, hur länge statsutskottets arbete i olika fall pågått. Jag vill härvidlag instämna med herrar Thorell och Mosesson och säga, att det är att missbruka sitt inflytande och sin yttranderätt, om man tolkar utskottsarbetet på det sätt, som herr Persson i Falla gjort. Vad han yttrat kommer att läsas av folk utanför riksdagen, som inte känna till utskottsarbetet. Jag beklagar, att herr Persson yttrat sig på detta sätt, så mycket mera som han ju deltagit i statsutskottets arbete och mycket väl vet, att det väsentliga arbetet där utföres på avdelningarna och icke i utskottets plena. Herr Persson i Falla vet mycket väl, att den omständigheten huruvida ett ärende tar längre eller kortare tid vid behandlingen i statsutskottets plenum är helt beroende av huruvida vederbörande avdelnings ledamöter kunnat enas eller icke. Ha de gjort det, även om det tagit lång tid, då går behandlingen av ärendet fort i utskottets plenum. Om det däremot varit olika meningar inom avdelningen, då blir det debatt i utskottets plenum, och då tar behandlingen där längre tid. De tidsuppgifter som herr Persson i Falla här gav voro alltså mycket missvisande, och jag beklagar, att en ledamot av statsutskottet har ansett sig böra och kunna lämna dessa uppgifter här.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr Hallén: Herr talman! Innan denna debatt slutar, vill jag ännu en gång påpeka, att utskottet klart och tydligt säger ifrån, att den utredning som det ifrågasätter skall vara allsidig och förutsättningslös. När vi återge de olika alternativ i fråga om sessionstidens förläggning som framkommit i utskottet, säga vi öppet, att vi icke motsätta oss en grundlig omprövning av dessa. Jag utgår också ifrån att den utredning som kommer till stånd skall fullt opartiskt och objektivt pröva alla de olika förslag till lösning av frågan om sessionstidens förläggning, som ha framställts såväl av utskottsmajoriteten som av reservanterna och icke minst av talarna under den debatt som förts i kammaren i dag. Vi kunna vara övertygade om att utredningsmännen komma att

Utredning angående riksdagens arbetsformer. (Forts.)
lägga till grund för sin utredning såväl utskottsutlåtandet och reservationen, som de anföranden, som hållits här i kammaren.

Anledningen till att jag begärde ordet var också den, att jag ville säga, att när nu första kammaren fattat sitt beslut, varigenom man visserligen har avisat förslaget om att avslå alltsammans men strukit utskottets motivering, så veta vi mycket väl, att i riksdagsskrivelsen bortfaller denna motivering; men jag anser dock och vill med all kraft hävda, att det inte ett ögonblick skall få imponera på denna kammare, att första kammaren — som gång efter gång kan hemfalla åt, såsom jag tycker, ganska egendomliga hugskott — strukit denna motivering, om nämligen andra kammarens majoritet anser det vara ett fattigdomsbevis att icke kunna åtminstone presentera de problem som föreligga. Jag håller därför på att utskottets förslag bör antagas helt och fullt med tillhörande motivering.

Det är för resten ganska underligt att se hur en del ledamöter uppträda i första kammaren. En av talarna, ville, att det skulle göras rent bord, under den motiveringen att det icke vore värdigt riksdagen att gå till Kungl. Maj:t och be om en utredning angående hur riksdagens egna arbetsformer skulle se ut. Jag har förut påpekat, hur groteskt det skulle vara, om vi under pågående riksdag skulle sätta oss att arbeta därmed utan tillgång till Kungl. Maj:ts kansli och de centrala verken, som måste medverka i en sådan utredning och lägga fram förslag. Denne förslagsställare satt dock i konstitutionsutskottet vid 1930 års riksdag och biträdde då ett förslag om att gå till konungen och begära en omläggning av riksdagens arbetsformer. Han deltog också i arbetet i den kommitté, som fick den kungl. nåden att utföra detta arbete och framlägga ett förslag.

Jag tror icke, att andra kammaren skall liksom falla i farstun för de hugskott, som kunna komma fram i första kammaren, utan jag hemställer, att kammaren såsom vägledning för den blivande utredningen måtte stödja utskottets förslag med dess motivering, vartill jag ber att få yrka bifall.

Herr Thorell: Herr talman! Med anledning av utgången av voteringen i första kammaren ber jag att få återtaga mitt yrkande om bifall till den reservation, som jag och tre andra av utskottets ledamöter fogat till det föreliggande memorialet.

Herr *Hagberg* i Malmö instämde häruti.

Herr Persson i Falla: Herr talman! Jag måste säga några ord i anledning av herr Svenssons i Grönvik delvis något egendomliga yttrande.

Jag noterar först med tillfredsställelse, att herr Svensson i Grönvik gång på gång instämde i mina synpunkter, och att vi sålunda i allt väsentligt voro fullkomligt överens. Men när det gällde de uppgifter om utskottens arbete, som jag lämnade, var herr Svensson i Grönvik så indignerad, att han t. o. m. menade, att jag missbrukat min yttranderätt här i kammaren. Jag måste säga, att detta verkligen är ett ganska egendomligt sätt att uppträda i debatten. Vad jag har gjort är att jag anfört de siffror, som ha sammanställts av konstitutionsutskottet på grundval av de uppgifter, som inforrats från de olika utskotten, och detta är ju en offentlig handling, som man väl har rätt att använda. Jag kunde därvid inte rimligtvis utelämna uppgifterna från det utskott jag själv tillhör även om de delvis äro ofullständiga, men jag angav fullt tydligt att uppgift om avdelningarnas arbetstid ej kunnat lämnas.

Nu säger herr Svensson i Grönvik, att den stora allmänhet, som läser vad jag här sagt, får en fullständigt felaktig föreställning om hur riksdagen arbe-

Utredning angående riksdagens arbetsformer. (Forts.)

tar. Det verkar, som om herr Svensson föreställde sig, att riksdagsprotokollen äro någon sorts best seller, som den stora allmänheten okritiskt slukar. Men så ligger det minsann inte till. Riksdagsprotokollen läsas inte så förfärligt mycket ute i landet, och de, som verkligen läsa dem, ha i allmänhet nog kritiskt omdöme för att förstå vad de läsa.

Jag tror att man går litet för långt när man önskar insvepa riksdagens och riksdagens utskotts arbete i någon sorts mystiskt dunkel, under den föreställningen att det skulle vara farligt för allmänheten att få del av verkliga förhållandet. Jag har emellertid svårt att värja mig för det intrycket, att det är en tagg av skuldmedvetande som gör, att man tycker att det är bäst att så mycket som möjligt svepa riksdagens arbete i en mörk slöja. Det kan inte bestridas, att riksdagens arbete är dåligt ordnat — framför allt gäller det om arbetet inom utskotten. Detta har naturligtvis sina orsaker — jag har här tidigare framhållit, att de senkomna propositionerna desorganisera riksdagens arbete — men det förefaller, som om en del personer med nöje och tillfredsställelse se denna ordning, som just nu under höstsessionerna blivit särskilt framträdande.

Det vore kanske önskvärt, att herr Svensson i Grönvik och andra, som ha samma uppfattning, försökte en liten smula övervinna sin skuggrädsla. Vi böra här i kammaren våga tala om hur vi arbeta och om våra egna svagheter. Både riksdagen och det politiska livet överhuvud taget må endast väl av en ärlig, saklig och öppen kritik. Att stämpla sådant såsom missbruk av yttrandefriheten är utslag av en skuggrädsla, som är farlig för vårt folkstyre. Nej, rent spel och rent språk är här fullt på sin plats. De sammanställningar och bestämningar som behöva göras för att få tillförlitlig vägledning av de data, som här framlagts, kan var och en kammarledamot göra, och jag är övertygad om att de politiskt intresserade ute i landet också mycket väl kunna göra dem.

Herr Svensson i Grönvik behöver sålunda inte vara så förskräckligt orolig.

Herr **Svensson** i Grönvik erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag är inte alls skuggrädd. Men jag är angelägen om att riksdagens protokoll skola innehålla med verkliga förhållandet överensstämmande uppgifter, och det är med anledning därav, herr talman, som jag reagerat mot den uppställning och beräkning beträffande statsutskottets arbetstid, som herr Persson i Falla här framlagt för kammaren.

Härefter yttrade

Herr **Hällgren**: Herr talman! På tal om riksdagens arbetstid och utskottens arbete vill jag bara framhålla, att vi inom konstitutionsutskottet ju syfta till att utskotten skola få tid att exempelvis undersöka de initiativ, som riksdagsmännen taga i sina motioner. Vi vilja, att man skall försöka komma ifrån ett sådant arbetssätt som exempelvis, att ett utskott kan sitta och klubba en kungl. proposition, medan motioner, som sammanhänga därmed, hänvisas till någon avdelning för vidare behandling.

Men med den utredning, som vi begärt, syfta vi också till att riksdagsmännens ställning i riksdagen och gentemot Kungl. Maj:t skall hävdas.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till det av herr von Seth under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr von Seth begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Utredning angående riksdagens arbetsformer. (Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande memorial nr 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr von Seth under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 6.

Allmän bered-
skapsstat för
budgetåret
1943/44.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 266, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1943/44 jämte i ämnet väckt motion.

I propositionen nr 365 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 15 oktober 1943, föreslagit riksdagen att

dels godkänna upprättat förslag till allmän beredskapsstat för budgetåret 1943/44,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att med iakttagande av vad i förenämnda statsrådsprotokoll anförts fastställa denna beredskapsstat att omedelbart lända till efterrättelse såsom allmän förskottsstat, samt att ställa å förskottsstaten uppförda anslag till vederbörande myndigheters förfogande,

dels ock medgiva, att de i beredskapsstaten angivna anslagsbeloppen finge överskridas, under förutsättning att Konungen låtit riksdagskallelse utgå eller riksdagen ändock skulle inom tjugo dagar sammanträda.

I samband därmed hade utskottet till behandling förehäft en inom andra kammaren av herr *Hagberg* i Luleå väckt motion (II: 489), vari hemställts, att riksdagen måtte dels bifalla Kungl. Maj:ts förslag att på beredskapsstat för budgetåret 1943/44 för planering av allmänna arbeten uppföra 10 miljoner kronor dels också avslå Kungl. Maj:ts förslag att på allmän beredskapsstat för budgetåret 1943/44 såsom bidrag till internationellt återuppbyggnadsarbete uppföra 100 miljoner kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 489, i vad den avsåge bidrag till internationellt återuppbyggnadsarbete,

a) godkänna vid utskottets utlåtande såsom bilaga fogat förslag till allmän beredskapsstat för budgetåret 1943/44,

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att med iakttagande av vad utskottet anfört fastställa denna beredskapsstat att omedelbart lända till efterrättelse såsom allmän förskottsstat samt att ställa å förskottsstaten uppförda anslag till vederbörande myndigheters förfogande,

c) medgiva, att de i beredskapsstaten angivna anslagsbeloppen finge överskridas, under förutsättning att Konungen låtit riksdagskallelse utgå eller riksdagen ändock skulle inom tjugo dagar sammanträda.

Allmän beredskapsstat för budgetåret 1943/44. (Forts.)

Sedan utkottets hemställen föredragits, anförde:

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! För min del måste jag göra en betydande skillnad mellan de båda anslag, som det här är fråga om. När det gäller förslagsanslaget för planerandet av arbeten är det påtagligt, att pengar måste stå till regeringens förfogande på grund av de svårigheter, som i många fall anmäla sig vid igångsättandet av de utredningar, som äro nödvändiga. Vad däremot beträffar anslaget för internationell understödsverksamhet föreligger den väsentliga skillnaden, att där finns ingenting att ta på, när det gäller användningen av pengarna. Det finns inga avtal upprättade, vilket är helt naturligt, då man i stort sett inte kan upprätta några sådana, förrän kriget är slut. Det är inte gärna tänkbart, att regeringen skulle upprätta ett avtal med ett krigförande lands regering utan att vara någorlunda säker på att den främmande regeringen verkligen sitter kvar, när kriget är slut. Det finns inte heller några hållpunkter för bedömandet av, hur stort det anslag behöver vara, som från regeringens sida har ifrågasatts. Det hela kommer att bero av framtida överenskommelser med de regeringar, som efter kriget sitta i de länder, där man kan tänka sig att Sverige skall bidra till hjälparbetet och återuppbyggnadsverksamheten.

Ur dessa synpunkter kan jag inte förstå, varför riksdagen nu skall binda sig för ett anslag, beträffande vars framtida behövlighet eller storlek man inte har några bestämda utgångspunkter. Det enda skälet — om det nu skall vara ett skäl — är att beviljandet av anslaget kommer att framstå såsom en gest, vilken inför utlandet visar Sveriges goda vilja. Men enligt min mening hade en sådan gest kunnat göras utan att få den form, som den nu fått. Och därjämte ifrågasätter jag, om Sverige verkligen behöver göra någon gest för att övertyga utlandet om att vi äro beredda att byta varor med främmande länder eller att leverera vissa varor mot kredit för att därigenom kunna upprätthålla sysselsättningen i vårt eget land. Det är ju i detta fall inte fråga om något annat än planer på rent affärsmässiga transaktioner, som skola genomföras mellan krigförande länder — särskilt de nordiska länderna, säges det — och vårt eget land efter kriget. Det som närmast borde komma i fråga ur den synpunkten att man vill göra en gest vore, att Sverige skulle utan att begära något vederlag leverera vissa kvantiteter varor, men den frågan diskuterar ju ytterst flyktigt i regeringens proposition och i utskottets utlåtande.

Därtill kommer, att om riksdagen och statsmakterna efter krigets slut skulle finna det önskvärt — något som man kanske får antaga — att ställa ett hundra eller flera hundra miljoner kronor till förfogande för krediter eller för okompenserad export, är det en mycket kort procedur för riksdag och regering att fatta beslut därom. Det kan aldrig vara tal om att behandlingen av ett sådant ärende skulle genom några onödiga formaliteter behöva dra ut på tiden på ett sådant sätt, att avtal med främmande länder skulle riskeras.

När jag sålunda ifrågasätter, om riksdagen nu skall behöva ställa ett anslag till regeringens förfogande, vänder jag mig ju inte mot tanken som sådan, utan jag godkänner helt och hållet att Sverige på olika sätt ger sitt bidrag till återuppbyggnadsarbetet. Men jag vänder mig mot, att detta i verkligheten skall läggas i händerna på en man, nämligen finansministern. Det gäller ju här en finansfullmakt, vilket innebär — såsom det också står i utlåtandet — att dispositionsrätten ankommer på de departement, till vilkas arbetsområden ändamålen närmast äro att hänföra. Här har ju riksdagen under kriget ställt mycket stora belopp till regeringens förfogande, framför allt till försvarsdepartementets förfogande, samtidigt som man avhänt sig all saklig kontrollmöjlighet eller i varje fall möjligheten att i förväg inverka på hur

Allmän beredskapsstat för budgetåret 1943/44. (Forts.)

dessa pengar användas. Detta har man motiverat med att det föreligger en krigssituation, vilket kräver att regeringen har mycket fria händer, och att det alltid finns medel till förfogande. Men det argumentet kan ju inte gälla i förevarande fall, och jag frågar därför: vad finns det för anledning att till finansdepartementets förfogande ställa så stora belopp, som det här gäller, utan att riksdagen själv förbehåller sig möjligheten att i förväg granska de ändamål, vartill pengarna användas?

Just ur denna synpunkt har jag i min motion yrkat på att riksdagen skulle godkänna anslaget på 10 miljoner kronor till förberedandet av arbeten, då det därvidlag tydligen finns ett behov av att pengarna äro disponibla i förväg, men att riksdagen skall avslå förslaget om hundramiljonersanslaget, då det inte kan anföras någon bärande argumentering för att pengarna nu ställas till Kungl. Maj:ts förfogande.

Med detta har jag inte, herr talman, för min del uttalat någon misstro beträffande finansministerns omdöme eller hans goda uppsåt när det gäller användandet av de hundra miljonerna, även om jag måste säga, att det finns statsråd, som ha — åtminstone så som jag uppfattar saken — skött sina fullmakter på ett tvivelaktigt sätt. Riksdagen har ju också upprepade gånger varit tvungen att rikta mycket ampra anmärkningar mot användningen av en del anslag. Här är det emellertid närmast fråga om en princip — om man nu skall tala om principer i detta sammanhang — nämligen att när det inte kan påvisas några sakliga skäl för att regeringen i förväg disponerar vissa medel och då regering och riksdag utan någon längre tidsutdräkt kunna fatta beslut både när det gäller kreditavtal och anvisandet av anslag, bör det inte heller i förskott ställas pengar till regeringens förfogande.

Därför skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till den motion, som jag väckt i denna fråga, och vilken innebär detsamma som utskottets yrkande i dess första punkt, nämligen tillstyrkande av ett anslag på 10 miljoner kronor till förberedandet av arbeten, men som beträffande anvisandet av 100 miljoner kronor på beredskapsstat innehåller yrkande om avslag på Kungl. Maj:ts förslag.

Fröken Hesselgren: Herr talman! I motsats till den föregående ärade talarren skulle jag vilja uttala min glädje över Kungl. Maj:ts beslut att föreslå anvisandet av 100 miljoner kronor till de ändamål, som det här gäller. Låt vara att det i viss mån kan sägas vara en gest, men det betyder dock ofantligt mycket, att vi redan på detta stadium på sätt såsom skett genom regeringens förslag visa utlandet, att vi äro redobogna att göra en verklig insats både i det direkta hjälparbetet och i återuppbyggnadsarbetet.

Det var emellertid inte direkt för den sakens skull, som jag begärde ordet, utan för att göra ett påpekande. Kungl. Maj:t har föreslagit och utskottet godtagit, att man så fort som möjligt skall försöka få kontakt med de internationella organisationer, som skola utföra återuppbyggnads- och hjälparbetet, och det är ju synnerligen tacknämligt, att man har för avsikt att göra detta. Nu finns det emellertid flera stora internationella organisationer för ändamålet, vilka tyckas representera endast de allierade och sådana nationer, som dessa tillkalla — jag har sett, att bland dem som eventuellt kunna bli tillkallade befinner sig Sverige, och jag är övertygad om att vi också komma att anmodas vara med i arbetet. Men det finns en annan organisation, som också skall sysselsätta sig med dessa problem och där vi ha vår naturliga plats, i det att vi redan tillhöra den, nämligen den internationella arbetsorganisationen. Jag vill därför, herr talman, när det här talas om samarbete, påminna om denna organisation, som fått i uppdrag av inte mindre än 34 nationer att med-

Allmän beredskapsstat för budgetåret 1943/44. (Forts.)

verka i utredningarna för återuppbyggnadsarbetet. Det kan vara värdefullt att få använda dess samlade erfarenhet och expertis.

Vidare ser jag av det föreliggande förslaget, att det nu är meningen att tillsätta en sådan kommission, som riksdagen vid sin behandling av ärendet i våras begärde, en kommission, som skulle vara det centrala organet för återuppbyggnadsarbetet. Jag vill då uttala en förhoppning om att i denna kommissions arbete även kvinnor måtte komma att delta. En hel del av de spörsmål, som sammanhånga med hjälparbetet och återuppbyggnadsarbetet, äro ju sådana som i allra högsta grad beröra kvinnorna.

Det har sålunda inte varit för att på något vis motsätta mig vad utskottet här föreslagit, som jag tagit till orda, utan tvärtom för att understryka, att jag är mycket glad åt det förslag, som regeringen har framlagt, och det beslut, som utskottet i anledning därav har fattat.

Herr **Skoglund** i Doverstorp: Jag tror, herr talman, att det är av stort värde, att Sverige ger klart besked om att vi vilja delta i återuppbyggnadsarbetet i de krigshärjade länderna, och att detta besked ges på ett sätt, som inte kan missförstås. Inom statsutskottet har det inte heller funnits några delade meningar om den föreliggande propositionen, utan utskottet har varit enigt om att den bör tillstyrkas, och jag ber nu, herr talman, att kort och gott få hemställa om bifall till utskottets utlåtande.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag förstår till fullo, att man inom statsutskottet varit enig beträffande den föreliggande propositionen. Jag inser nämligen mycket väl, hur komplicerad frågan är, sedan regeringen framlämnat sin proposition, men jag menar, att regeringen hade haft möjlighet att på annat sätt än som nu skett betyga sin vilja att understödja återuppbyggnadsarbetet efter kriget. Vad fröken Hesselgren beträffar tyckte jag mig uppfatta hennes anförande ungefär på det sättet: Låt vara, det är en gest, men det är en vacker gest.

Ja, det är en gest, det är en vacker gest, som innebär, att riksdagen avstår från att själv avgöra, hur dessa 100 miljoner kronor skola användas. Det är naturligtvis en vacker gest, men det har mycket stora praktiska konsekvenser. Just därför har jag för min del icke velat vara med på att för en gest riksdagen skulle avstå från sin beslutanderätt i sådana här ting.

Fröken **Hesselgren**: Jag använde den ärade talarens eget uttryck, när jag sade »gest», men jag menade något mycket allvarigare än en gest. Jag menade, att det är en mycket stor verksamhet det gäller och att det är viktigt, att vi i tid göra klart för utlandet, att vi, som blivit skonade, stå färdiga att träda in med all den hjälp, som vi möjligen skola kunna åstadkomma.

Herr **Vougt**: Herr talman! Jag hade tänkt säga till herr Hagberg i Luleå ungefär detsamma som fröken Hesselgren sade nyss. Det är säkerligen icke bara fråga om en gest. Om man skall kunna planera detta arbete, måste Kungl. Maj:t kunna räkna med att få pengar av riksdagen.

Herr Hagberg i Luleå spelar nu demokraten, som vänder sig mot den diktatoriska regeringen eller den diktatoriske finansministern. Men herr Hagberg skall icke försöka dölja för oss, att bakom hans opposition ligger någonting annat, som kommit fram i den kommunistiska pressen. Det är farhågor, att dessa pengar skulle användas på sådant sätt, att ett av de nordiska broderländerna, som herr Hagberg för närvarande står starkt kritiskt till, skulle komma att få med av de pengar, som Sverige kan komma att anslå.

Allmän beredskapsstat för budgetåret 1943/44. (Forts.)

Herr **Lindqvist**: Herr talman! Jag begärde ordet för att be om en upplysning från någon representant i statsutskottet. Det gäller anslaget till planering av kommunala arbeten. Nu säger utskottet om dessa på sidan 6: »I den mån sådana här komma i fråga förutsättas de vara av beskaffenhet, att statsbidrag av medel, som ställas till förfogande för arbetslöshetens bekämpande, skall utgå till deras utförande under en motsedd period av arbetslöshet.»

Vad jag vill fråga är detta: Vem skall göra denna prövning? Skall arbetsmarknadskommissionen göra den, eller blir det byggnadsberedningen, eller hur har det tänkts med den saken? Propositionen är knapp. Jag hade trott, att statsutskottet skulle behandla detta mera utförligt. Något mera utförligt har utskottet gjort det, men det har ändå icke lämnat tillräckliga upplysningar. Det vore värdefullt, om vi i riksdagen, när vi komma hem och man frågar oss om detta, visste hur man har för avsikt att ordna det.

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Den fråga, som den siste ärade talaren ställde, gäller det avsnitt av detta utlåtande, som behandlats på den avdelning av statsutskottet, som jag tillhör. Det är då självklart, att jag har skyldighet att försöka svara på frågan. Jag kan i detta avseende icke giva annat svar än att eftersom man ställer ett belopp till Kungl. Maj:ts förfogande ligger avgörandet i sista hand hos Kungl. Maj:t. Jag föreställer mig emellertid, att i det avseendet följer Kungl. Maj:t utlåtandena från de underordnade myndigheterna. Jag tänker mig härvidlag, att arbetsmarknadskommissionens utlåtande kommer att vara vägledande för Kungl. Maj:t. Jag tror sålunda icke, att det på denna punkt behöver råda någon tvekan ute i kommunerna, hur beslutet rörande denna fördelning av planlägningsanslaget skall ske.

Medan jag nu kommit att ha ordet, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i alla dess detaljer.

Herr **Hagberg** i Luleå: Det kanske icke är värt att låta herr Vougt stå alldeles oemotsagd. Han hävdade nämligen, att det skulle ha varit den baktanken bakom min avslagsmotion, att jag icke ville vara med på att understödja Finland. Han säger sig ha funnit uttryck därför i den kommunistiska pressen. Därvid misstar sig herr Vougt. Jag kan icke erinra mig, att vare sig den kommunistiska pressen eller jag i motionen berört frågan, om Finland skall tilldelas dessa pengar. Däremot är det känt, att den norske ambassadören i Washington mycket energiskt uppträtt mot detta förslag från regeringens sida och sagt, att det avser att understödja finnarna. Jag vill säga herr Vougt, att jag ej är säker på att jag för min del, när kriget är slut, har någonting emot, att Sverige ställer pengar till förfogande för Finlands återuppbyggande. Det kan mycket väl tänkas, att herr Vougt är mera missnöjd med det än Hagberg i ett sådant fall.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 7.

*Förslag till
omorganisa-
tion av
riksbanken.*

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 76, i anledning av fullmäktiges i riksbanken förslag till omorganisation av riksbanken.

I skrivelse till bankoutskottet den 31 mars 1943 hade fullmäktige i riksbanken framlagt vissa riktlinjer och förslag beträffande riksbankens inre organisation. Sedermera hade fullmäktige i skrivelse till utskottet den 17 maj

Förslag till omorganisation av riksbanken. (Forts.)

1943 avgivit förslag angående den personalorganisation, som borde genomföras i anslutning till omläggningen av bankens inre organisation.

Utskottet hemställde,

att riksdagen, i anledning av fullmäktiges i riksbankens förevarande förslag, måtte

1) i princip godkänna den plan för riksbankens omorganisation, som av utskottet i dess motivering förordats;

2) med tillämpning från och med den 1 januari 1944

a) godkänna vid utskottets utlåtande såsom bilaga fogat förslag till ändrad lydelse i vissa delar av bankoreglementet,

b) godkänna vid utlåtandet såsom bilaga fogat förslag till ändrad lydelse i vissa delar av avlöningsreglementet för riksdagens verk,

c) godkänna vid utlåtandet såsom bilaga fogat förslag till ändrad lydelse i vissa delar av riksbankens tjänstepensionsreglemente för arbetare samt till ändrad lydelse i viss del av riksbankens familjepensionsreglemente för arbetare,

d) besluta, att den vid avlöningsreglementet fogade tjänsteförteckningen skulle, i vad den avsåge riksbanken, erhålla den ändrade lydelse, som framginge av vid utlåtandet vidfogad bilaga;

3) godkänna vid utlåtandet såsom bilaga fogat förslag till ram för tjänstetillsättningar inom riksbanken (övergångsplan), att tillämpas tillsvidare från och med den 1 januari 1944 eller den senare dag, fullmäktige bestämde till och med den 31 december 1946;

4) bemyndiga fullmäktige att utöver övergångsplanen tillsätta högst sju tjänster i lönegraden RA 16;

5) bemyndiga fullmäktige att till indragningsstat överföra högst tolv tjänstemän, därav högst två i lönegraden RA 24 och återstoden i lägre lönegrader, med rätt för de till indragningsstat överförda att åtnjuta avlöning enligt ortsgrupp C;

6) bemyndiga fullmäktige att använda ett belopp av högst 20,000 kronor per år för arvode åt en direktörsassistent; samt

7) bemyndiga fullmäktige att i övrigt vidtaga de åtgärder i samband med omorganisationens genomförande, som av utskottet i motiveringen förordats.

Enligt den av utskottet förordade omorganisationsplanen skulle riksbankens direktion bestå av fem ledamöter, av vilka en skulle vara av riksdagen vald fullmäktig och såsom deputerad erhålla en fast placering i direktionen.

Reservationer hade avgivits:

1) av herr *Paulsen*, som beträffande förslaget i dess helhet hemställt, att riksdagen, med godkännande av utav reservanten uppdragna riktlinjer för ärendets fortsatta beredning, måtte avslå det föreliggande förslaget till omorganisation av riksbanken;

2) av herrar *Nordenson*, *Sylwan* och *Ericsson* i Åtvidaberg, vilka ansett, att utskottets yttrande beträffande direktionens sammansättning bort hava annan, i reservationen angiven lydelse, innebärande att något behov av en ständigt jourhavande fullmäktig (deputerad) icke kunde anses föreligga, varjämte reservanterna i enlighet med sitt uttalande därom förordat viss ändrad lydelse av § 16 och § 17 mom. 1 bankoreglementet;

3) av herrar *Berling*, *Sundvik* och *Hallberg*, vilka inom utskottet yrkat, att tilläggsarvodet till deputeraden måtte bestämmas till högst 6,000 kronor för år och att i enlighet därmed detta belopp borde i stället för högst 8,000 kronor införas i § 16 mom. 5 bankoreglementet; samt

4) av herr *Nordenson*.

Dessutom hade särskilt yttrande avgivits av herr *Ohlin*.

Förslag till omorganisation av riksbanken. (Forts.)

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Svedman**: Herr talman! Riksbanken är ju ett riksdagens verk. När ett förslag till omorganisation av riksbanken nu föreligger, har detta icke förelagts riksdagen i form av en kungl. proposition, utan det har avgivits till bankoutskottet av bankofullmäktige. Bankofullmäktiges förslag sönderföll i två delar, nämligen en som omfattade riksbankens inre organisation och kom utskottet till handa den 31 mars i år. och en annan, som omfattade personalorganisationen och kom utskottet till handa den 17 maj. Utskottet gick i författning om att ett sammandrag av förslagens innehåll utdelades bland kamrarnas ledamöter i våras. Det har stått riksdagens ledamöter fritt att göra framställningar till utskottet beträffande de föreliggande förslagen, trots att direkt motionsrätt ej varit för handen.

Förslagen äro ursprungligen uppgjorda av *en* man, nämligen vice riksbankschefen Ferdinand Wallberg, som 1937 fick bankofullmäktiges uppdrag att utarbeta och framlägga förslag till riksbankens omorganisation. Utredningsmannen har gått grundligt till väga. Att det tagit lång tid beror dels på uppdragets art och dels därpå, att utredningsmannen vid sidan av detta uppdrag haft en ingalunda obetydlig arbetsbörda.

Utskottets ledamöter ha blivit övertygade om att en omorganisation, en reform beträffande riksbankens organisation och arbetsmetoder, är av behovet påkallad. Jag skulle tro, att även den reservant, som yrkat avslag på förslaget, är överens med utskottets övriga ledamöter därom, att ett behov verkligen föreligger, därför att den nuvarande organisationen såväl som dess arbetsmetoder äro föråldrade.

Man har velat vinna två huvudsyften med denna omorganisation: Det ena är att göra banktjänsten i dess helhet mera rationell och effektiv genom personal- och bokföringsreformer, dessa senare i väsentlig mån innebärande maskinbokförings införande i omfattande grad. Det andra huvudsyftet är att förstärka den del av organisationen, som har att svara för riksbankens huvuduppgift, d. v. s. vården om penningväsendet, vilken efter krigets slut torde bli mera komplicerad och arbetskrävande än hittills.

Utredningsmannens förslag har undergått en hel del jämkningar och förändringar, företagna dels av bankofullmäktige och dels av utskottet. Själva den stomme, som är framlagd av utskottet i dess förslag, är dock hans. De jämkningar och ändringar, som gjorts särskilt av utskottet, beröra dels riksbankens ledning och dels avdelningskontorens ställning.

Riksbankens nuvarande ledning är som bekant lagd i händerna på av riksdagen valda bankofullmäktige. Bankofullmäktiginstitutionen lämnas i förslaget orubbad. Under bankofullmäktige finnes en direktion, sammansatt av riksbankschefen, vice riksbankschefen och två andre deputerade — riksbankschefen kallas förste deputerad. Därjämte äro bland de valda bankofullmäktige två utsedda, den ene som chef för huvudkontoret och den andre som chef för avdelningskontoren, bägge benämnda andre deputerade. Dessa deputerade skulle det nu vara meningen att slopa, och i stället skulle införas ett par mellanelled mellan de deputerade och de olika »grupperna» för att fullständiga organisationsbyggnaden.

Det första ledet kallas för sektioner som skall vara till antalet tre. Det andra ledet kallas avdelningar och vara förslagsvis sju till antalet. Därunder komma de olika grupperna. Enligt bankofullmäktiges förslag skulle direktionen bestå av riksbankschefen, vice riksbankschefen, den för tillfället föredragande av de tre sektionscheferna samt en jourhavande fullmäktig.

Denne jourhavande fullmäktigs post skulle beklädas alternerande av samt-

Förslag till omorganisation av riksbanken. (Forts.)

liga riksbanksfullmäktige med förslagsvis en tjänstgöringstid av en månad i sänder för att på detta sätt alla fullmäktige skulle sätta sig in i riksbankens uppgifter och arbetssätt.

Inom utskottet väcktes emellertid förslag därom, att direktionen skulle ökas med en deputerad vald på längre tid, förslagsvis ett år i sänder. På detta sätt skulle deputeradeinstitutionen återuppstå, liksom komma in genom en bakdörr. Jag var för min del då förslaget kom fram av samma uppfattning som de reservanter, som uppträda mot detta förslag. Emellertid blev jag mera försiktigt stämd mot förslaget, sedan en instruktion för denna mera permanente deputerade utarbetats och framlagts. I varje fall har jag ej biträtt reservationen. Skälen därtill voro, dels att en länedelegation, som hittills varit självständig institution, föreslås gå upp i och sammansmälta med direktionen — vilket ju i och för sig kan motivera en utbyggnad av direktionen — dels att denne deputerade skulle bli medlem av en organisationskommitté, som hade att övervaka genomförandet av den föreslagna organisationen, och dessutom bli ordförande i den så kallade industristyrelsen, vilken är en nyhet i förslaget och skall ersätta de inspektörer av sedeltryckeriet och pappersbruket, som hittills fungerat och som utgjorts av bankofullmäktige.

Alltså: bankofullmäktige, direktion, sektioner, avdelningar och grupper, det är den föreslagna organisationsbyggnaden av riksbanken.

Sektionerna skulle som sagt vara tre. Den första skulle ha hand om vanliga bankärenden, den andra om centralbanksärenden och den tredje om interna och administrativa uppgifter. Länedelegationen skulle, som också är sagt, uppgå i direktionen.

Industristyrelsen hade av bankofullmäktige föreslagits skola bestå av fem ledamöter: vederbörande sektionschef, d. v. s. chefen för tredje sektionen, en fullmäktig, som skulle vara ordförande i styrelsen, och en industrisakkunnig, d. v. s. en person förtrogen med papperstillverkning och tryckeriverksamhet; därjämte skulle föreståndarna för de respektive verken ingå i styrelsen. Styrelsen skulle alltså bestå av fem ledamöter.

Utskottet har ansett det vara nog med tre ledamöter i styrelsen och därför utslutit de båda föreståndarna för verken och låtit dem uppträda som föredragande inom den av tre personer bestående styrelsen. Ordföranden skulle, som jag sade, vara en deputerad och väljas för ett år i sänder. Så skulle sektionschefen och den industrisakkunnige utgöra de båda andra ledamöterna i denna tremannastyrelse.

Utskottet har företagit en annan ändring i organisationsförslaget, nämligen den att låta revisionsavdelningen sortera direkt under bankofullmäktige och icke under direktionen, för att därigenom ge den en mera självständig ställning.

Detta var riksbankens inre organisation jämte ledningen och organisationen av huvudkontoret. Utskottets förslag företer, som jag nämnt, en del avvikelser från bankofullmäktiges förslag.

Vad beträffar avdelningskontoren hade utredningsmannen föreslagit, att visst rutinarbete skulle överflyttas från avdelningskontoren till huvudkontoret. Överflyttningen skulle avse viss del av bokföringen, hypoteksförvaringen, registreringen av låneklientelet och eventuellt även diskonteringen av större växelposter. Vidare skulle erläggandet av räntor och amorteringar å lån, som beviljats vid avdelningskontoren, regelmässigt ske genom inbetalning å postgiro till huvudkontoret, som jämväl skulle avisera låntagarna om de förfallna beloppen.

Detta har utskottet icke velat gå med på. Utskottet har ej delat den uppfattning, åt vilken utredningsmannen och fullmäktige givit uttryck. Enligt

Förslag till omorganisation av riksbanken. (Forts.)

utskottets mening synes det nämligen otvivelaktigt, att överflyttningen av arbetsmaterial till huvudkontoret i den omfattning utredningsmannen föreslagit och personalindragningarna vid avdelningskontoren i vissa fall skulle medföra försenad expediering och även i övrigt försvåra kontorens förmåga att betjäna låntagarna samt därigenom i viss mån minska kontorens konkurrenskraft. Enligt utskottets åsikt böra åtgärder, som kunna medföra en rationalisering av arbetet inom avdelningskontoren, kunna genomföras av bankofullmäktige under iakttagande av att kontoren icke berövas den rörelsefrihet, som bankofullmäktiges förslag innebär.

Det synes överhuvud taget ovisst, huruvida någon verklig ekonomisk vinst skulle uppstå för riksbanken genom att, såsom här föreslagits, en betydande del av det arbetsmaterial, för vars behandling kontoren organiserats, skulle överföras till huvudkontoret, som redan nu i allmänhet är proportionsvis mera arbetsbelastat än avdelningskontoren, och vars lokaler dessutom äro strängt utnyttjade. För allmänhetens del skulle förvaringen av reverser och hypotek vid huvudkontoret innebära den nackdelen, att lånehandlingarna i sådana fall, där detta eljest skulle vara möjligt, icke kunde utbekommas i samband med återbetalningen av lån utan först vid senare tidpunkt.

Därtill kommer, att i en tid som denna, när förödelsekriget från luften överträffat allt vad man kunnat föreställa sig, det är föga lämpligt att på *en* plats hopa alla dessa värdehandlingar, dessa hypotek, som enligt fullmäktiges förslag skulle sändas till Stockholm och förvaras här. Detta har utskottet motsatt sig. Överhuvud har utskottet ansett, att i avvaktan på utredningen om inrättande av en statens affärsbank och det resultat, denna utredning kan giva, böra vi låta avdelningskontoren få sådan rörelsefrihet och konkurrensförmåga, att icke deras klientel därför att det blir långsammare och omständligare betjänat går tvärs över gatan till affärsbankens kontor. Jag vill tillägga, att vilket resultat än utredningen om en statens affärsbank får, inverkar det i ingen mån på det beslut, som riksdagen fattar, om riksdagen följer utskottet.

Jag har redan talat om industriverkstyrelsen och dess sammansättning och uppgifter. Jag vill säga några ord om personalen. Personalen har visat en viss oro inför detta förslag. Oron borde ha minskats i den mån förslaget har genomgått de olika instanserna, ty efter bankofullmäktiges revision och efter utskottets ytterligare översyn ha personalens synpunkter allt mera beaktats. Men det är klart, att mellan gammalt och nytt måste det bli en skarv, och utan varje offer kan man icke komma över denna skarv, om man nämligen vill ha något verkligt nytt av det gamla. Vad som här är ofrånkomligt det är, att befordringsmöjligheterna för vissa av tjänstemännen i riksbanken och särskilt för tjänstemän i mellangraderna försämras. Därtill kommer, att en del förordnandetjänster upphöra, och då ju i regel ett förordnande har mer eller mindre tillfällig karaktär, så följer därmed en inkomstminskning. Här gäller liksom för övrigt vid genomförandet av hela förslaget, att utskottet ålägger bankofullmäktige att gå varsamt fram och bygga på de erfarenheter, som bankofullmäktige kunna vinna under reformens genomförande, samt att taga all nödig hänsyn både till personalens intressen och till andra omständigheter, som kunna befinnas vara värda beaktande. Någon uppsägning av personal i och för omorganisationens genomförande skulle icke behöva ifrågakomma, möjligen med undantag för tillfälligt anställd personal och eventuellt för en eller annan extra tjänsteman. Härtill kommer, att de ifrågasatta lönesänkningarna icke skulle drabba nuvarande tjänst innehavare, vilka skola skyddas genom särskilda övergångsbestämmelser.

I förslaget ingår en övergångsplan, som spänner över tre år framåt. Den upptager i jämförelse med personalplanen ett större antal tjänster i vissa

Förslag till omorganisation av riksbanken. (Forts.)

lönegrader. Utskottet har gjort en del särskilda avvikelser, som jag vill påpeka. Kassörerna, vilka föreslogos skola placeras i 16, 18 och 20 lönegraderna, komma att slippa 16 lönegraden, den lägsta, och skola fördelas på 18 och 20 lönegraderna. Vaktmästarna undgå den 5 lönegraden, så att den lägst placerade vaktmästaren placeras i 7 lönegraden. Dessa bägge avvikelser har utskottet gjort beträffande lönerna i det förslag, som bankofullmäktige framlagt.

För övrigt vill jag nämna, att vad lönerna beträffar så har en särskild kommitté, bestående av generaldirektör Stridsberg, statssekreterare Westling och statskommisariern Johnsson granskat förslaget. Lönenämnden för riksdagens verk har framlagt sina synpunkter i ett ganska utförligt utlåtande, som i ett och annat avseende företer avvikelser från bankofullmäktiges förslag. Utskottet har inom sig tillsatt en delegation för att granska lönenämndens betänkande, och denna delegation har ansett sig böra tillstyrka bifall till vad lönenämnden föreslagit. Utskottet har för sin del kommit till samma slut.

Jag skulle kanske ha nämnt, att beträffande avdelningskontoren bankofullmäktiges förslag upptager den nyheten, att avdelningskontorens styrelser utökas med en man, så att vid de mindre kontoren styrelsen, som för närvarande består av verkställande direktören och två andra personer, skall komma att bestå av en verkställande direktör och tre andra personer och styrelsen vid de större kontoren, som för närvarande består av verkställande direktören och tre andra personer, skall bestå av verkställande direktören och fyra andra.

Enligt utredningsmannens förslag skulle icke mindre än 135 tjänster så småningom dragas in, när organisationen var genomförd helt och hållet, vilket skulle medföra en besparing på 1.5 miljoner kronor om året. Utskottet har icke följt detta förslag, så att besparingen kan icke bli så stor som utredningsmannen tänkt sig, men den blir i alla fall ingalunda föraktlig. Utskottet har beträffande tjänsternas antal varit frikostigare än utredningsmannen och bankofullmäktige. Så t. ex. ha avdelningskontoren fått 16 tjänster utöver vad bankofullmäktige föreslagit, och på det sättet och genom andra tillägg av tjänster skulle i stället för, som utredningsmannen föreslagit, 135 tjänster endast 99 tjänster komma att indragas. Av dessa 99 tjänster äro för närvarande 46 vakansatta, vilket i viss mån underlättar reformens genomförande.

Herr talman! Detta var, skulle jag tro, ett tämligen fullständigt referat av det väsentliga i vad bankoutskottet föreslår beträffande riksbankens omorganisation. Något anslag begäres icke för denna reforms genomförande. Utskottets hemställan upptager sju olika punkter. Till vad utskottet i dessa punkter föreslår ber jag, herr talman, att få yrka bifall.

Herr Paulsen: Herr talman! Då jag reserverat mig för avslag på bankoutskottets förslag, så ber jag att få yttra ett par ord. Jag vill börja med att säga, att jag anser, att den tidpunkt man har valt för denna omorganisation är synnerligen olämplig. Att mitt under ett pågående krig ställa till med en sådan stor omorganisation kan icke vara riktigt. Utredningen och det förslag, vari utredningen utmynnat, har ju tagit sikte på krigsförhållanden med valutakontor med utsläppning av massor av sedlar, med för litet antal skiljemynt o. s. v., o. s. v. Förslaget är uppgjort av vice riksbankschefen, som har gjort en gästroll i riksbanken. Han lämnar nu riksbanken, och vi få en ny vice riksbankschef, som kanhända har helt andra synpunkter än den nuvarande vice riksbankschefen har, och i så fall får hela förslaget göras om. Ingen människa vet i denna stund, hur riksbanken kommer att se ut efter omorganisationen. Herrarna och damerna kunna fråga vem ni vilja av riks-

Förslag till omorganisation av riksbanken. (Forts.)

bankschefen, fullmäktige eller tjänstemän i riksbanken: ingen kan tala om för er, hur riksbanken kommer att se ut efter omorganisationen, ty ingen vet det. Inom näringslivet här i landet utreder man visserligen allt möjligt för att man skall vara beredd, när freden kommer, men man gör inga verkliga förändringar; det är man alltför klok för att göra. Så borde vi också handla här i riksdagen. För två år sedan beslöt riksdagen en utredning om tillskapande av en stats affärsbank. Den utredningen är ännu icke verkställd. Tycka icke kammarens ledamöter ändå, att en omorganisation nu föregriper en sådan utredning. Åtminstone anser jag, att den gör det.

Tjänstemännen skola tillsättas genom förordnande. Hittills ha de tillsatts genom konstitutorial och ha haft klagorätt hos bankoutskottet. Nu vill jag ju inom parentes säga, att den klagorätten icke varit mycket att hurra för, ty i allmänhet har bankoutskottet icke givit den klagande rätt utan varit angeläget om att stå väl hos riksbanksledningen, men tjänstemännen ha i varje fall hittills haft denna rätt. Hädanefter skola de i stor utsträckning tillsättas på förordnande. Vad betyder det? Jo, det betyder, att de komma att helt och hållet »hänga i armarna» på riksbanksledningen. Är det en bra ledning, så kan det inte vara så farligt, men vem kan garantera, att det icke blir en sådan ledning, att en tjänsteman, som kommer med ett misshagligt förslag, riskerar att bli iväggörd. Under sådana förhållanden är det icke så konstigt, att tjänstemännen icke äro vidare nöjda med den föreslagna omorganisationen.

Riksbankstjänstemännen ha, nära nog i sista stund, skickat in en skrivelse till bankoutskottet. Denna skrivelse, som jag nu ämnar läsa upp, har undertecknats av alla riksbankens tjänstemän från den högste till den lägste med undantag av tre bankråd. De som icke undertecknat skrivelsen ha kanhända spekulerat i att komma med bland topparna. Hur därmed förhåller sig vet jag icke. Jag föreslog i bankoutskottet — det är ju ingen hemlighet — att bankoutskottet skulle foga denna skrivelse som bilaga till sitt utlåtande, men utskottet var väl ängsligt för att det skulle rubba utskottets cirklar, om kammarens ledamöter finge reda på, vad tjänstemännen tänka om saken, så att utskottet avskog detta mitt förslag. Därför ser jag mig nu nödsakad att läsa upp skrivelsen. Det tar icke så lång tid, men några minuter tar det nog. Skrivelsen lyder:

»Till riksdagens bankoutskott. Undertecknade tjänstemän i Sveriges riksbank anhålla vördsamt att i fråga om den föreslagna omorganisationen av riksbanken få anföra följande.

Utan att ingå på närmare detaljer må till en början framhållas, att den kritik, som från tjänstemannahåll på vissa väsentliga punkter riktats mot förslaget, ingalunda härrör från en negativ inställning till rationaliseringar eller en omorganisation. Tvärtom vilja vi framhålla angelägenheten av att bankens verksamhet moderniseras och effektiviseras. De föreslagna formerna härför synas oss emellertid icke i allo vara de bästa. I samtliga över förslaget avgivna yttranden av avdelningschefer vid huvudkontoret, styrelser vid och särskilt utsedda sakkunniga för avdelningskontoren samt personalorganisationerna har sålunda starkt kritik riktats mot detsamma. De uttalade betänkligheterna grunda sig på praktiska erfarenheter samt synnerligen noggranna undersökningar. Anledningen till att tjänstemännen ingående studerat hithörande problem, har varit, att de *med öppen blick för sitt ansvar såsom statstjänstemän* velat bilda sig en objektiv uppfattning om de föreslagna åtgärdernas lämplighet. I stort har kritiken ej heller kunnat vederläggas med sakskalet utan mötts med att den emanerade från en avog inställning till rationaliseringar eller att förslaget missförståts. Även herrar fullmäktige själva hava i det nu föreliggande förslaget visat stor osäkerhet inför denna omorganisation. 'Det är

Förslag till omorganisation av riksbanken. (Forts.)

emellertid icke möjligt för fullmäktige att bedöma, huruvida förslagen i alla detaljer lämpa sig till utförande i oförändrad form eller huruvida modifieringar böra vidtagas.' Yttranden av detta slag förekomma på ett flertal ställen i fullmäktiges förslag. Allt synes oss därför tala för att kritiken varit befogad.

Vad som i denna kritik påpekats beträffande den föreslagna centraliseringen av arbetsuppgifter samt dessas fördelning på avdelningar m. m., skall här icke återupprepas. Däremot förtjänar det kanske än en gång framhållas, att de föreslagna förändringarna i kontrollhänseende icke synas bjuda den säkerhet, man har rätt att fordra av ett statens verk. De påpekanden, som härvid gjorts av reservanten inom fullmäktige, fil. dr Edvard Björnsson, måste i allt väsentligt anses riktiga. Vid en omläggning av kontrollen måste dock ur säkerhetssynpunkt hållas i minnet, att t. ex. antalet kassavårdare, vilka äro gemensamt ansvariga för valvsbehållningar, växlande från några tiotal miljoner till miljarder kronors värde, icke i något fall bör vara färre än tre. Vidare synes oss den utvidgade användning av mindre kvalificerad och okvalificerad personal, som föreslås, i sig fordra starkare kontroll och skärpt övervakning, för att ej allt för stor felmarginal skall uppstå. Även den föreslagna inskränkningen av vaktpersonalen, vilken biträder vid kassavård och värdetransporter samt övervakningen av stora värden och även i viss utsträckning fullgör åligganden av tjänstemannakaraktär, synes oss ur säkerhetssynpunkt synnerligen betänklig.

Vad personalens ställning beträffar, utgör förslaget en direkt fortsättning på den utveckling, som tidigare påbörjats inom det privata näringslivet. I stora drag medför det nämligen skapandet av ett fåtal högre tjänster, av vilka de flesta sannolikt icke komma att besättas med bankens egna tjänstemän, samt en synnerligen kraftig beskärning av antalet tjänster i mellangrader och lägre grader jämte en nedpressning av lönenivån och anställande i stor utsträckning av mindre kvalificerad och okvalificerad arbetskraft. Någon motsvarande omfördelning av arbetsuppgifter har emellertid icke skett utan i en del fall kommer till och med ökat arbete och ökat ansvar att förenas med lägre lön än nu och lägre tjänsteställning. Förslaget innebär här en föga lycklig kategoriklyvning, och skulle detsamma gå igenom, synes riksdagen därmed även ha fattat principiell ståndpunkt till denna utveckling. En liknande utveckling för samtliga tjänstemän i allmän tjänst synes då vara att vänta och kanske även en skärpning av läget för dem i enskild.

Genom de föreslagna åtgärderna komma vidare bankens nuvarande tjänstemän att bjudas sämre villkor icke blott för framtiden i befordringsavseende utan även omedelbart i lönehänseende. Genom indragning och sänkning av ordinarie tjänster bortfaller nämligen i stor utsträckning möjligheten att erhålla vikariatsersättning, vilken hitintills utgjort en icke oväsentlig del av löneinkosten. Även förordnanden, som på grund av vakanssättningen innehafts sedan flera år tillbaka, bortfalla, vilket innebär löneminskning med t. ex. c:a 900 kronor per år för tjänsteman i 26:e lönegraden, som förordnats i RA 30, c:a 1,100 kronor per år för tjänsteman i RA 22 med förordnande i RA 26 o. s. v. Beträffande felräkningspenningar samt arvoden till bank- och vaktpersonal kunna samma påpekanden göras. Till och med vid en befordran enligt förslaget kommer mängden tjänsteman att uppbära lägre lön än vad han för närvarande gör. I detta sammanhang torde även kunna påpekas de försämrade villkoren för bankens icke ordinarie personal. Redan nu utgör densamma vid huvudkontoret, om reservpersonalen icke inräknas, mer än 40 % av hela personalen och kommer sannolikt att i avsevärd grad öka genom den föreslagna omorganisationen. Vid lönesättningen synes man sålunda ej ha beaktat eller tillräckligt beaktat de särskilda bestämmelser, som gälla för riksbankens tjänstemän i fråga om deras ekonomiska ställning. (Se Bankoreglementet § 39.)

Förslag till omorganisation av riksbanken. (Forts.)

Betryggande övergångsbestämmelser för att motverka dessa löneminskningar synas oss därför vara ett befogat önskemål.

Ytterligare vilja vi framhålla, att vid de förhandlingar, som förts, bankofullmäktige icke låtit sig representeras av någon med ingående kännedom om riksbanksförhållanden eller ens av någon bankexpert. Det torde därför kunna ifrågasättas, om förhandlingarna blivit av sådant värde, som avses med desamma. Ej heller har personalen beretts tillräcklig möjlighet att på ort och ställe demonstrera nu gällande rutin för att på så sätt skapa jämförelsematerial med den föreslagna arbetsordningen, trots att detta torde vara i överensstämmelse med moderna organisationsmetoder.

Med hänsyn till vad som anförts såväl tidigare som härovan, våga vi framhålla våra starka betänkligheter mot omorganisationsförslaget. Samtidigt vilja vi även framhålla, att vi givetvis komma att fullgöra våra åligganden lika lojalt som hittills, om förslaget genomföres, ehuru vi i sådant fall väl näppeligen kunna åläggas ansvaret för de konsekvenser, som då synas oss ofrånkomliga.

Under återopande av vad härovan anförts, hemställa vi, att bankoutskottet vid det slutliga ställningstagandet måtte

beakta de synpunkter och önskemål, som såväl tidigare som nu framförts i skrivelser och under uppvaktningar, samt

vidtaga sådan ändring av förslaget, att personalen icke gives ändrade villkor förrän en omorganisation, som motiverar detta, genomföres.»

Herr talman, mina damer och herrar! Det där var ju sakkunskapen, den verkliga sakkunskapen, som uttalar sig i denna skrivelse. Förslaget innebär, att det bildas en kraftig topp med högre tjänstemän, och långt, långt därunder komma sedan de, som skola förrätta det verkliga arbetet. Om kammarens ledamöter slå upp sidan 63 i utlåtandet, finna ni där en tablå beträffande organisationen av riksbanken. Nu är det så, att riksbankschefen jämte två andra deputerade ha ledningen över hela riksbanken. Enligt det förslag, som nu föreligger och som herr Svedman talat så vackert för, har man först direktionen. Sedan sker en uppdelning i tre olika sektioner med en högt avlönad chef för varje sektion. Dessa delas upp i 7 avdelningar och sedan komma alla underavdelningar långt där nere. Lönerna äro ju också högt tilltagna för dem, som stå i toppen.

Som kammarens ledamöter kanske sett i utskottets förslag, är riksbankschefen placerad i lönegrad RC 13. Jag föreställer mig, att kammarens ledamöter icke bevara i sina hjärnor vad det betyder i pengar. Jag har tittat efter, att det betyder 37,000 kronor i lön per år. Det är samma betalning, som riksbankschefen haft hittills, så det kan ej göras något åt den saken. Affärsbankerna betala ju sådana löner till sitt folk, så att om vi skola ha en duktig karl, måste han vara bra betald. Sedan kommer vice riksbankschefen i lönegrad RC 12, vilket betyder 29,000 + 7,000 kronor i lön, och så två bankdirektörer, d. v. s. två sektionschefer — vice riksbankschefen skall vara den ene sektionschefen — med en lön av vardera 20,000 kronor. Sedan komma, med några tusental kronor lägre lön, direktörerna på avdelningskontoren. Men de, som skola förrätta det verkliga arbetet komma upp till en lön av 9,020 kronor enligt lönegrad RA 26. Sedan sjunka lönerna ned till ungefär 3,000 kronor.

Som man ser av förslaget är det den höga toppen, som tillsätter alla de tjänstemän, som skola vara i riksbanken, och som skall leda och fördela arbetet. Dessa höga tjänstemän skola ha oerhört bra betalt, men de lägre tjänstemännen, som skola förrätta det verkliga arbetet, äro icke så lysande betalda. Men dessutom skola där anställas människor i halvtidstjänst. Vilka tror kammarens

Förslag till omorganisation av riksbanken. (Forts.)

ledamöter skola sättas till dessa tjänster? Skall det bli familjeförsörjare? Nej, de kunna icke försörja en familj på den lön, som en halvtidstjänst giver. Dessa befattningar komma att utlämnas till fruar i god ekonomisk ställning, som vilja ha extra inkomster till nöjen, teater och »make up» och allt vad det kallas för. Om riksdagen går med på bankoutsrottets förslag, kan man icke säga, att riksdagen gynnar familjebildningen. Det gör man sannerligen icke med ett sådant förslag. Som det nu är kan en duktig riksbankstjänsteman avancera och nå även den högsta posten och få bra betalt. Efter detta förslags genomförande är det stopp. De komma att förbli bland de lägre tjänstemännen, som skola förrätta det verkliga arbetet. Till toppen nå de aldrig. Där skola andra människor placeras, som riksbanksledningen finner lämpliga och behagliga för sina syften.

Bankoutsrottet har beviljat riksbankschefens anhållan om en assistent med en lön av 20,000 kronor. Som skäl därför anföres, att riksbankschefen är tröttkörd och behöver en medhjälpare. Själv säger han, att han är trött och överansträngd, och då tror man det ju. Men varför är han det? När vi för några år sedan tillskapade vice-riksbankschefssysslan, skedde det också under en tid, då det var stora påfrestningar på riksbankschefen. Man var rädd för att han skulle falla ihop och ville då skapa en befattning, vars innehavare skulle sköta riksbankschefens åligganden, om han ej själv skulle kunna sköta dem. Då fick vi vice riksbankschefen Lamm, som skötte den befattningen, så som den var ämnad att skötas, men denne och Rooth drogo icke jämnt. Resultatet blev, att Lamm avgick. Sedan kom Wilhelmsson, som också skötte vice-riksbankschefssysslan, så dog han, och därefter kom Wallberg, som uppgjort det här lysande förslaget. Wallberg har aldrig någonsin tjänstgjort som vice riksbankschef; han har lämnats helt andra uppgifter. Om riksbankschefen i denna dag skulle vara urståndsatt att sköta sin tjänst, blir det inte vice riksbankschefen som kan sköta den, ty han har, som sagt, aldrig kommit att sätta sig in i den, utan det blir någon annan, möjligen den som är ämnad att inneha assistentbefattningen med de där 20,000 kronorna.

Jag skall säga ett ord om avdelningskontoren också. Förut ha hypoteken på sådana lån, som tagits i avdelningskontoren, förvarats där, och när låntagaren har betalt in sitt lån har han fått igen sin revers; så går det för övrigt till i alla banker. Men nu har man inom riksbanken funderat ut, att alla hypotek skola dras upp till riksbankens huvudkontor. Om en låntagare i ett avdelningskontor betalar in ett lån, får han således inte sin revers tillbaka. Nej då, det dröjer någon dag innan den hinner upp till Stockholm och tillbaka igen. Vad tro kammarens ledamöter, att de människor som ha affärer med riksbanken komma att säga om den saken? De komma naturligtvis till att börja med att bli arga, men resultatet blir bara, att de i fortsättningen vända sig till andra banker, där de bli bättre behandlade.

Om jag ville gå in på det hela punkt för punkt, vore det synnerligen mycket att tillägga i denna sak, men jag skall stanna här och hänvisa till min reservation om avslag på hela det här förslaget, till vilken reservation jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Svedman erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Herr Paulsens underhållning visade, särskilt i hans slutord, att han inte tillräckligt tagit del av utskottets utlåtande. Hypoteksförfarandet har nämligen rätats till på det sätt jag angav, så att den fara, som herr Paulsen därvidlag pekade på, existerar inte. Det var att slå in öppna dörrar att hänvisa till detta.

Herr Paulsen säger, att utskottet inte har vågat ta in tjänstemannaskriv-

Förslag till omorganisation av riksbanken. (Forts.)

sen. Ja, jag känner inte till någon rädsla i det fallet. Men den omständigheten att skrivelsen — den är daterad den 24 november och finnes refererad på sidan 4 i utlåtandet — inkom sedan utskottet fattat sina preliminära beslut, har dock bara lett till att den behandlats precis på samma sätt som alla andra skrivelser, som kommit in till utskottet. Skulle denna skrivelse ha tagits in som bilaga, skulle åtskilliga andra också ha tagits in som bilagor, och då hade utlåtandet, som nu omfattar 184 sidor, säkerligen svällt med ett femtiotal sidor och således varit ännu svårare för herr Paulsen att penetrera än vad utlåtandet nu tycks ha varit.

Herr Paulsen säger, att tidpunkten för en omorganisation är olämplig. Ja, för den som inte vill något äro alla tidpunkter olämpliga. Denna fråga har varit aktuell i många år, och att den nu kommer fram med förnyad styrka beror därpå, att riksbanken med nödvändighet måste vara rustad att möta efterkrigstidens påfrestningar, särskilt med hänsyn till valutafrågor och vad därtill hör.

Herr Paulsen, som jämväl på begäran erhöi ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! När herr Svedman säger, att utskottet anført så mycket som erfordras av skrivelsen från riksbankstjänstemännen, skall jag tillåta mig citera vad utskottet yttrar om densamma — jag tror jag hinner med det på dessa minuter:

»Till utskottet ha vidare inkommit *dels* en framställning från styrelsen för riksbankstjänstemännens förening angående inrättande övergångsvis av förslagsvis tio tjänster i 16 lönegraden, *dels* en framställning från civilförvaltningens personalförbund med hemställande om ärendets återförvisande till fullmäktige, *dels* ock en den 24 november 1943 dagtecknad, av praktiskt taget samtliga tjänstemän i riksbanken undertecknad skrivelse. I sistnämnda skrivelse hemställes, att bankoutskottet vid det slutliga ställningstagandet måtte beakta de synpunkter och önskemål, som framförts från personalens sida i skrivelser och under uppvaktningar, samt vidtaga sådan ändring av förslaget, att personalen icke gives ändrade villkor förrän en omorganisation, som motiverar detta, genomförts.»

Det var allt vad bankoutskottet ansåg sig böra ta med av hela den långa skrivelse jag uppläste. Jag undrar om kammarens ledamöter av dessa rader fingo någon nämnvärd uppfattning om vad som klämde inne i hjärterötterna på dessa tjänstemän. Jag tror inte det. Jag tror nog det var nödvändigt att jag läste upp skrivelsen.

Som tiden nu var långt framskriden och flera anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta behandlingen av förevarande utlåtande och återstående ärende till kl. 7.30 e. m., då enligt utfärdat anslag detta sammanträde komme att fort sättas.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.14 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Onsdagen den 8 december.

Kl. 7.30 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen påbörjade sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Herr förste vice talmannen anmälde till fortsatt behandling bankoutskottets utlåtande, nr 76, i anledning av fullmäktiges i riksbanken förslag till omorganisation av riksbanken; och lämnades därvid ordet enligt förut skedd anteckning till

*Förslag till omorganisation av riksbanken.
(Forts.)*

Herr **Hallberg**, som anförde: Herr talman! I en till bankofullmäktiges utlåtande fogad reservation av herr Berling m. fl. föreslås, att deputerandens särskilda årsarvode skall sättas till 6,000 kronor i stället för av bankoutskottet föreslagna 8,000 kronor.

Detta är ju ingen stor fråga, och 2,000 kronor spela naturligtvis en ytterst liten roll i förhållande till riksbankens budget, men vi reserverar oss ändå ansett att det vore rimligt att sänka arvodet för denna bisyssla till av reservanterna föreslagna 6,000 kronor. Vi få dock komma ihåg, att det här gäller, som jag nämnde, en bisyssla, man kan möjligtvis säga en halvtidsysselsättning, och den som skall ha denna deputeradebefattning skall vara bankofullmäktig. För detta uppdrag har han ett årsarvode av 7,000 kronor. Får han sedan 6,000 kronor i tilläggsarvode såsom deputerad, är det sammanlagt 13,000 kronor om året. Deputeraden skall vidare vara riksdagsman — det kan inte vara någon annan än någon som sitter i riksdagen — och lägger man till riksdagsarvodet kunna vi säga att denne deputerade kommer upp i ett årsarvode på omkring 18,000 kronor enligt reservationen, och det kan man ha rätt att tycka vara tillräckligt.

Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att bankoutskottet har varit mycket angeläget att betona, att denna deputeradesyssla skall vara en bisyssla och inte får betraktas såsom en heltidsanställning, och det är ifrån den synpunkten som vi, som ha reserverat oss för de 6,000 kronorna, ha tyckt att det arvodet kan räcka till.

Jag vet att emot den ståndpunkten kan möjligen göras den invändningen, att det här är fråga om en ganska högt kvalificerad kraft. Det duger inte med vem som helst, det måste vara en man som begriper sig på bankaffärer, speciellt riksbankens, och som även enligt bankoutskottets tanke skall vara beredd att rycka in som ordförande i den industriverksstyrelse, som enligt förslaget skall tillsättas över sedelpappersbruket och sedeltryckeriet.

Jag tillåter mig, herr talman, att på de anförda skälen yrka bifall till den av herr Berling m. fl. avgivna reservationen i fråga om arvodet till den särskilde deputeraden.

Herr *Nilsson* i Landskrona instämde häruti.

Förslag till omorganisation av riksbanken. (Forts.)

Vidare yttrade:

Herr **Wiberg**: Herr talman! Att en genomgripande omorganisation av riksbanken är av behovet påkallad, därom har inom utskottet rätt full samstämmighet. Av utskottets alla ledamöter är det endast den ärade ledamoten av denna kammare herr Paulsen som har framfört ett avslagsyrkande. Emellertid understryker även herr Paulsen i likhet med utskottet behövligheten av en omorganisation, ehuru han väsentligen i fråga om tidpunkten för denna omorganisations ikraftträdande har en annan åsikt än utskottsmajoriteten.

Men samtidigt som herr Paulsen starkt har betonat, att en rationalisering av riksbankens arbete vore välbehövlig, så har han påpekat att det vore fullmäktiges skyldighet att vid varje tidpunkt verka för en rationalisering med beaktande av alla de möjligheter, som till äventyrs kunna stå till buds. Jag måste för min del fullkomligt instämma med herr Paulsen häri. Väl är det riktigt att den nuvarande riksbanksledningen har gjort en hel del för att förenkla och rationalisera bankens verksamhet, men man borde enligt min uppfattning redan inom ramen av nuvarande organisation ha kunnat åstadkomma betydligt mera. Och när herr Paulsen framhåller, att det förefaller som om man i viss utsträckning hade undanskjutit reformerna i avvaktan på utredningens slutförande, så kan jag för min del inte ge honom annat än rätt. Även utskottsmajoriteten har i sitt utlåtande hävdad i viss mån samma åsikt.

Trots att jag alltså i vissa avseenden måste instämma med herr Paulsen, så kan jag inte följa hans avslagsyrkande, främst givetvis beroende på att jag i andra hänseenden har en åsikt, som ganska väsentligt divergerar gentemot den, åt vilken herr Paulsen givit uttryck dels i reservationen och dels i sitt yttrande här tidigare i dag.

Vice riksbankschefen har gjort en utomordentligt omfattande, omsorgsfull och grundlig utredning. Detta oerhörda material har granskats av fullmäktige, som ha haft god tid till sitt förfogande, och redan vid riksdagens vårsession hade bankoutskottet tillfälle att sätta sig in i de olika förslagen och att också framföra vissa preliminära synpunkter. Fullmäktige ha därefter haft möjlighet att avgiva yttrande över vad utskottet preliminärt anfört, och utskottet har slutligen nu i höst kunnat träffa ett avgörande. Utskottet har i vissa avseenden omarbetat olika förslag. Jag vill inte härmed ha sagt, att de ändringar, som utskottet har gjort, i alla avseenden överensstämmer med vad som enligt min mening hade varit det lämpliga, men å andra sidan vill jag medgiva att det slutresultat, till vilket utskottet kommit, i stort sett nog får anses vara godtagbart. Ett synnerligen starkt skäl till förmån för att riksdagen inte bifaller avslagsyrkandet utan nu beslutar en omorganisation i ungefärlig överensstämmelse med utskottets förslag torde nog få tillmätas det yttrande, som återfinnes på sidan 14 i utskottsutlåtandet, där det heter, att det måste anses vara synnerligen önskvärt att riksbanken snarast erhåller en slagkraftig organisation för att bli i stånd att lösa de viktiga uppgifter, som i fortsättningen komma att ställas på banken.

Under utskottsbehandlingen hade jag tillfälle att beträffande vissa delar av ärendet sitta vid bordet. Bland annat var detta fallet beträffande de avsnitt, som handla om riksbanksledningen. Jag tillät mig därvid att i likhet med herrar Nordenson m. fl. framföra den tankegång, som sedermera kommit till uttryck i den av herrar Nordenson och Sylwan i första kammaren och herr Ericsson i Ätvidaberg i andra kammaren avgivna reservationen. Det är inte min avsikt att nu ingå på detta vidlyftiga frågekomplex i sak, då de olika uppfattningarna ju återspeglas i dels utskottets yttrande och dels re-

Förslag till omorganisation av riksbanken. (Forts.)

servationen. Jag inskränker mig därför, herr talman, till att endast yrka bifall till den under 2) återgivna av herr Nordenson m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Kyling**: Herr talman! Det utskottsutlåtande, som föreligger här i dag, har ju tillkommit utan att vara föranlett av någon kungl. proposition eller någon motion. Det var därför ganska svårt att komma till tals med utskottet för enskilda riksdagsmän, men småningom öppnades den vägen, att riksdagsmännen skulle få rätt att genom skrivelser till utskottet ge sina synpunkter till kännä. Den rätten ha också fyra av riksdagens ledamöter, tre från första kammaren och jag från denna kammare, begagnat genom att till utskottet avlåta en skrivelse. Den skrivelse, som jag alltså åberopar, slutar med en anhållan att bankoutskottet måtte besluta att för närvarande icke vidtaga andra omläggningar av riksbankens organisation än smärre sådana, vilka verkligen äro av behovet påkallade.

Jag vill från början säga, herr talman, att denna vår inställning icke varit dikterad av motstånd mot en rationalisering. En sådan behöver helt säkert komma till stånd även inom riksbanken, och det har väl också det föreliggande utskottsutlåtandet visat. Nu har emellertid det utredningsförslag, som ligger till grund för utskottets förslag, kritiserats från flera håll. Så ha exempelvis avdelningscheferna vid huvudkontoret och särskilt utsedda sakkunniga för avdelningskontoren samt personalorganisationerna riktat stark kritik emot förslaget. Dessa olika organisationer framföra betänkligheter, som grunda sig på praktisk erfarenhet samt på synnerligen noggranna undersökningar. I en skrivelse, som redan är föredragen här i kammaren av herr Paulsen, ha samtliga tjänstemän inom riksbanken från direktörer och avdelningschefer till vaktmästare meddelat, att de ingående studerat hithörande problem för att på så sätt bilda sig en objektiv uppfattning om de föreslagna åtgärdernas lämplighet, och samfällt komma dessa tjänstemän inom riksbanken till det resultatet, att de för bankoutskottet velat framhålla starka betänkligheter emot hela organisationsförslaget som sådant.

Om det nu är så, som några vilja göra gällande, att tjänstemännen skulle ha stort personligt intresse av att förhindra förslagets genomförande och att stor betydelse därför inte skulle kunna tillmätas deras kritik, så ha herrar fullmäktige själva visat stor osäkerhet inför denna nya organisation. Jag läser exempelvis i fullmäktiges förslag bland annat följande: »Det är emellertid icke möjligt för fullmäktige att bedöma, huruvida förslagen i alla detaljer lämpa sig till utförande i oförändrad form eller huruvida modifikationer böra vidtagas.» Dessutom säger utskottet på sidan 13 följande: »Givetvis hade det i och för sig varit önskvärt, att utredningsmannens förslag före riksdagsbehandlingen blivit slutligt granskade i alla dess detaljer.» »Det bör beaktas», säger utskottet vidare, »att en behandlingsordning, som åsyftat en detaljprövning från fullmäktiges sida av samtliga hithörande spörsmål, skulle ha betytt ett ytterligare dröjsmål med frågans lösning.» Något längre ned skall jag citera tre andra rader, där utskottet säger: »Helt annorlunda hade frågan säkerligen legat till, om organisationsförslaget syftat till en utbyggnad, som krävt ökade utgifter. Då hade givetvis kravet på en fastare utformning av förslaget varit oeftergivligt.»

Det jag har citerat här, alltifrån tjänstemännens skrivelse till fullmäktiges ganska tveksamma ställning och utskottets lika tveksamma uttalanden, visar med all tydlighet att förslaget inte är i detalj granskat. Det visar också att det är i behov av en förutsättningslös och allsidig prövning. Det sista jag citerade, där utskottet alltså vill göra gällande, att om det skulle ha varit förenat

Förslag till omorganisation av riksbanken. (Forts.)

med betydliga kostnader att genomföra förslaget, skulle utskottet ha kommit till en annan ställning, nämligen den att hänskjuta frågan till en förutsättningslös utredning, pekar också i samma riktning. Det är alldeles sant, att förslaget i detta fall inte kräver ökade utgifter, men jag anser, till skillnad från utskottet, att då omorganisationsförslaget är så vidlyftigt som det är, så borde kravet på en fastare utformning av förslaget varit lika oeftergivligt som om förslaget skulle ha kostat mera i utgifter.

Vidare sägs det på ett ställe i utlåtandet, att ett uppskov skulle innebära, att det nuvarande ur personalsynpunkt föga tillfredsställande provisoriska tillståndet med vakanssättning av tjänster skulle fortfa. Ja, det är alldeles sant att de nuvarande förhållandena ur personalsynpunkt äro föga tillfredsställande, men om personalen själv hellre tar dessa besvärligheter till dess att en allsidig och förutsättningslös utredning av omorganisationen kommer till stånd, så borde man kunna vänta en tid utan att åberopa just personalsynpunkter och svårigheter i samband med personalfrågan.

En del av de synpunkter, som vi framfört i skrivelsen till bankoutskottet, ha blivit tillgodosedda. Så t. ex. har bankoutskottet gjort om intet det förslag utredningsmannen och fullmäktige tillstyrkt att centralisera arbetet till huvudkontoret. Jag vill inte upptaga tiden med att återupprepa den saken, ty utskottets talesman, bankoutskottets vice ordförande herr Svedman, har i dag klargjort den. Jag vill bara säga, att då det ifrån utredningens sida framkommit sådana synpunkter som bankoutskottet så kraftigt har fått gå emot, så är det inte alldeles givet att utredningen i övriga delar är fullt tillfredsställande.

Vad personalorganisationen beträffar så skall jag, herr talman, be att få stanna några minuter inför den saken. Jag skall inte vidröra de andra frågorna, som äro förknippade med hela detta stora utredningsförslag. Vad alltså denna personalorganisation beträffar måste man säga, att förslaget icke i detalj är utarbetat. I stora drag innebär emellertid förslaget skapandet av ett fåtal högre tjänster samt en synnerligen kraftig beskäring av antalet tjänster i mellangrader och lägre grader jämte en nedpressning av lönenivån samt anställande i stor utsträckning av mindre kvalificerad eller i vissa fall okvalificerad personal med låga löner. Härigenom uppstår utan tvekan en kategorisklyvning, som inte kan sägas vara till bättnad. Ett beslut i sådan riktning i vad det gäller riksbanken synes därför även innefatta ett principiellt ståndpunktstagande av bankoutskottet och riksdagen i ett spörsmål, som berör en synnerligen stor grupp av löntagare här i landet, och ett sådant beslut bör givetvis inte fattas utan en föregående förutsättningslös och allsidig utredning.

Jag är den förste att erkänna, att bankoutskottet har på ett flertal punkter i sitt utlåtande visat en viss förståelse för de tjänstemän, som skulle komma att drabbas av förslaget, men det finns dock en del tjänstemän som kunna komma att få en lönereducering av i vissa fall ända upp till 1,000 kronor per år, ja, till och med i något enstaka fall med 1,100 kronor per år. För dessa tjänstemän har bankoutskottet icke med fasthet deklarerat, att de i likhet med en del andra skulle få kvarstå i sina löner så länge de kvarstå i tjänst. Jag tänker nu särskilt på de tjänster, som innehavas av personer med förordnande på högre tjänst. Det har ju varit på det sättet, att några ordinarie tillsättningar ha inte skett i någon större utsträckning, därför att fullmäktige räknat med att en omorganisation så småningom måste komma till stånd. Därför finns det en hel del tjänstemän, som nu sitta på förordnande och uppburit lön i den lönegrad förordnandet gäller, men enligt det förslag, som här föreligger, skulle dessa förordnanden borttagas och tjänstemännen flyttas ned i den lönegrad, där de tidigare, för många år sedan, varit och därigenom få en lönereducering på ända upp till 1,000 kronor per år.

Förslag till omorganisation av riksbanken. (Forts.)

Det är enligt min mening icke rätt att förfara på det sättet, särskilt icke i dessa tider, då alla omkostnader stigit så oerhört. Jag noterar givetvis med tacksamhet vad bankutskottet säger i detta hänseende, men jag kan icke känna mig tillfreds med utskottets utlåtande. Utskottet säger just om denna sak: »I brist på närmare utredning är utskottet icke berett att göra något bestämt uttalande, huruvida tillräckliga skäl kunna anses föreligga för att vederbörande beredes kompensation för löneminskningen under en viss avvecklingstid. Det synes utskottet vara lämpligt, att fullmäktige taga denna fråga under närmare övervägande samt vidtaga eventuellt erforderliga åtgärder.» Det räcker enligt min mening icke med att man överlämnar detta åt fullmäktiges välvilliga omtanke. Riksdagen borde på den punkten klart säga ifrån vad den menar, antingen den menar att en lönereducering skall ske eller om man tänker sig att rekommendera fullmäktige att låta innehavarna av tjänsterna slippa lönereducering så länge de äro innehavare av tjänsterna i fråga. Går man fram efter den linjen, att lönereducering skall ske, måste jag säga, att det gamla talesättet, att kronans kaka är liten men säker, måste utbytas mot uttrycket: kronans kaka är liten och osäker. Detta förfaringssätt kommer i sin tur att medföra, att de statliga verken icke komma att erhålla de bästa krafterna. Dessa söka sig då över i privat tjänst. Jag har tidigare här i kammaren talat för att staten borde vara en mönsterarbetsgivare. Då bör också noggrant undersökas räckvidden av det föreliggande förslaget.

Jag skall icke, herr talman, upptaga tiden längre med att gå igenom utlåtandet. Med det sagda har jag velat framhålla, att förslaget på en del punkter icke blivit tillräckligt utrett, varför en förutsättningslös och allsidig, gärna snabb utredning bör komma till stånd.

Jag skulle för min del, herr talman, måhända kunna yrka bifall till den reservation, som herr Paulsen fogat till utskottets utlåtande, men då jag icke till alla delar kan instämma i den motivering, som han har för sitt avslagsyrkande, skall jag endast yrka avslag på förslaget. Om det går igenom hoppas jag, att en förutsättningslös och allsidig utredning sedermera kan rätta till det hela.

Herr **Ericsson** i Åtvidaberg: Herr talman! Sedan tanken på en rationalisering och en omorganisation av riksbanken under årtionden ropat på uppmärksamhet, är det för mig liksom för de flesta som yttrat sig en glädje finna, att ett förslag nu äntligen ligger på riksdagens bord, och ännu mera glädjande är det, att förslaget i stort sett ansluter sig till vad bankfullmäktige själva ansett välbetänkt.

På en punkt ha emellertid olika åsikter förts till togs. Det gäller direktioken. Som bekant skall den »nya» direktioken bli något helt annat än hittills. Den skall arbeta som en direktion vanligen arbetar, med sammanträden dagligen. På grund härav gäller det för direktioken att bli arbetsbehändig, d. v. s. bli å ena sidan tillräckligt stor för att prestera en allsidig och kvalificerad handläggning av frågorna, men å andra sidan icke så stor, att den blir tungrodd. Fullmäktige ha i sitt förslag också beaktat detta sistnämnda och ansett, att direktioken borde begränsas till riksbankschefen, vice riksbankschefen, en av riksdagen vald fullmäktig som jourhavande och chefen för den sektion, inom vars område det ärende ligger, som behandlas. Den jourhavande ledamoten skulle tjänstgöra en månad i sänder, varigenom alla de av riksdagen valda ledamöterna ju skulle få tjänstgöra.

Utskottet föreslår nu, att utöver jourhavande fullmäktigen ytterligare en skulle delta i det löpande arbetet, främst då i direktioken men även på annat

Förslag till omorganisation av riksbanken. (Forts.)

sätt, och att denne skulle få stadigvarande uppdrag, låt vara halvtidstjänst. Härmed har man menat att ytterligare slå vakt om riksdagens inflytande över riksbankens ledning. Beträffande detta råda inga som helst delade meningar i sak. Inflytandet får icke äventyras. Men man frågar sig, om icke detta med två riksdagsvalda ledamöter i det dagliga direktionsarbetet är en omotiverat stark vakthållning. Man undrar åtminstone, om icke försiktigheten härvidlag skapas på bekostnad av andra fördelar. Det är ju, mina damer och herrar, fullmäktige in pleno, som skola behandla de verkligt viktiga frågorna rörande riksbankens verksamhet. Jag syftar då närmast på penningpolitiken. Någon ändring i denna arbetsordning vill ej heller någon ha. Direktionen däremot får att syssla med allt det löpande arbete som vanligen åvilar en direktion. Att den av riksdagen valde fullmäktige skulle besitta härför erforderliga banktekniska erfarenheter, kan man väl icke skäligen begära. Resultatet blir, att tvenne politiskt valda fullmäktigeledamöter sitta i ett arbetsorgan, som huvudsakligen sysslar med andra frågor än dem man i riksdagen är angelägen att vaka över. Att fullmäktige vilja och böra vara à jour med vad som förekommer även inom direktionen är all right, men denna kontakt synes kunna säkras genom den alternerande fullmäktigen.

Enligt utskottsmajoritetens förslag blir direktionen även betänkligt stor. Erfarenheten pekar på att verkställande organ av denna art minska i effektivitet när de äro för stora. Om utskottet nu vinner, skulle direktionen bli fem personer stark, ibland, om alla sektionscheferna äro med, till och med sju man stark. Det är knappast en direktion, det är en styrelse. Detta har väckt betänkligheter hos oss reservanter. Man synes för resten ha ganska vaga föreställningar om vad den specielle deputeraden, som han kallas, skall göra. Det sägs, att han skall göra sig förtrogen med arbetet inom riksbanken. »Han skall äga erhålla upplysningar och taga del av de handlingar, som inkomma till eller upprättas inom banken, samt äga påfordra, att direktionen ställer biträde till hans förfogande i den utsträckning, som erfordras för fullgörande av hans uppdrag.» Låter icke detta närmast som om han skulle fullgöra ett revisionsuppdrag eller utöva ett kontrollantskap — för att använda ett uttryck, som ändå icke på något vis täcker vad jag menar? Kan icke den funktionen innebära risker, som gentemot den beräknade fördelen äro ganska stora? Det synes mig så, och många med mig tyckas hysa samma oro. Detta framgår tydligt nog av utskottstexten, där det heter: »Man torde för övrigt kunna utgå från att särskild omsorg kommer att ägnas åt valet av deputerad och att till deputeradeuppdraget kommer att utses en person, som besitter god förmåga av samarbete med bankens ledning ävensom sådana kvalifikationer i övrigt, att ett missbrukande av förtroendeställningen icke behöver befaras.» Är icke härigenom oron tydligt nog ådagalagd?

Nu förstår jag alltför väl, att ett anförande till förmån för min och mina medreservanternas reservation närmast är ett slöseri med tid. Men detta till trots har jag tagit kammarens tid i anspråk för att på denna punkten freda min själ. Vad jag förfäktat inom utskottet och som hastigast anført här i kammaren grundar sig dels på erfarenheter från det praktiska livet inom ett med det ifrågavarande jämförbart område, dels oron ur de sagda synpunkterna för den speciella deputeradebefattningen. Och märk väl, mina damer och herrar, det är icke bara reservanterna som anse befattningen diskutabel. Bankofullmäktige själva, valda av riksdagen och alltså riksdagens egna förtroendemän, ha ej heller de ansett den nu aktuella befattningen behöflig för att i fortsättningen liksom hittills säkra riksdagens välmotiverade inflytande på skötseln av landets riksbank.

Förslag till omorganisation av riksbanken. (Forts.)

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen.

I detta anförande instämde herr *Dickson*.

Herr **Hall**: Herr talman! Den meningsskiljaktighet, som herr Ericsson i Ätvidaberg anmält från utskottets ståndpunkt, rör ju en detalj. Det var också en detalj herr Hallberg berörde i sitt anförande nyss. Den ende av utskottets ledamöter, som efter att ha deltagit i behandlingen i utskottet har ansett sig stå till svars med att vidhålla en avslags- eller uppskovsständpunkt är herr Paulsen. Jag skulle gärna se, att kammarledamöterna allmänt kostade på sig nöjet att läsa hans reservation. Det finns icke ett ord i den, som antyder något annat än att riksbanken är till för tjänstemännens skull och att man följaktligen, när man omorganiserar riksbanken, först och sist bör taga hänsyn till vad som är lämpligt ur tjänstemannasympunkt. Det har för visso icke varit likgiltigt för utskottet hur tjänstemännen komma att få det — jag skall återkomma till den saken sedan — men det är självklart, och det borde icke behöva sägas i denna församling, att riksbanken ändå har stora och betydelsefulla uppgifter, som i första hand måste fyllas, innan man tänker på tjänstemännen. Det är tjänstemännen, som äro till för att fylla en uppgift i riksbanken, och riksbanken är icke till för att vara ett ställe, där man kan försörja sig. Jag tror att, efter allt det prat som ägnats denna fråga, det är ganska viktigt att det i kammaren säges ifrån att det förhåller sig så.

När utskottet gått att behandla detta ärende har utskottet måst taga hänsyn till många omständigheter, bl. a. att arbetet med rationaliseringen inom banken av olika anledningar blivit fördröjt. Den kritik som riktats mot utredningsarbetet kan emellertid icke utskottsmajoriteten instämma i. Det är intet fel, att en styrelse för ett statligt verk uppdrager åt en sakkunnig person att bearbeta ett visst utredningsmaterial och framlägga resultatet för fullmäktige. Härvidlag är det fullmäktige, som konstituerat sig som utredningsorgan, fastän man uppdragit åt vice riksbankschefen att samla materialet och göra ett förslag, som sedan går att bearbeta av fullmäktige. Det är alltså icke en ensam utredningsmans arbetsresultat, som kommit fram som ett förslag till bankutskottet, utan det är ett av fullmäktige utarbetat förslag, låt vara på basis av en utredningsmans material. Vi ha många gånger inom statsförvaltningen sett, att enmansutredningar äro de bästa. Där får man åtminstone fram en bestämd mening. Jag skall icke bestrida, att en del av de åsikter utredningsmannen uttryckt kunna betraktas som extrema. Men detta är intet fel. Han har på vissa punkter ställt frågan på sin spets och sagt, att så rationellt kan man göra det hela om man vill. Det är mycket bra att både fullmäktige och riksdagen ha fått ett sådant förslag, och mot den myckna kritik, som framförts mot utredningsmannens förslag, är jag angelägen att säga, att vi inom utskottsmajoriteten äro honom tacksamma för att han givit en del uppslag, som måhända skulle ha förkvävt, om man skulle gjort utredningen inom en större församling, där man måst fila av alla kantigheter i förslaget, innan det kom fram. Den rädsla för att få se hur en sak ser ut, vilken tager sig uttryck i önskan att kasta tillbaka det hela i en sump, där meningarna skulle hyvlas bort och där man skulle få en kompromisslösning till stånd, kan jag icke dela. Det är förvisso bankutskottets sak att försöka bedöma det material det får, och det är också riksdagens sak att söka bedöma det förslag som utskottet kommer med. Det är däremot varken utskottets eller riksdagens sak att vara rädd för fakta.

Mot de invändningar som här gjorts mot utskottets förslag har jag ett par

Förslag till omorganisation av riksbanken. (Forts.)
erinringar att göra. Det kan icke vara nödvändigt att efter allt som hittills sagts komma med en fullständig redogörelse för hela förslaget. Jag skall alltså inskränka mig till att bemöta de invändningar som gjorts av reservanterna.

Det gäller då först direktionens sammansättning. Jag erinrar om att den nuvarande direktionen består av fyra ledamöter, nämligen riksbankschefen, vice riksbankschefen och de båda deputeraderna. Den består alltså av tre bankmän och en riksdagsman. Fullmäktiges förslag upptager en direktion, som består av tre personer: jourhavande fullmäktigen, riksbankschefen och en sektionschef, av vilka en skulle vara riksdagsman. Det förslag utskottet framlägger upptager en direktion, som alternativt kommer att bestå av fyra eller fem ledamöter, beroende på om det ärende, som behandlas, faller under den sektion, som förvaltas av vice riksbankschefen. I direktionen skulle sitta två riksdagsmän, nämligen deputeraden och jourhavande fullmäktigen, samt riksbankschefen, vice riksbankschefen och sektionschefen. Jag vill emellertid fästa kammarledamöternas uppmärksamhet på att det är en radikalt förändrad direktion det här är frågan om, icke bara till sin sammansättning utan även med hänsyn till dess uppgifter. Den hittillsvarande direktionen i riksbanken är en församling, som sammanträder ytterst sällan och som har att handlägga några smärre administrativa ärenden utan någon egentlig vikt för allmänheten. Den direktion utskottet nu föreslår är en arbetande direktion, som skall sammanträda varje dag och som därtill skall övertaga länedelegationens uppgifter. Den får alltså ett betydande inflytande icke bara på riksbankens administration utan också på kreditgivningen. Det blir i verkligheten denna direktion, som kommer att fatta alla de beslut i de ärenden, som låntagarna i riksbanken dag för dag ha att framlägga för fullmäktige. Endast i de fall, då man icke kan komma överens i direktionen, har ju en direktionsledamot rätt att vädja till fullmäktige för att få saken prövad inför hela fullmäktigeförsamlingen. Det är självklart, att om man nu gör jämförelser mellan en bolagsdirektion och riksbanksdirektionen, så kan man säga, att bolagsdirektionen är effektivare, därför att den är mindre, men bolagsdirektionen har ju också en mycket mera begränsad uppgift. Den skall se till att bolagets affärer gå bra, men bolagets kunders intressen eller statens eller de allmänna intressena behöva icke bevakas i ett industribolags styrelse. Vi ha ännu icke kommit så långt, att det allmänna har något sådant inflytande över det enskilda affärs- eller företagarlivet, att man där bygger in någon representation för allmänhetens eller för statens intressen. I riksbanken däremot är det ju omfattande allmänna och statliga intressen som måste bevakas. Om man skulle ge riksbanken en direktion så gott som uteslutande bestående av bankspecialister, skulle man ju utestänga några av de väsentligaste intressen, som riksbanken har att bevaka. Det har icke utskottet kunnat vara med om. Utskottet har i stället sagt, att den enda förutsättningen, under vilken utskottet kan tillstyrka omorganisationen av riksbankens ledning, är, att man i direktionen bygger in denna deputerade och gör riksdagens och riksdagsmännens inflytande så starkt, som här är skisserat.

På den punkten har det anmälts en reservation beträffande arvodet till deputeraden. Jag har i och för sig icke mycket att invända mot reservationen, ty det är klart, att för en bisyssla räcker även det arvode, som reservanterna ha föreslagit, mer än väl till. Jag skulle gärna ha kunnat ansluta mig till dem, om icke alldeles särskilda skäl i detta fall förelegat. Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att vi i riksbanken ha ett annat löneläge och ett annat arvodesläge än någon annanstans i statsförvaltningen. Riksbankstjänstemännen ha högre avlöning än motsvarande befattningshavare i de centrala ämbets-

Förslag till omorganisation av riksbanken. (Forts.)

verken och andra statliga verk. Riksbankens styrelse har ett högre arvode än någon annan statlig styrelse har. Tidigare har den riksdagens speciella förtroendeman, som denne deputerade skall ersätta, haft en lön av 17,000 kronor jämte dyrtidstillägg, för närvarande 3,000 kronor, alltså tillhopa 20,000 kronor. När vi nu utbyta denne förtroendeman mot en befattningshavare med ett arvode av 8,000 kronor, låt vara att vi samtidigt göra denna nya befattning till en halvtidstjänst, ha vi faktiskt verkställt en prutning på icke mindre än 12,000 kronor. Jag tycker nog, att det är litet svårt att gå längre, såvida man icke är särskilt angelägen om att markera, att detta är en tjänst, som man icke behöver ge någonting särskilt åt. När man värderar upp riksbankstjänstemännens löneställning — det gör man ju alltjämt trots de prutningar som nu ha skett — skulle det stämma rätt illa med denna allmänna politik att vara alltför snål mot deputeraden. Dessutom vill jag säga, att det kanske icke är så lätt att få tag i en lämplig deputerad. Varken utskottet eller reservanterna ha velat låsa fast beloppet. Utskottet har sagt, att det skall vara högst 8,000 kronor. Man kan alltså tänka sig mindre här. Reservanterna ha också i fråga om det av dem föreslagna arvodet, 6,000 kronor, sagt, att det skall vara högst detta belopp. Det är väl ändå alldeles självklart, att om man ger fullmäktige en något vidare fullmakt, som utskottet föreslagit, bör det vara lättare för fullmäktige att anskaffa en lämplig man för den posten än om man är så snäv beträffande arvodet som reservanterna. Det är dessa synpunkter som gjort att jag icke kunnat ansluta mig till reservationen.

Vad tjänstemannaorganisationen beträffar, så har ju den sidan av saken här på olika sätt presenterats som den viktigaste. Det är ett faktum, att den opposition, som tar sig uttryck i avslagsyrkandena, är ju helt och hållet styrd av hänsyn till tjänstemännen. Jag är därför rätt angelägen om att säga, att jag undrar, om icke de, som här talat å tjänstemännens vägnar, ha gjort sig skyldiga till en missuppfattning av det förslag, som här föreligger. Ända från början, långt innan förslaget i alla dess detaljer blev känt, blev det, skola vi säga, utskäligt, därför att man hade på förhand inbillat sig, att här skulle det gälla en storstädning inom tjänstemannavärlden i riksbanken, som skulle ta bort praktiskt taget alla deras befordringsmöjligheter, i den mån man nu icke rent av påstod, att man skulle komma att förvandla riksbankstjänstemannen till en svältavlönad paria. Jag vill säga, att allt detta tal är i hög grad överdrivet. Men sådana där saker klaras bäst upp, om man håller sig till siffrorna, och det skola vi nu försöka att göra. Jag vill då för dem av kammarmedamöterna som verkligen äro intresserade av denna sak konstatera, att om man drager gränsen mellan högre och lägre tjänster vid 22 lönegraden och hänför tjänstemännen i 22 lönegraden och lägre lönegrader till de lägre tjänsterna samt tjänstemännen i 24 lönegraden och däröver till de högre tjänsterna, så upptar den nuvarande personalplanen 223 tjänster lägre befattningshavare och 78 i högre löneställning. De 223 befattningshavarna i 22 och lägre lönegrader ha alltså 78 tjänster att tävla om. Enligt den personalplan, som någon gång i framtiden eventuellt kan komma att genomföras, äro de lägre befattningshavarna 137, och de ha 65 tjänster att tävla om. Den nya personalplanen upptar alltså icke mer än dubbelt så många lägre tjänstemän som högre, medan den nuvarande organisationen upptar tre gånger så många lägre tjänstemän som högre. Såvitt jag förstår, måste det betyda, att de lägre tjänstemännens utsikter att bli befordrade komma att ökas med nära 100 %, sedan detta förslag är genomfört.

Varför talar man då om detta som ett slags försämring, då det i verkligheten innebär en förbättring? Det är en försämring på det sättet, att de som för närvarande äro i tjänst i riksbanken med nödvändighet måste få sina befordringsmöjligheter stäckade i någon mån. Det är klart, som här har anförts, att den

Förslag till omorganisation av riksbanken. (Forts.)

som inriktar sig på att vinna befordran till en tjänst, som finns, blir ledsen, om den tjänsten helt plötsligt försvinner. Men om man skulle fullfölja den tanken till slut, innebär det ju ingenting annat än att staten i sin verksamhet aldrig har rätt att rationalisera, därför att, när man än rationaliserar, måste man i själva övergången stöta på sådana här förhållanden.

När vi i utskottet ha diskuterat dessa ting tillsammans med representanter för tjänstemannaorganisationerna och påvisat, hur det i verkligheten förhåller sig och hur mild denna övergångsplan är, som under de första åren skall komma att gälla, har man ju icke heller haft så mycket mera att säga. Anmärkningarna ha faktiskt tystnat, när man fått förhandla en stund. Det enda man sedan haft att tillgripa har ju icke varit annat än att staten helt enkelt icke har rätt att draga in en tjänst, ty när man än gör det, tar man bort beföringsmöjligheten för någon, som hoppats få tjänsten. Men så långt kan väl ändå icke riksdagen sträcka sig i tillmötesgående mot tjänstemannaintressena. Om man skulle göra det, skulle den statliga verksamheten alltid bli dömd att få arbeta dyrare och mindre effektivt än nödvändigt. Jag, som hoppas, att staten skall komma att visa sig duglig att uppta verksamhet på åtskilliga andra områden än den nu har sådan, skulle känna mig ganska förskräckt, om riksdagen skulle inta en sådan ställning, som i verkligheten skulle komma att döma staten till ineffektiv verksamhet i all framtid.

Den hänsyn, som de nuvarande tjänstemännen självfallet ha rätt att påkalla, har utskottet försökt att skriva in i utlåtandet. De av herr Kyling refererade raderna i utskottsutlåtandet, där utskottet talar om övergångsanordningarna, är jag gärna benägen att understryka. Det har varit utskottets mening, att all möjlig hänsyn skulle tagas till dem, som nu inneha förordnanden och följaktligen redan ha fått en högre löneställning. Men att riksdagen skulle besluta att ålägga fullmäktige att uppehålla alla dessa tjänster tills vederbörande befattningshavare hade avgått ur riksbankens tjänst, skulle ju effektivt blockera hela rationaliseringsarbetet, och ett sådant beslut kan följaktligen utskottet icke rekommendera. Däremot har utskottet icke något att erinra mot att fullmäktige komma att ta personliga hänsyn. Utskottet har därför skrivit så pass mycket om tjänstemännens framställning, som skett, därför att utskottet har varit angeläget om att ingen skulle åsamkas nedsättning i sin nuvarande inkomst, såvida icke detta är oundgängligen nödvändigt på grund av rationaliseringens behöriga gång.

Till slut vill jag, herr talman, fästa uppmärksamheten på en sak, som icke har blivit berörd här i debatten, nämligen den brådska, som detta ärende verkligen kan anses ha. Vi hoppas alla nu, att kriget lider mot sitt slut, och att det icke skall dröja så värst många månader, förrän den både efterlängtade och befarade fredskrisen bryter in. I och med detta är det klart, att riksbankens uppgifter komma att svälla i oerhörd grad. Det mest sannolika är ju, att den kontroll av vår utrikeshandel, som har ägt rum under kriget, icke kan avvecklas omedelbart, utan måste fortsätta någon tid efter det vapnen ha nedlagts. Samtidigt är det klart, att så snart handelsvägarna äro öppna, kommer svenska folket att vilja förse sig med alla de varor, som man kan få ute på världsmarknaden. Det kommer att innebära en oerhörd påfrestning för riksbanken att bibehålla den nuvarande kontrollen över valutahandeln, samtidigt som handelsvolymen kan beräknas svälla i mycket stor utsträckning. Icke minst är det angeläget, att riksbanken då är bättre rustad och har fått den organisation, som ledningen har begärt, och som utskottet har ansett sig kunna tillstyrka. Skulle riksbanken få lov att möta fredskrisen med en så svag organisation av ledningen, som den för närvarande har, måste man befara, att riksbanken icke kan fylla sin uppgift i denna svåra tid. Därför brådskar det.

Förslag till omorganisation av riksbanken. (Forts.)

Men det finns ytterligare ett skäl. Vi veta så litet om vilka uppgifter riksbanken kan fylla på kreditgivningens område inom landet under en fredskris. De uppgifterna kunna också bli stora. Det råder ingen tvekan om att en modern organisation, som här förordats, kommer att vara starkare och mera bärkraftig, när det gäller att ta emot dessa arbetsuppgifter än den nuvarande organisationen är. Vi hoppas därför i utskottet, att riksbanken nu skall få en effektiv organisation, med vilken den kan möta de kommande påfrestningarna.

Det har uppstått misstämning inom banken, icke minst inom tjänstemannakretsar, på grund av den långa tid, som förberedelsearbetet har tagit med därav följande vakanssättningar av en mängd tjänster i banken och annan osäkerhet för tjänstemännen. Jag är övertygad om att, när detta beslut en gång är fattat och var och en undan för undan får veta, vilka uppgifter han skall få, och se hur den nya organisationen undan för undan växer fram med starkare och stabilare befordringsmöjligheter, så kommer också detta missnöje att försvinna. Men ingen skall inbilla sig, att missnöjet lägger sig, om man nu undan skjuter en svår omorganisation. Man har skjutit på den tyvärr alltför länge. Nu är det faktiskt på tiden att handla, om man icke skall råka ut för den fataliteten att man har handlat för sent.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Det var förr från dem, som väl representera majoriteten i denna riksdag, ofta tal om önskvärheten av att riksbankens inflytande på kreditmarknaden skulle växa, och att privatbankernas monopolställning skulle brytas. Numera talar man icke så mycket därom. Man har ersatt detta tal om riksbankens växande maktställning på kreditmarknaden med tal om att man skulle skapa en särskild statlig affärsbank. Man har liksom herr Ericsson i Ätvidaberg här i dag gjort velat i resonemanget reducera riksbankens uppgifter till att vara, som man säger, penningvårdande. Riksbanken skall vara en penningvårdande centralbank, och därmed menar man, att den egentligen icke skall ha något att göra på den allmänna kreditmarknaden. Detta resonemang måste ju vara i privatbankernas intresse. De måste ha allt intresse av att statsmakterna som grund för sitt handlingssätt utgå från att riksbanken icke skall vara en affärsbank, utan att den skall ha andra uppgifter.

Jag vet icke, om det är detta tal som har präglat riksbankens politik under den nuvarande ledningen. Jag tycker mig emellertid ur de sifferuppgifter, som lämnas i riksbankens årliga verksamhetsberättelse, kunna utläsa en mycket klar tendens till en minskning av riksbankens affärsverksamhet, när det gäller förbindelserna med allmänheten — på andra områden har riksbankens verksamhet naturligtvis svällt ut, beroende på den större statliga ekonomiska verksamheten o. s. v. Jag skall taga några uppgifter här. Riksbankens utlåning till allmänheten var 1929 i genomsnitt per månad 336.2 miljoner kronor. Den var 1938 endast 37.4 miljoner kronor. Under dessa år ökade privatbankernas utlåning till allmänheten från 4.169 miljarder till 4.219 miljarder kronor. Det betyder alltså, att medan affärsbankerna ökade sin utlåning, minskade riksbanken sin utlåning med icke mindre än 89 %. Samma tendens tycker jag mig kunna framläsa, när jag studerar checkräkningarna, i riksbankens förhållande till allmänheten. Där hade riksbanken 1933 8.1 miljoner kronor men 1939 endast 3.6 miljoner. Under samma tid utvecklades motsvarande konton för privatbankerna från 431.5 miljoner till icke mindre än 1 miljard 28.8 miljoner kronor. Medan riksbanken här minskade sin omsättning med 55 %, kunde alltså privatbankerna öka sin motsvarande omsättning med icke mindre än 138 %.

Förslag till omorganisation av riksbanken. (Forts.)

Även på ett annat område kan man, tycker jag, utläsa en bestämd tendens till en avveckling av riksbankens affärsverksamhet i dess förbindelser med allmänheten, nämligen i fråga om avdelningskontorens omsättning. Den utgjorde 1933 30.71 % av huvudkontorets men 1942 bara 19.88 %. Inom parentes skulle jag kunna tillägga, att ett par av de avdelningskontor, som man för några år sedan ville nedlägga, nämligen Nyköping och Mariestad, visar en förhållandevis snabb expansion. Hur kan nu, herr talman, denna, i vissa fall absoluta, i andra fall relativa försämring i riksbankens verksamhet förklaras? Varför vinna privatbankerna i konkurrensen med riksbanken? Kan det hela icke ha att göra med den inställningen, att riksbanken icke skall syssla med affärsverksamhet, icke skall vara en affärsbank, utan sådant skall man överlämna åt den privata bankverksamheten? Kan man åtminstone icke fråga, hurvida icke denna statistik är uttryck för en ovilja hos bankledningen att uppmuntra denna affärsverksamhet; det är ju ingen hemlighet att riksbanken icke tillhör dem, som äro så värst heta på gröten, när det gäller att göra reklam för sin verksamhet. Överallt ute i landet, där det finns ett riksbankskontor, kan man finna, att om det finns någonting blygsamt så är det riksbanken i dess förhållande till allmänheten.

De främsta positionerna i riksbanken rekryteras ju med folk, som dokumenterat sig som bankmän i affärsbankerna. Det är ju tyvärr så att meriterna för att komma in i riksbankens högsta ledning har vederbörande för närvarande tillägnat sig i privatbankerna. Från Svenska handelsbanken har riksbanken fått sin chef, och från samma bank har den också fått sin vice chef, vilken senare ju för övrigt återvänder till handelsbanken som chef inom den allra närmaste tiden. Det är denne senare, i det privata bankväsendet mycket meriterade bankman, som stått till tjänst med den utredning på grundval av vilken riksdagen nu skall fatta beslut, nämligen vice riksbankschefen Wallberg. Han har gjort utredningen, och den har sedan behandlats av fullmäktige och slutligen penetrerats av bankoutskottet, innan den förelagts riksdagen. Det verkar som om bankoutskottet, när det bedömt herr Wallbergs arbete, varit inställt på att man måste ta det med tång. Det är enligt min mening ganska hårda ord, när bankoutskottet konstaterar, att vice riksbankschefens förslag skulle innebära, att »det försvagar riksdagens direkta inflytande över riksbankens ledning». Ja, det är nog flera än bankoutskottets ledamöter som bibringats den övertygelsen, att herr Wallbergs förslag skulle vara odemokratiskt till sitt sakliga innehåll, därför att det skulle minska riksdagens faktiska inflytande på riksbankens dagliga verksamhet.

Herr Wallberg vill, som ju redan tidigare sagts här, i stället för den nuvarande direktionen, bestående av tre riksbanksfullmäktige och vice riksbankschefen, ha två fullmäktige, av vilka riksbankschefen skulle vara den ene, samt tre sektionschefer, som icke skulle vara fullmäktige och icke skulle betraktas som riksdagens förtroendemän. Detta betyder ju i realiteten, att dessa två fullmäktige skulle vara riksdagens förtroendemän, då ju riksbankschefen också betraktas såsom fullmäktig. Detta innebure alltså redan formellt sett en försvagning av riksdagens inflytande. Nu har utskottet i stället föreslagit en direktion bestående av fem ledamöter, av vilka tre skulle vara fullmäktige, nämligen fullmäktige = direktören, deputeraden och en jourhavande fullmäktig. Ledamöterna skulle alternera såsom jourhavande, d. v. s. de skulle tjänstgöra en månad var eller med andra ord var femte månad. Om man vill förvandla dessa fullmäktige till blindpipor, som icke ha någon möjlighet att sätta sig in i en riksbanks dagliga skötsel och verksamhet, skall man taga fasta på en sådan lösning, ty det säger väl sunda förnuftet, att om en människa, hon må vara hur duktig som helst, bara var femte månad får följa riksbankens verk-

Förslag till omorganisation av riksbanken. (Forts.)

samhet, kommer hon att äga mycket små möjligheter att sätta sig in i hela verksamheten. Nu vill emellertid bankoutskottet, att man också skall ha en deputerad, som skall delta i direktionens sammanträden men ha denna sin funktion som bisyssla och icke ens ha den andre deputeradens tjänstemannaåligganden.

Herr Svedman, som inledde debatten i dag, förklarade, att han varit kritiskt inställd mot denna lösning men att han, när han fick se vad vederbörande skulle få för uppgifter, låtit sina betänkligheter fara och lämnat sina partikamrater i bankoutskottet i sticket och anslutit sig till utskottsmajoriteten i frågan. Ja, herr Svedman har ju sin uppfattning om riksbankens verksamhet, och jag förmodar att den innebär, att riksbanken icke skall syssla med affärsverksamhet. Men vad kommer det hela att innebära? Jo, att riksdagens särskilda fullmäktige komma att sitta i direktionen som ett mellanled. Bankledningen har ju icke att bara fatta beslut, utan den har också att utreda och att verkställa genomförandet av fattade beslut. Var och en som har den minsta hum om ekonomiska företag vet, att den, som har att utreda en sak, har en mycket viktig funktion, liksom att också den, som skall verkställa ett beslut, har en mycket viktig funktion. Men det förslag, som bankofullmäktige nu framlagt, betyder att riksdagens representanter — det gäller både dem som skola ha det hela som bisyssla och naturligtvis i ännu högre grad den jourhavande — komma att delta i besluten men icke i vare sig de utredande eller de verkställande åtgärderna. Det är för mig alldeles ofattbart att bankoutskottet kan karakterisera detta såsom ett stärkande av riksdagens inflytande på bankledningen. För mig åtminstone ter sig detta icke som ett stärkande, utan snarare som en försämring, om man nu nämligen kan tala om en jämförelse med de nuvarande förhållandena. Därför menar jag, herr talman, att detta förslag kommer att i realiteten och till sina konsekvenser innebära en försämring jämfört med det nuvarande förhållandet i fråga om faktiskt lekmannainflytande och riksdagens kontrollmöjligheter på riksbankens ledning.

Därför är det från min sida en huvudanmärkning mot det nu framförda förslaget liksom mot utredningen i dess helhet, att det hela leder till en avdemonstrering av riksbanksledningen, i det att högt betalda tjänstemän, och varför då icke tjänstemän som gå ut och in i de privata storbankerna, komma att utöva ett avgörande inflytande på riksbankens ledning. Det framgår ju också av utskottets utlåtande, att utskottet vill stärka direktionens ställning.

Herr Hall har nyss berättat, att detta är vederbörandes avsikt, och i utskottsutlåtandet står ju för övrigt beträffande den tidigare direktionen, att de ärenden, som behandlats av direktionen under de senaste åren, i allmänhet varit av mindre vikt, och att antalet sammanträden varit ringa. Naturligtvis beledsagar utskottet sina önskemål om en förstärkning av direktionens ställning — mot vem, mina herrar, jo, mot fullmäktige — med försäkringar om, att man icke vill överflytta tyngdpunkten i avgörande frågor från fullmäktige till direktionen. Men när man nu ändå gör detta så betyder det ju, att man i verkligheten har accepterat herr Wallbergs linje, som man tidigare, vilket jag citerat, har fällt en så hård dom över.

Direktör Wallberg liksom också fullmäktige ville vidare ha en ytterligare skarp begränsning av avdelningskontorens sysselsättning. Under tal om rationalisering ville man centralisera många viktiga bankuppgifter, som tidigare lågo och ännu ligga på de lokala bankkontoren. Däremot föreslog man verkligen icke denna gång nedläggandet av några kontor. Men det är väl icke svårt att förstå anledningen därtill, då riksdagen ganska nyligen demonstrativt vänt sig mot förslaget att man skulle nedlägga några riksbankskontor. Men jag menar, att man i realiteten uppnår samma syfte som en nedlägg-

Förslag till omorganisation av riksbanken. (Forts.)

ning av lokala kontor innebär, därest man centraliserar vissa av dessa lokala bankkontors viktiga avgöranden. Bankoutsrottet har icke velat gå lika långt som fullmäktige och direktör Wallberg och polemiserar, i ord åtminstone, mycket starkt mot detta förslag och säger, att det skulle »medföra försenad expediering och även i övrigt försvåra kontorens förmåga att betjäna låntagarna samt därigenom i viss mån minska kontorens konkurrenskraft». Ja, det är ju alldeles riktigt vad bankoutsrottet säger, enligt mitt ringa förstånd åtminstone i dessa frågor. Det måste få sådana konsekvenser, om fullmäktiges och direktör Wallbergs linje följes. Men när utskottet konstaterar detta, måste jag fråga mig vad då anledningen kan vara till, att det förordar en del av dessa utdömda förslag och exempelvis rekommenderar följande åtgärder: »att för sedelräkningsarbete anlita tillfälligt anställd, dagavlönad personal, som tjänstgör endast viss del av dagen, att använda postgirokontot för uppbörden av räntor och avbetalningar å lån samt att anlita biträdespersonal för enklare uppgifter». Det kan diskuteras om exempelvis anlitaandet av postgirokontot i realiteten blir en kostnadsminskning ur statens synpunkt, ty även om man kan avskeda någon här och var på de lokala bankkontoren, leder detta väl dels till en ökning av uppgifterna på centralkontoret och dels till att väl också postgirots personal måste ökas, om den skall överta dessa uppgifter. Ur ekonomisk synpunkt ifrågasätter jag alltså, om förslaget skulle innebära någon reell besparing. Nu vill jag emellertid medge, och det tycker jag mig också kunna utläsa ur bankoutsrottets utlåtande, att utskottet icke vill gå lika långt som herr Wallberg. Han menade exempelvis, att en kassörsbefattning på ett lokalkontor skulle kunna upprätthållas på vikariat av beredskapsfolk. Här har mycket talats om löne- och anställningspolitiken och att det egentligen skadar saken att denna fråga skjutes i förgrunden. Hur viktig den än är, anser jag för min del, att den är av underordnad betydelse i jämförelse med de andra konsekvenserna, som jag här försökt belysa. Det har redan sagts från personalens sida och av herr Paulsen, att huvudprincipen i detta förslag är att man skall få en högt avlönad topp i de högsta tjänsterna och sedan med ett visst mellanrum en mindre, åtminstone efter vad man anser, kvalificerad personal, som skulle avlönas i enlighet därmed. De högst avlönade ansåg herr Wallberg skulle flyttas upp 3 å 4 löneklasser, och vad de sämre beträffar ha tjänstemännen påpekat, att förslaget skulle leda till en löneförsämring för dem på upp till 1,000 kronor om året. Jag har icke tidigare närmare följt riksbankens lönepolitik, och det är möjligt att den kan diskuteras ur olika synpunkter, men jag har dock erfarit, att åtskilligt torde kunna tåla vid en reformering ur helt andra synpunkter än vad bankoutsrottet här förordar. En vaktmästare i riksbanken har sålunda lägre lön än vad en vaktmästare i handelsbanken har i pension. Det har påpekats, att redan omkring 50 procent av arbetet i riksbanken numera utföres av icke ordinarie personal. Det finns icke-ordinarie tjänstemän, som varit i bankens tjänst i 11 å 12 år. Detta är en följd av en bestämd löne- och anställningspolitik, som drivits av den nuvarande bankledningen sedan åtskilliga år tillbaka. De kvinnliga befattningshavarna påpeka i en skrivelse till bankofullmäktige, att den kvinnliga personalen vid huvudkontoret under 10 år ökat från 33 till 96, men att under samma tid antalet ordinarie tjänstemän minskat från 27 till 21. Nu har här ifrån herr Halls sida sagts, att tjänstemännen icke få utgöra något hinder för en förnuftig rationalisering, och detta är naturligtvis ett alldeles riktigt påstående. Men det vore ett misstag, om riksdagen skulle utgå ifrån, att denna rationalisering börjar nu, ty det framgår tydligt av dessa siffror, att den börjat för länge, länge sedan. På mig har i vart fall denna personalpolitik närmast gjort intrycket av en avrustning

Förslag till omorganisation av riksbanken. (Forts.)

av riksbanken, en avrustning av dess apparat och dess betingelser och dess sakkunskap för att kunna utöva en affärsbanks verksamhet. Nu är det en del som äro så förälskade i maskiner, att de tro, att maskiner kunna övertaga levande människors uppgift även i dessas förbindelser med allmänheten. Jag tror att man med sådana tänkesätt ganska snart har passerat gränsen för maskinernas prestationsförmåga och givit sig in på områden, där det inte längre är rationell politik att utbyta levande människor mot maskiner.

Just mot bakgrund av dessa förhållanden, när man alltså uppehåller så många tjänster på förordnande, tycker jag, att man skall erinra om vad utskottet förklarar i detta sammanhang. Utskottet säger så här: »Någon uppsägning av personal i och för omorganisationens genomförande skulle icke behöva ifrågakomma, möjligen med undantag för tillfälligt anställd personal och eventuellt även för en eller annan extra tjänsteman.» Ja, när man under tio år fört en sådan anställningspolitik som skett och överflyttat 50 procent av bankens arbete till icke ordinarie personal, är det mycket möjligt att det icke kan bli fråga om någon inskränkning för den ordinarie personalen och att det också för en hel del av de extraordinarie kanske inte kommer att få några direkta verkningar. Sedan säger utskottet: »Härtill kommer, att de ifrågasatta sänkningarna i lönegradsplacering och indragningar av vissa arvoden icke skulle beröra nuvarande tjänstinnehavare, vilka skulle skyddas genom särskilda övergångsanordningar.» Ja, detta uttalande handlar ju också om ordinarie personal men icke om den extraordinarie och den tillfälliga personal, som har väntat på befordran under lång tid och som nu naturligtvis kommer att anse sig ytterligt gäckad, om riksdagen godtager det föreliggande förslaget. Det skall väl i så fall vara en skön tröst för denna tillfälliga och extra personal att, sedan den förgäves väntat på att bli ordinarie, få veta, att det är endast den, som skall avskedas, om denna linje skulle kunna genomföras, vilket jag mycket starkt sätter ifråga. Här vill man i alla fall genomföra en ny löneprincip, och jag tror därför att riksdagen borde tänka sig för mycket väl, innan den tar ställning till densamma. Utskottet vill genomföra detta samtidigt som det om planen i dess helhet säger, att det icke ansett sig kunna ta definitivt ståndpunkt till åtskilliga av de framlagda förslagen. Utskottet anser ju också, att det vilar en viss konturlöshet över hela förslaget, att det egentligen bara utgör en organisk stomme till den förändring, som man vill åstadkomma i riksbanken.

Ja, herr talman, man får vid genomläsandet av kritiken liksom av fullmäktiges och bankoutskottets funderingar en mycket stark känsla av att hela utredningen är synnerligen diskutabel. Jag anser naturligtvis inte att bankdirektör Wallberg inte gjort så gott han har kunnat, ty det har han givetvis. Han anser att den moderna tiden kräver maskiner i stället för människor i stor utsträckning. Nu lämnar han riksbanken. Förmodligen gör han det med tungt hjärta efter att ha framlagt en sådan här storstilad plan för att göra riksbanken till ett fullänt konkurrentföretag gentemot den bank, för vilken han nu själv övertar ledningen, nämligen Svenska handelsbanken. Man får väl anta att herr Wallberg såsom chef för handelsbanken nu där kommer att genomföra de åtgärder, som han har rekommenderat riksdagen och riksbanksfullmäktige att genomföra och som nu bilda grundvalen för det beslut, som skall genomtrufas i dag. Alltså får man väl anta, att det för staten skulle bli en mycket god affär, om staten skulle skynda långsamt i den här frågan och möjliggöra för handelsbanken att hinna i kapp riksbanken och genomföra dessa rationaliseringar, som han här rekommenderar riksdagen. Det är möjligt att det skulle leda till att riksbankens affärsverksamhet skulle kunna öka, ty konsekvensen av denna linje skulle ju vara, att handelsbanken lade

Förslag till omorganisation av riksbanken. (Forts.)

ner eller åtminstone i realiteten avvecklade en massa av sina lokalkontor, och eftersom den uppträder som riksbankens konkurrent skulle ju riksbanken kunna dra nytta därav. Låt oss alltså bara lugnt invänta att handelsbanken genomför dessa storstilade reformer, och jag tror att detta skulle vara till stor fördel för riksdagen och riksbanken. Låt oss också lugnt invänta, att handelsbankens personal blir desperat genom att man genomför åtgärder, som för den te sig såsom en utmaning. Då kommer säkerligen bankoutskottet att så småningom kunna förelägga riksdagen ett mera genomtänkt förslag till ny organisation och reformering av riksbanken än det nu föreliggande.

Till slut vill jag bara säga, att det i detta sammanhang finns en mycket viktig synpunkt, som man inte får glömma och som jag berörde i början av mitt anförande, nämligen frågan om en statens affärsbank. Denna fråga har ju spökats för riksdagen och jag antar, att flertalet av riksdagens ledamöter äro mycket förälskade i denna tanke, att staten skulle skapa en särskild affärsbank. Man kan ju diskutera, varför man skall förfara på det sättet och varför man inte kunde göra den statens affärsbank, som redan finnes och delvis fungerat som en affärsbank, till en verklig statens affärsbank. Men den utredning om en statens affärsbank, som riksdagen beslöt 1941, har regeringen, om jag är rätt underrättad, ännu icke gjort någonting åt. Det lär vara ett offer på samregerandets altare. Vi få därför uppskjuta tanken på att få några konkreta förslag i den riktningen ännu en tid, åtminstone så länge vi ha en samregering. Med den takt och tågordning, som gäller för de offentliga utredningarna, antar jag, att riksdagen, optimistiskt räknat om fem år, skall ställas inför ett förslag om inrättandet av en statens affärsbank eller ett förslag om att en statens affärsbank inte skall startas. Låt oss emellertid antaga, att när en sådan utredning någon gång blir förverkligad, regeringen godtar dess huvudlinje, och låt oss anta, att riksdagen om fem år skulle fatta beslut om inrättandet av en statlig affärsbank. Hur lång tid tar det då, innan en sådan statlig affärsbank är utbyggd, innan den har en apparat till sitt förfogande, som kan sätta den i stånd att fullgöra de funktioner, som åvila den? Ja, mina herrar, det kommer säkert att ta 15—20 år. Skall man då inför detta problematiska perspektiv i dag börja radera en organisation, som har skapats bland annat med tanke på att även kunna fungera som en affärsbank? Att göra någonting sådant ter sig för mig som det mest obetänksamma man gärna kan företaga sig. Jag vänder mig med vad jag sagt icke mot en rationalisering av riksbanken — jag är alldeles säker på att en sådan är nödvändig. Men jag kan inte anse att en sådan rationalisering skulle behöva föregås av beslut av den art, som här förelagts riksdagen. Vi ha ju bankofullmäktige, vi ha ju en riksbanksledning, och det är dess skyldighet att rationalisera. I utskottets utlåtande påpekas det ju, att man har hållit på att omorganisera och rationalisera sedan mitten av 1930-talet. Sedan man hållit på med denna verksamhet under de år som sedan dess förflutit, konstaterar man nu, att läget är egentligen alldeles miserabelt. Jag har inte bankoutskottets ordalag i minnet, men det sakliga innehållet däri är, att förhållandena äro närmast miserabla och att det är nödvändigt att man här vidtager de mest långtgående åtgärder för att åstadkomma en förändring. Jag anser att den nuvarande riksbanksledningen, riksbanksfullmäktige och riksbanksdirektionen, har både rätt och plikt att genomföra den rationalisering, som är nödvändig och önskvärd, och att det är löjligt att den skall behöva springa till riksdagen för att få nya direktiv för att genomföra det som är dess enkla skyldighet.

Herr talman, jag skulle ju helst varit benägen att yrka återremiss av förslaget till bankoutskottet för att det skulle få tillfälle att gnugga saken ännu

Förslag till omorganisation av riksbanken. (Forts.)

en gång, men när här ställts ett förslag av herr Paulsen om avslag på bankoutskottets förslag, skall jag för min del be att få ansluta mig till detsamma.

Under detta anförande hade herr talmannen övertagit ledningen av kammararens förhandlingar.

Herr **Mattsson**: Herr talman! Om det förslag till omorganisation av riksbanken, som nu här föreligger i bankoutskottets utlåtande nr 76, är ju utskottet i stort sett enhälligt med undantag av herr Paulsen som yrkar avslag.

Redan i bankoutskottets promemoria av den 29 juni i år sade sig utskottet icke kunna vara med om den lösning, som bankofullmäktige upptagit i sitt första ursprungliga förslag, särskilt i två väsentliga punkter, nämligen dels beträffande bankofullmäktigeledamöternas deltagande i verksamheten och därigenom deras inflytande på bankens ledning och verksamhet samt dels avdelningskontorens organisation.

Då man tar del av de utredningar, förslag och motioner, som under gången tid framkommit i frågan om riksbanken, finner man hur riksdagen med all rätt varit angelägen om att se till att bibehålla sitt inflytande över detta för näringslivet och räntepolitiken så viktiga instrument. Med de stora kapitalbelopp, som nu erfordras för exempelvis inköp av ett jordbruk, uppsättning av maskiner, redskap och djurbesättning, har ränteläget en stor betydelse för både produktionskostnaden och för den enskildes ekonomiska resultat. Det är därför av utomordentligt stor betydelse, att näringslivets folk genom sina av riksdagen utsedda fullmäktige också i fortsättningen få ett starkt medinflytande i riksbankens ledning. Utöver att fullmäktiges ledamöter skola vara alternerande jourhavande har jag därför, herr talman, ansett riktigt, att en av dem skall av fullmäktige utses såsom ständigt deputerad för viss tid inom riksbanken.

I fråga om avdelningskontoren delar jag den uppfattning, som bankoutskottet uttalar när det säger: »Enligt utskottets uppfattning synes det nämligen otvivelaktigt, att överflyttningen av arbetsmaterial till huvudkontoret i den omfattning, utredningsmannen föreslagit, och personalindragningarna vid avdelningskontoren i vissa fall skulle medföra försenad expediering och även i övrigt försvåra kontorens förmåga att betjäna låntagarna samt därigenom i viss mån minska kontorens konkurrenskraft. Detta kan i sin tur vara ägnat att försvaga riksbankens möjligheter att genom avdelningskontoren inverka reglerande på kreditmarknaden i olika delar av landet. Enligt utskottets mening böra åtgärder, som kunna medföra en sådan effekt, icke vidtagas, vare sig man utgår från, att en statlig affärsbank kommer att i framtiden inrättas eller icke.» Personalbehovet har därför föreslagits något utökat emot vad fullmäktige upptagit i sitt första förslag.

Omorganisationsförslaget avser att direktionen skall bli mera verkligt arbetande och effektiv än hittills, samtidigt som till densamma överföres nuvarande lånedelegationens uppgifter. Att då, som bankofullmäktiges majoritet och reservanterna på denna punkt, herrar Nordenson, Sylwan och Ericsson i Åtvidaberg, avse, låta direktionen bestå endast av riksbankschefen, vice riksbankschefen, vederbörande sektionschef och en jourhavande fullmäktig synes mig vara att icke i tillräcklig utsträckning låta de riksdagsvalda fullmäktige få inflytande och möjlighet att följa direktionens arbete. Jag har därför, herr talman, i likhet med utskottsmajoriteten ansett, att jämväl den föreslagna deputeraden bör ingå som permanent ledamot av direktionen. Och jag kan icke heller dela herr Ohlins uppfattning, att direktionen, som på detta sätt

Förslag till omorganisation av riksbanken. (Forts.) skulle bestå av fem ledamöter, härigenom skulle bli så stor, att det skulle medföra praktiska olägenheter för arbetet.

Även om man kan medge, att reservanten Paulsen har rätt på några få punkter i sitt reservationsyttrande, så synes det mig likväl vara oriktigt att i likhet med herr Paulsen komma fram till ett avslagsyrkande. För oss alla övriga, som varit med vid behandlingen av denna fråga i bankoutskottet, synes det var högst angeläget, att även riksbanken följer med i utvecklingen, rationaliserar och i lämplig utsträckning också använder sig av arbetsbesparande maskinutrustning. Herr Paulsen syntes mig i sitt anförande mest polemisera emot bankofullmäktiges först framlagda förslag, men, herr Paulsen, detta är väl inte detsamma som bankoutskottets nu föreliggande förslag.

Herr Kyling kom också fram till ett avslagsyrkande och som stöd för detta citerar han bl. a. ett par satsar ur utskottets yttrande på sid. 13, där utskottet säger: »Helt annorlunda hade frågan säkerligen legat till, om organisationsförslaget syftat till en utbyggnad, som krävt ökade utgifter. Då hade givetvis kravet på en fastare utformning av förslaget varit oeftergivligt.» Men varför citerar inte herr Kyling nästa sats, där det heter: »I verkligheten rör det sig här väsentligen om vissa rationaliseringsåtgärder av samma slag, som vid ett flertal allmänna och enskilda företag redan genomförts i anslutning till den moderna kontorsorganisationens utveckling.»

Med det förslag, som bankoutskottets majoritet framlagt, synes det mig som om alla berättigade intressen på bästa sätt blivit beaktade. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Jag brukar högst ogärna begära ordet i denna kammare, där det ju talas så mycket och så väl utan att man därför kan säga, att det alla gånger säges lika mycket. Men då jag under några år tillhört bankofullmäktige och varit med om att lägga fram det förslag, som har varit arbetsmaterial för utskottet, anser jag att jag är skyldig att säga några ord.

Innan jag går in på vad jag egentligen har att anföra, skall jag i anledning av några yttranden av herr Hagberg i Luleå säga, att jag har alltid varit en varm anhängare av tanken på en statens affärsbank. Jag har under min verksamhet i riksbanken blivit ännu mera övertygad om nödvändigheten av en sådan bank men jag är inte lika övertygad om att riksbanken lämpar sig för en sådan uppgift. Jag är i varje fall inte lika tvärsäker som herr Hagberg i Luleå på den saken. Men han förstår det kanske litet bättre än jag. Om man emellertid skall göra riksbanken även till en affärsdrivande bank, så är jag rädd för att då skall man få höra krav på rationaliseringar och maskinteknisk utrustning i verksamheten i mycket större utsträckning än vad det nu är fråga om.

Jag medger gärna, herr talman, att man kan anklaga bankofullmäktige för att riksdagen nu står inför en svår uppgift när det gäller att bedöma vad man skall göra med riksbanken i fortsättningen. Och jag kan ju inte fritaga mig själv helt och hållet från en del av denna skuld. Man kan ju möjligen säga gentemot riksbanksfullmäktige, att de borde ha allvarligt undersökt möjligheterna att successivt eller i varje fall i etapper verkställa den nödvändiga rationaliseringen. Jag vill minnas att man var inne på denna väg under den förre vice riksbankschefens levnad, men man kom att stanna och avbryta arbetet. När det så återupptogs igen, hade under årens lopp problemen liksom lagrats det ena på det andra, och när man då skulle uppgöra ett förslag till omorganisation, så blev det en plan, som var frukten av ett jättearbete och som gick in i de allra minsta detaljer av riksbankens verksamhet och organisation.

Förslag till omorganisation av riksbanken. (Forts.)

Så kom det ett förslag störtande över fullmäktige och tjänstemännen, och om det då uppstod en smula förvirring och osäkerhet både på det ena och det andra hållet och man åtminstone bland tjänstemännen i banken blev en smula chockerad, så är det ju mänskligt. Men jag vill likväl säga redan nu, att jag anser att de farhågor, som tjänstemännen då gävo uttryck åt och som de ännu inte ha släppt, ha varit betydligt överdrivna. Alla säga, att de äro intresserade av rationalisering, även herr Paulsen, fastän han vill att fullmäktige skola på en och samma gång både rationalisera och konservera riksbanken. Det går nu inte — man måste göra antingen det ena eller det andra. Jag har emellertid blivit fullkomligt övertygad om att en rationalisering eller kanske man skulle säga en modernisering av riksbanken är högst av behovet påkallad. Jag tvekar inte att säga, att i mina ögon företer riksbanken bilden av en ganska antikverad apparat, i varje fall en mycket tungt och långsamt arbetande maskin.

Jag skall anföra tre exempel på detta utan att närmare beröra mer än ett av dem. Jag har funnit, att behandlingen av låneärendena är ytterst omständlig och omodernt långsam. Jag finner inte heller kontrollen vid riksbankens pappersbruk i Tumba ha den organisation, som är lämplig. Den är dyrbar och i många stycken, åtminstone enligt min mening, ganska onödig. Jag kan heller icke förlika mig med deputeradesystemet i den form, som det hittills haft, och det är om detta jag skall be att få säga några ord. Deputeradeorganisationen består nu av förste deputeraden, riksbankschefen, och två andre deputerade, av vilka en även skall vara riksdagens alldeles specielle ombudsman i riksbanken. Men såsom förhållandena ha gestaltat sig har denne sistnämnde deputerade kommit att med nödvändighet bli liksom bergtagen i rutinen. På sätt och vis är han en underordnad tjänsteman, därför att han har riksbankschefen över sig, och jag finner det för min del inte möjligt att åstadkomma en andre deputerad, vilken arbetar under de former han hittills har fått göra, som kan uppnå auktoritet inför alla sina kamrater både i fråga om bankteknik och rutinen överhuvud taget och på samma gång vara ett riksdagens högst värnadsbudande orakel i penningpolitiska frågor. Han kan inte fylla båda dessa uppgifter fullkomligt klanderfritt och såsom riksdagen skulle behöva det. Jag har försökt att gå igenom den uppsättning som finns i riksdagen för att undersöka, om det kunde finnas någon person, som kunde fylla dessa två viktiga uppgifter på en och samma gång utan att försumma någondera, och jag har inte funnit någon som håller måttet, inte ens herr Hagberg från Luleå. Personligen har jag — det kan jag tillstå här — varit besjälad av en fullkomlig skräck inför den möjligheten, som inte var alldeles utesluten, att jag själv skulle komma in i den buren. Jag kan komplettera min självbekännelse med att säga, att jag i fullkomlig skräckslagenhet inför den eventualiteten råkade rusa in i en annan gyllene bur.

Utskottet har nu emellertid filat och polerat på det ursprungliga förslaget samt tagit bort vad som från tjänstemännens sida med mer eller mindre rätt uppfattats såsom de svåraste kantigheterna och det, som för tjänstemännen var svårast att finna sig i. Jag har ingen anledning att gå in på detaljerna i utskottets förslag. Detta ha andra gjort. Det har för övrigt talats så mycket i denna sak, att det är fullständigt överflödigt att ytterligare tugga om av andra berörda fakta. Jag tror mig emellertid kunna rekommendera kammaren att ganska tryggt antaga utskottets förslag, ehuru där finnas några punkter, som jag inte riktigt kan förlika mig med. Detta gäller först och främst den form, som industriverksstyrelsen har fått i utskottets förslag, som i denna del inte överensstämmer med det förslag, som riksbanksfullmäktige två gånger tidigare lagt fram. Jag kan ännu mindre förlika mig med den avi till fullmäktige, som utskottet ger i fråga om organisationen vid

Förslag till omorganisation av riksbanken. (Forts.)

riksbankens pappersbruk. Jag vill emellertid inte åstadkomma något trasel genom att på något sätt hemställa om bifall till en avvikande mening härvidlag. Något sådant anser jag vara lönlöst och heller inte så betydelsefullt. På grund av vissa omständigheter, för vilka det här skulle taga för lång tid att redogöra, har jag visserligen inför riksbanksfullmäktige rekommenderat ett arvode om 8,000 kronor åt den föreslagne särskilde riksdagskontrollanten, men jag måste inför kammaren bekänna, att jag nog mest lutar åt att ansluta mig till det arvode, som tre reservanter i utskottet förordat.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Herr **Andersson** i Falkenberg: Herr talman! Jag hade inte tänkt yttra mig i dagens debatt i denna fråga, men med anledning av herr Paulsens anförande har jag inte kunnat underlåta att begära ordet.

Jag måste säga att jag sällan i riksdagen hört något anförande, som varit fotat på så föga verklighet som herr Paulsens anförande. Man står fullkomligt spörjande och undrande inför det förhållandet, hur en ledamot av bankoutskottet, som varit med om att behandla detta ärende hela tiden, kan ha en så fullständigt felaktig uppfattning om utskottets betänkande. Jag skall emellertid inte här gå in på detaljerna. Var och en, som vill sätta sig in i denna fråga och läsa vad utskottet skrivit, kan få ett begrepp om dessa förhållanden.

Herr Paulsen började sitt anförande med att klandra, att utredningen varit förlagd hos vice riksbankschefen, att den inte blivit sakkunnig och att den inte bygger på verkliga förhållanden. Jag har inte möjlighet att i full utsträckning bedöma utredningens resultat, men jag måste säga, att jag har ett ofantligt mycket större förtroende för vice riksbankschefen och den slutliga ståndpunkt, vartill han kommit, än den för den slutledning, inför vilken herr Paulsen stannat.

Herr Paulsen framhöll vidare, att tjänstemännens ställning skulle bli försämrad genom det nya förslaget. Han beklagade att vikariatstillsättningarna på sista tiden varit av en sådan omfattning, att det nu blir ett så stort antal, som inte får klagorätt. Detta förhållande är emellertid beroende på att riksbankens ledning under flera år väntat på en omorganisation av riksbanken. Under den tiden har bankens ledning inte ansett sig kunna tillsätta ordinarie tjänster i större utsträckning än som varit oundgängligen nödvändigt, för att man inte därigenom vid en eventuell omorganisation skulle få en alltför stor tjänstemannakår på indragningsstat. Jag kan inte finna anledning att klandra riksbanksledningen i detta avseende. Om den däremot handlat på motsatt sätt, hade detta enligt min uppfattning varit felaktigt.

Herr Paulsen klandrade vidare utskottet, för att det inte i utlåtandet tagit in den skrivelse, som tillställts utskottet av befattningshavarna inom riksbanken. Herr Paulsen angav emellertid inte — ehuru han väl känner till den — den verkliga anledningen till att utskottet inte tagit in denna skrivelse. Skrivelsen i fråga är nämligen inte den enda skrivelse, som lämnats in till utskottet. Det har under behandlingen av detta ärende kommit in många skrivelser, och om utskottet hade tagit in samtliga eller åtminstone de flesta av dem, hade utskottsutlåtandet blivit minst dubbelt så långt mot vad det nu blev. Utskottet ansåg inte att det skulle vara rättvist att endast taga in en skrivelse från en grupp och utesluta de övriga. Utskottet har emellertid i sin motivering framhållit sina synpunkter på denna skrivelse. Den som läser igenom vad utskottet framhåller beträffande denna skrivelse och jämför detta med vad tjänstemännen själva i sin skrivelse hävdade, måste erkänna, att utskottet riktigt återgivit vad tjänstemännen velat ge uttryck åt. Att i detta hänseende, på

Förslag till omorganisation av riksbanken. (Forts.)

det sätt herr Paulsen gjort, klandra utskottet finner jag vara obefogat och oriktigt.

Herr Paulsens relation av hur biträdande tjänster skulle tillsättas — extratjänster för fruvar, som skulle ha denna inkomst som fickpengar, eller hur han uttryckte saken — ger ännu ett belägg för ovederhäftigheten i hans inställning till denna fråga. Hans beklagande av att det inte skulle kunna anföras så många besvär i anledning av det nya förslaget på grund av att tjänstemännen inte komma att få något konstitutorial behöver jag inte spilla många ord på. Detta med kännedom om hur välvillig herr Paulsen har varit att taga upp även den allra minsta klagoskrift, som kommit in till utskottet.

Herr Paulsen berörde vidare den av riksdagen för en del år sedan skapade tjänsten som vice riksbankschef och hur den posten flera gånger bytt innehavare. Herr Paulsen underlät emellertid att omtala, att ett av dessa ombyten var beroende på ett dödsfall, över vilket varken riksbanken eller postens innehavare kunde råda. Att det måste bli ett ombyte efter dödsfall är ju alldeles uppenbart.

Herr Paulsen framhöll även i sin kritik av den nu föreslagna omorganisationen, att en av följderna härav skulle bli, att exempelvis en revers, som önskas bli belånad vid något riksbankens avdelningskontor ute i landet, först måste skickas till Stockholm, där den får ligga någon tid för att sedan åter sändas till avdelningskontoret. Om herr Paulsen noga läser igenom förslaget i denna del, skall han finna, att denna hans tolkning icke är riktig.

Jag vill som min personliga uppfattning framhålla, att en statens affärsdrivande bank bör komma till stånd. Den skall och bör emellertid komma till stånd oberoende av om riksbanken nu blir omorganiserad eller ej. Jag kan inte finna att riksbankens omorganisation i något hänseende skulle utgöra ett hinder härför. Därest en affärsdrivande bank skulle komma till stånd, måste man väl utgå ifrån att riksbanken icke kommer att bilda stommen i denna. Den kan komma till stånd genom de av staten nu ägda bankerna. Jordbrukarbanken och Göteborgs Handelsbank. Det borde då icke vara någon svårighet att låta riksbankens olika avdelningskontor i landet uppgå i en blivande affärsbank men samtidigt låta riksbanken som sådan få behålla sin hittillsvarande huvuduppgift, nämligen att vara en valutavårdande bank. Personligen vill jag i detta sammanhang framhålla, att riksbanken under dessa kritiska år skött sin valutavårdande uppgift på ett så förtjänstfullt sätt, att hela Sveriges folk står i tacksamhetsskuld till riksbanken härför. Jag vill även tillägga, att man, då man klandrar riksbankens ledning, i själva verket klandrar riksdagen själv, som ju väljer och tillsätter riksbankens ledning. Riksdagen väljer ju fullmäktige i riksbanken, och dessa fullmäktige bilda bankens ledning. Fullmäktige välja sedan i sin tur den mindre cirkel, som skall vara den beslutande myndigheten. Riksbankens ordförande tillsättes på förordnande av Kungl. Maj:t för viss tid. Hela kontrollen och tillsättningen av riksbanksledningen ligga således hos Konung, regering och riksdag. Man kan väl inte få någon säkrare garanti för att riksbanken skall få en kunnig och duglig ledning. Därest riksdagen har något speciellt att klandra riksbanksledningen för, skall riksdagen göra ett ombyte av de fullmäktige, som riksdagen utsett för riksbanken för att på så sätt låta en eventuellt ändrad uppfattning inom riksdagen även komma till uttryck inom riksbanken. Man skall emellertid inte rikta klander mot förhållandena i riksbanken, då riksdagen själv har det mest avgörande inflytandet på riksbankens ledning.

Det förslag, som nu framlagts, bygger ju på vice riksbankschefens utredning, som har många stora förtjänster, även om det i utredningen skulle finnas några mindre tilltalande inslag. När ett förslag utsättes för allmän kritik

Förslag till omorganisation av riksbanken. (Forts.)
och går igenom en formlig skärseld, är det emellertid ofrånkomligt att vissa ändringar måste vidtagas. Vice riksbankschefens förslag har därefter granskats och framlagts av riksbankens ledning. Riksbankens ledning, som således i sig innesluter de fullmäktige, som riksdagen själv valt, har med undantag för en reservant varit enhällig i sitt förslag. Jag hyser för min del stort förtroende till detta förslag, då det understöts av själva ledningen i riksbanken med de fullmäktige, som riksdagen själv valt.

Herr Paulsen tillhör liksom jag ett parti, som bygger på att staten skall ha ett visst inflytande och att statens inflytande skall ökas mer och mer. Den principen hyllar även jag. Gentemot herr Paulsen vill jag emellertid säga att, om man skall kunna hylla den principen, måste det avgörande vara statens handlande som sådan och icke enskilda personers och tjänstemäns ställning inom det företag, där de äro anställda. Skall staten som sådan kunna driva en affärsrörelse, måste denna rörelse drivas på ett affärsmässigt sätt. Det går inte i det långa loppet — åtminstone inte enligt den uppfattning, som jag företräder — att låta personalinflytandet vara huvudsaken och syftet, att ett affärsdrivande verk skall skötas på ett rationellt och ekonomiskt sätt, en bisak. Enligt min uppfattning måste det vara tvärtom. Detta måste också hävdas med all kraft särskilt av dem, som företräda det parti, vilket jag tillhör.

Jag har med ett undantag varit med om slutbehandlingen av detta ärende i utskottet. Detta undantag gäller — såsom framgår av utlåtandet — endast en detaljsak, nämligen bestämmandet av avlöningen till den särskilde fullmäktige, som skall tillsättas för att riksbanken fastare än förut skall knytas till riksdagen. Huvuduppgiften för denne fullmäktige blir att knyta förtroendet mellan riksdagen och riksbanken starkare än förut. Lönen till denne fullmäktige har av utskottet föreslagits till 8,000 kronor om året. I en reservation till utlåtandet har herr Berling m. fl. yrkat, att lönen skall fastställas till 6,000 kronor. Om jag hade varit närvarande i utskottet vid det tillfället, då denna lön bestämdes, hade jag kommit att biträda herr Berlings m. fl. reservation. Då första kammaren redan antagit herr Berlings m. fl. reservation, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag, dock med den ändring däri, som innefattas i den av herr Berling m. fl. avgivna reservationen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad.

Herr talmannen gav först beträffande utskottets hemställan i punkten 1) propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Paulsen avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; 3:o) avslag å utskottets hemställan; samt 4:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring i den av utskottet förordade omorganisationsplanen, som föreslagits i den av herr Nordenson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade och med 2) betecknade reservationen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Paulsen begärde emellertid votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de övriga propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 4) avgivna hava flertalets mening för sig.

Jämväl beträffande kontrapositionen äskade likväl herr Paulsen votering, i anledning varav och sedan till kontraposition i denna votering antagits den under 2) angivna propositionen efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående bankoutskottets hemställan i punkt 1) av utskottets förevarande utlåtande nr 76, bifaller utskottets berörda hemställan med den ändring i den av ut-

Förslag till omorganisation av riksbanken. (Forts.)

skottet förordade omorganisationsplanen, som föreslagits i den av herr Nordenson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade och med 2) betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit bifall till den av herr Paulsen avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för nej-propositionen, vadan kammaren till kontraposition i huvudvoteringen antagit bifall till den av herr Paulsen avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkt 1) av utskottets förevarande utlåtande nr 76, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Paulsen avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och nyssnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i denna punkt.

Härefter framställde herr talmannen beträffande punkten 2) a) propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring, som förordats i den av herr Berling m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hallberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkt 2) a) av utskottets förevarande utlåtande nr 76, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring, som förordats i den av herr Berling m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för nej-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt med den ändring, som förordats i den av herr Berling m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

På av herr talmannen därå given proposition biföll kammaren härpå utskottets hemställan i övrigt.

§ 2.

Föredrogs, punktvis, jordbruksutskottets utlåtande, nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad angår anslag till statens meteorologisk-hydrografiska anstalt.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 3.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 512, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till social hemhjälpsverksamhet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 513, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag rörande höjning av övertidsersättningen för statstjänstemän jämte i ämnet väckta motioner;

nr 514, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en statens organisationsnämnd, m. m.; och

nr 515, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1943/44.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 9.58 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Lördagen den 11 december.

Kl. 4 e. m.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379), m. m., i vad propositionen hänvisats till konstitutionsutskottet;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 267, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående förstärkning av den inom taxeringsorganisationen sysselsatta personalen hos länsstyrelserna och överståthållarämbetet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 268, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående finansstatistikens effektivisering;

nr 269, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 till lokaler för taxeringsavdelningar vid vissa länsstyrelser;

nr 270, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 till ökade lokaler för länsstyrelsen i Örebro län;

nr 271, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar; och

nr 272, angående tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379), m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 13 december 1940 (nr 1000) om allmän omsättningsskatt, m. m., jämte en i ämnet väckt motion; samt

bankoutskottets utlåtande, nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i den till allmänna tjänstepensionsreglementet hörande pensionsåldersförteckningen m. m. jämte en i ämnet väckt motion.

§ 2.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet, nr 516, i anledning av konstitutionsutskottets memorial med förslag till utredning angående riksdagens arbetsformer; och

från jordbruksutskottet, nr 517, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad angår anslag till Statens meteorologisk-hydrografiska anstalt.

§ 3.

Justerades ett protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.03 e. m.

In fidem
Sune Norrman.